

Viešoji įstaiga „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“

Agnė Vaitkuvienė

**Pagramančio piliakalnio su gyvenviete (unikalus kodas 23939), Pagramančio
mstl., Tauragės r. sav., 2012 m. detaliųjų archeologinių tyrimų**

ATASKAITA

Vilnius 2013

TURINYS

Įvadas.....	3
Tyrimų eiga.....	5
Išvados	18
Radinių sąrašas.....	20
Planų, brėžinių, piešinių sąrašas.....	25
Fotonuotraukų sąrašas.....	25
Planai.....	29
Tyrinėtų plotų koordinatės LKS-94 sistemoje.....	32
Brėžiniai.....	34
Piešiniai.....	41
Fotonuotraukos.....	42
Priedai:	
Priedų sąrašas.....	82
1. Leidimas vykdyti tyrimus.....	83
2. Tyrimų projektas.....	84
3. Zooarcheologinės medžiagos tyrimų pažyma.....	90
4. Radinių priėmimo aktas.....	91

IVADAS

Pagramančio piliakalnis yra Pagramančio miestelyje, Tauragės r. Miestelis įsikūręs Pagramančio regioninio parko teritorijoje, prie Akmenos ir jos kairiojo intako Gramančios. Minimas nuo 1638 m. 1662 m. buvo trijų, 1715 m. – penkių, 1778 m. – aštuonių, 1804 m. – trijų kiemų. 1744 m. Žemaičių vyskupas J.D.Lopacinskis pastatė bažnyčią. XVIII a. pabaigoje įkurta parapija. 2001 m. Pagramantyje buvo 569 gyventojai¹.

Piliakalnis įrengtas aukštumos kyšulyje, Akmenos kairiajame, Gramančios dešiniajame krantuose, ties jų santaka. Aikštelė trapecinė, pailga Š-P kryptimi, 75 m ilgio; 40 m pločio P gale, 25 m – Š gale. Čia supiltas 25 m ilgio, 3,5 m aukščio, 20 m pločio pylimas, kurio išorinis 5 m aukščio šlaitas leidžiasi į 20 m pločio, 1 m gylio griovį. Šlaitai statūs, 20 m aukščio. Į Š, 1 ha plote yra papėdės gyvenvietė, kurioje rasta grublėtos keramikos, molio tinko. Piliakalnis datuojamas I tūkst. – II tūkst. pradžia².

Kitapus slėnio yra III-V a. kapinynas (Ringiai), šalimais senovės gyvenvietės ir piliakalnio buvęs kelias į senąsias Lietuvos gyvenvietes – Putvį ir Kreivius. Pagramančio piliakalnis patenka į I tūkstantmečio ir kryžiuočių karų laikotarpio gynybinę grandinę, susiformavusią Jūros ir Akmenos upių krantuose (Jūros – Padievaičio, Kunigiškių, Pakisio, Dapkuškio, Vilkų Lauko, Matiškių piliakalniai; Akmenos – Biržų Lauko, Vaičių, Indijos, Kreivių, Pagramančio, Naujininkų piliakalniai).

1904 m. piliakalnį žvalgė L.Krzywickis. Pasiekiamas iš Tauragės-Šilalės plento Pagramantyje, priešais Akmeną pasukus į dešinę (ŠR) Kreivių keliu ir pavažiavus 400 m (yra dešinėje (į R), keliui kylant į kalną).

Piliakalnis apardytas – ilgą laiką jo dalis bei senovės gyvenvietė buvo ariamos. Dėl kelio sukeltos erozijos ir šaltinių V šlaitas buvo nuslinkęs, smarkiai eroduotas (ties atbrailomis atidengti šlaitai siekė 0,20-0,80 m aukščio, susidarė nuošliaužos). Nuo čia rengtų švenčių nukentėję pylimas ir aikštelė. V šlaito viduryje nuo seno buvo įrengtas žvyruotas pravažiavimo kelias į gretimas sodybas. Jis įsirėžęs gilyn į piliakalnio šlaitą 0,20-0,60 m, paviršinis vanduo nutekėdavo važiuojamąja dalimi žemyn, sukeldamas dangos ir šlaito eroziją. Dėl takų nebuvimo sezono metu būdavo nutrypiama velėna visoje piliakalnio aikštelėje, atskiri jos plotai nuolat erodavo. Aikštelėje matėsi kurenamų laužų liekanos, savavališko važinėjimo automobiliais žymės. Ties piliakalnio PR šlaitu, kur Gramančios upė daro staigų posūkį, vandens srovė buvo stipriai nuardžiusi upės krantą ir paplovusi apatinę piliakalnio šlaito dalį.

2011 m. VšĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ parengė Pagramančio piliakalnio tvarkymo techninį projektą (projekto vadovė – R.Vaitekonytė, hidrotechninės dalies vadovas –

¹ Visuotinė lietuvių enciklopedija, tomas XVII. Vilnius, 2010, p.232.

² Lietuvos piliakalniai atlasas, tomas III. Vilnius, 2005, p. 108.

G.Lietuvininkas). Jame buvo numatyta atstatyti ir sutvirtinti erozijos pažeistą V šlaitą, įrengti šlaito apačios atramą ir drenažą, ties pažeista atbraila 0,50-1,50 m pločio ruože atlikus archeologinius tyrimus, ją nulyginti. Gramančios upės paplauto PR šlaito apačioje įrengti šlaito akmenų atramą, užvelėnuoti viršutinėje V šlaito dalyje, aikštelėje bei kituose šlaituose pažeistas vietas. Visame komplekse – 3,31 ha plote buvo numatyta atlikti kraštovaizdžio formavimo kirtimus, įrengti automobilių stovėjimo aikštelę už piliakalnio teritorijos ribų (žr. piliakalnio teritorijos ir apsaugos zonų planą), suformuoti lankymo maršrutus. Informavimui apie objektus numatyta pastatyti informacinį stendą, rodykles. Lankytojų srautai turėjo būti sureguliuojami projektuojant pėsčiųjų takus, užtvartas automobiliams. Siekiant išvengti paviršinės erozijos ant piliakalnio šlaitų numatyta įrengti medinius laiptus, skaldelės dangos bei terasuotus takus, laužavietę, pastatyti atokvėpio suolus. Visų žemės judinimo darbų vietose numatyti archeologiniai tyrimai ir žvalgymai.

Pagal tyrimų projektą (šios ataskaitos priedas 2) perkasomis ketinta ištirti piliakalnio aikštelėje suprojektuotų terasuotų laiptų, atokvėpio suolų, laužavietės, atitvaro vietos ir planuojamą vietą V šlaito viršutinėje dalyje. Taip pat iki tvarkymo projekte numatyto 0,15 m gylio turėjo būti ištirta 1,20 m pločio, 143 m ilgio būsimos atsijos dangos tako juosta. Šurfais ketinta ištirti medinių laiptų prielaidų vietas, drenų vietas V šlaite, informacinių stendo ir rodyklių vietas. Taip pat šurfais turėjo būti patikrinta, ar nėra kultūrinio sluoksnio būsimos automobilių stovėjimo aikštelės ir kelio praplatėjimų vietose. Žvalgymai numatyti erozijos paveikto V šlaito, į jį įsirežusio kelio, automobilių stovėjimo aikštelės bei akmenų atramos PR piliakalnio šlaite įrengimo vietose, kur, spėta, kultūrinis sluoksnis neišlikęs, tačiau galėjo būti atsitiktinių radinių. Taip pat žvalgymai planuoti medinių laiptų polių gręžinių (0,20 m skersmens, iki 1,20 m gylio) vietose. Iš viso 2012 m. planuota ištirti iki žemio 100 m² dydžio plotą, iki 0,15 m gylio būsimos atsijos vietoje – 172 m² dydžio plotą, žvalgymai turėjo būti atliekami apie 2500 m² dydžio teritorijoje.

Techninio projekto įgyvendinimas prasidėjo 2012 m. vasarą, rangos darbus vykdė UAB „Telšių meistras“. Archeologiniai tyrimai piliakalnio teritorijoje atlikti 2012 m. liepos mėn. Jiems vadovavo dr.A.Vaitkuvienė, KPD leidimas Nr.224 išduotas 2012 07 18 (šios ataskaitos priedas 1). Žemę kasė VšĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ darbuotojai. Jų darbus koordinavo, apmatavimus GPS aparatu ir nivelyru atliko, žvalgė metalo detektoriumi, lauko ir ataskaitos brėžinius braižė, radinius klasifikavo O.Fediajevas. Aptiktų gyvūnų kaulų tyrimus atliko dr. G.Piličiauskienė (žr. šios ataskaitos priedą 3).

Tyrimai ir radiniai fotografuoti aparatu „Canon 500 D“, gruntas tikrintas metalo detektoriumi „Minelab / X-Terra 705“, koordinatės nustatytos GPS įrenginiu „Spectra Precision Epoch 25“, aukščiai matuoti „Sokkia“ nivelyru.

Ataskaitoje pateikti situacijos planai su tyrimų vietomis M 1:1000 ir M 1:500 (du lapai). Konkrečių tyrimų plotų planai bei sienelių pjūviai M 1:20 parengti brėžiniuose (septyni lapai).

Tyrimų metodika buvo tapati visuose šurfluose ir perkasose – nužymėjus būsimą plotą paviršius buvo patikrinamas metalo detektoriumi, GPS aparatu užfiksuojami visi jo kampai (tyrimų plotų koordinatės pateiktos p.31-32). Po to nuimama velėna ir skutama kastuvais 2-5 cm storio sluoksniais ištisai. Kiekvieną sluoksnį nuėmus vėl tikrinama metalo detektoriumi. Aptikus kultūrinį sluoksnį, toliau skutama mentelėmis iki 1 cm storio sluoksniais.

Tyrinėta šurfais, perkasomis ir pjūviais. Siekiant išvengti painiavos visi jie sunumeruoti nuo Nr.1 iki Nr.20 pagal tyrimų eigą. Tekste ir brėžiniuose jie dar vadinami tyrimų plotais. Kadangi suprojektuoti takai, laiptai, aikštelės ir t.t. nesutapo su pasaulio šalių kryptimis, dauguma tirtų plotų sienelės taip pat nesutapatintos su pasaulio šalių kryptimis.

Tyrimai pradėti šalia kelio, įsirežusio į V piliakalnio šlaitą, būsimųjų drenų įvadų vietose, 18-20 m atstumu vienas nuo kito atmatavus pirmuosius penkis 1x2 m dydžio šurfus. Jie sunumeruoti kylant keliu aukštyn (į Š) nuo Nr.1 iki Nr.5. Visi šie tyrimų plotai išilgai orientuoti R-V kryptimi.

Šurfas Nr.1 (1x2 m dydžio, foto 3, brėžinys 1) suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi. Paviršiaus reljefas žemėjo nuo Habs 49,48 m iki Habs 49,22 m R-V kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną atidengtas tamsiai pilkas gruntas su gargždo ir žvyro priemaišomis. Gilyn jis tęsėsi 0,10-0,20 m. Po juo atidengtas šviesus, kiek maišytas pilkai rusvas molis. Šio sluoksnio storis buvo iki 0,70 m. Kv.2 jame dar fiksuotas 0,10 m storio gargždo tarp sluoksnis 0,50 m gylyje. Po šiuo maišytu moliu kv.2 0,70 m gylyje atidengtas iki 0,10 m storio ties R sienele tamsiai pilko grunto su nežymiais degėsiiais kultūrinis (?) sluoksnis. 0,90 m gylyje pasiektas rudo molio įžemis. Jokių radinių neaptikta. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.2 (1x2 m dydžio, foto 4, brėžinys 1). Jis suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi. Tyrimų ploto paviršiaus reljefas žemėjo nuo Habs 52,44 m iki Habs 52,16 m R-V kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną ir iki 0,20 m storio šviesiai pilką povėlininį gruntą, atidengtas kiek maišytas molis. Gilyn jis tęsėsi apie 0,20 m. 0,50 m gylyje pasiektas rudo molio įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.3 (1x2 m dydžio, foto 5, brėžinys 1). Jis suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi. Paviršiaus reljefas žemėjo į abi puses nuo Habs 55,70 m ties centru iki Hab 55,21 m ties V sienele ir Habs 54,67 m ties R, beveik sutampančia su kelio lygiu. Augalinis gruntas – velėna ir tamsiai pilkas povėlininis gruntas – tęsėsi iki 0,50 m gylio. Po juo atidengtas kiek maišytas rusvas molis. Šio sluoksnio storis buvo 0,10-0,20 m. Po juo, 0,60-0,70 m gylyje pasiektas rudo molio įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.4 (1x2 m dydžio, foto 6, brėžinys 1). Jis suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi. Paviršiaus reljefas žemėjo į abi puses nuo Habs 58,80 m ties centru iki Habs 57,36 m ties V sienele ir Habs 58,19 m – ties R. Ties šia kelio lygis buvo Habs 57,70 m. Augalinis gruntas – velėna ir tamsiai pilkas povelėninis gruntas – tęsėsi iki 0,40 m gylio. Po juo atidengtas kiek maišytas rusvas molis. Šio sluoksnio storis buvo nuo 0,20 m ties V sienele, iki 0,70 m per vidurį bei 0,50 m ties R. Po juo kastas kiek tamsesnio, pilko, su nežymiais angliukais molio iki 0,20 m storio sluoksnis, kol pasiektas rudo molio įžemis. Ties V sienele jis buvo 1,00 m gylyje, per vidurį – 1,60 m, prie R sienelės – 1,10 m gylyje. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.5 (1x2 m dydžio, foto 7, brėžinys 1). Jis suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi. Paviršiaus reljefas žemėjo į abi puses nuo Habs 62,00 m ties centru iki Habs 61,10 m ties V sienele ir Habs 61,46 m ties R, beveik sutampančia su kelio lygiu. Augalinis gruntas – velėna ir tamsiai pilkas povelėninis gruntas – gilyn tęsėsi 0,40 m ties V ir R sienelėmis ir 1,00 m ties viduriu. Po juo atidengtas kiek maišytas rusvas molis. Šio sluoksnio storis buvo 0,60-0,70 m. Giliau kastas šviesus, nežymiai maišytas priesmėlis. Šio sluoksnio storis buvo nuo 0,10 m ties V sienele iki 0,40 m ties R. Po juo pasiektas šviesaus priesmėlio įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Ištirus būsimųjų drenų vietas tyrimai perkelti toliau į Š, šalia kelio suprojektuotoje automobilių prasilenkimo aikštelės (kelio praplatėjimo) vietoje.

Perkasa Nr.6 (2x5 m dydžio, foto 8, 9, brėžinys 1) užmatuota prie kelio, išilgai orientuota P-Š kryptimi. Ji suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 5 V-R kryptimi, raidėmis A ir B Š-P kryptimi. Paviršiaus reljefas nežymiai aukštėjo nuo Habs 70,46 m ties ŠR kampu iki 70,64 m ties PR. Nuėmus 0,10 m storio velėną atidengtas tamsiai pilkas gruntas su gargždo ir žvyro priemaišomis. Gilyn jis tęsėsi 0,10-0,15 m. Po juo buvo kastas 0,05-0,20 m storio gargždo sluoksnis. Dar giliau atidengtas kiek maišyto molio apie 0,10 m storio sluoksnelis. 0,40-0,50 m gylyje fiksuotas apie 0,10 m storio tamsiai pilko grunto su angliukais kultūrinis (?) sluoksnis, tačiau be radinių. 0,50-0,55 m gylyje visoje perkasoje pasiektas šviesiai rusvo priesmėlio įžemis. Jokių radinių neaptikta. Iš viso ištirtas 10 m² dydžio plotas.

Tolesni tyrimai persikėlė prie piliakalnio pylimo. Pėsčiųjų takas suprojektuotas natūraliai susidariusio tako, lenkiančio pylimą iš R pusės, vietoje. Jis buvo nelygus, kai kur giliai įsirėžęs į pylimo šlaitą. Tam, kad sustiprinti dangą šioje vietoje, per kurią ketinta pervežti karučiais į piliakalnio aikštelę visas statybines medžiagas, reikėjo įrengti storesnį dangos sluoksnį nei kitur pėsčiųjų tako vietose. Todėl, rangovo pageidavimu, šią tako atkarpą nuspręsta ištirti ne iki 0,15 m, o iki 0,50 m gylio. Galiausiai, aptikus kultūrinį sluoksnį, šioje vietoje pjūvis – perkasa Nr.7 buvo iškasta iki įžemio.

Perkasa Nr.7 (1,20x16 m dydžio, foto 10-21, brėžinys 2) išilgai orientuota P-Š kryptimi (arba PV-ŠR kryptimi, su ašimi nesutapo apie 25°). Jos plotis, kaip ir tako – 1,20 m, ilgis – 16 m. Tyrimų plotas suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 16 P-Š kryptimi, raidėmis A ir B V-R kryptimi. Kvadratai A/1-16 buvo 1x1 m dydžio, kv.B/1-16 ištirta tik 0,20 m pločio dalis. Paviršiaus reljefas žemėjo iš abiejų galų – nuo Habs 66,93 m ties kv.A/1 PV kampu, Habs 66,13 m ties kv.16 ŠV kampu iki Habs 65,80 m ties kv.A/12-13 sandūra.

Augalinis gruntas – velėna ir tamsiai pilkas povelėninis gruntas – gilyn tęsėsi 0,20-0,30 m. Po juo atidengtas rudas molis su nežymiais degėšiais ir pilko grunto dėmėmis. Jau pačiame šio sluoksnio paviršiuje P perkastos dalyje aptikti pirmieji molio tinko gabaliukai ir perdegusio molio fragmentai. Nuo tinko, kuris sąlyginai lengvas ir trapus, šie skyrėsi žymiai didesniu svoriu ir kietumu. Pradžioje manyta, kad gal čia taip pat molio tinkas, tik sukepęs, arba gal kietos aslos (?) nuolaužos. Vėlesnių tyrimų šurfe Nr.14 metu išaiškėjo, kad tai geležies lydymo rūdnelės likučiai. Iš viso kv.A-B/1-4 0,20-0,40 m gylyje surinkta dešimt molio tinko fragmentų, nuo 20 iki 50 mm skersmens, bendrai svėrusių 144 g. Kiek didesnėje teritorijoje – kv.A-B/1-6 0,20-0,40 m gylyje aptikta penkiasdešimt rūdnelės nuolaužų, nuo 20 mm iki 40 mm skersmens, stambiausia – 42x74x98 mm dydžio. Bendras jų svoris – 1536 g.

0,40-0,50 m gylyje kv.A-B/1-6 pasiektas rudo molio įžemis. Jame kv.A/1-2 išryškėjo ovalo formos perkasio kontūras, pavadintas duobe Nr.1.

Duobė Nr.1 – 0,60x1,30 m dydžio, išilgai orientuota PR-ŠV kryptimi (330°), panaši į kapo – tokia pirma mintis kilo ją atidengus. Skersai iškastame pjūvyje ji 0,30 m gylio, plokščiu dugnu, kiek nuožulniais kraštais, užpildyta maišytu moliu su degėšiais ir rūdnelės nuolaužomis. Iš viso duobėje rasti dvidešimt šeši kieto molio fragmentai, stambiausias – 38x48x70 mm dydžio. Dar dvi rūdnelės nuolaužos rastos šalia perkasio, kv.A/1 0,50 m gylyje. Duobės dugne 0,70 m gylyje pasiektas rudo molio įžemis.

Pasiekus likusioje perkastos dalyje 0,40-0,50 m gylį, jos dugne ir toliau matėsi aiškūs kultūrinio sluoksnio pėdsakai – kv.A/7-11 prie V sienelės atsidengė iki 0,30 m pločio juodo grunto su degėšiais ruožas, tokio pat grunto dėmės fiksuotos ir prie R sienelės. V sienelės stratigrafija leido padaryti prielaidą, kad po dabartiniu piliakalnio pylimu gali būti ankstesnis griovys. Todėl nuspręsta perkasoje Nr.7 tyrimus tęsti, kol bus pasiektas įžemis.

Kasant gilyn kv.A-B/7-16 rudą molį pakeisdavo tamsiai pilko, juodo su degėšiais ir angliukais nuo 0,05 iki 0,30 m storio tarp sluoksniai. Šio maišyto sluoksnio storis kv.A-B/7-8 buvo nuo 0,10 m iki 0,30 m, kv.A-B/9-11 – nuo 0,40 m iki 0,60 m, kv.A-B/12-16 – apie 0,70 m. V sienelės pjūvyje gerai matėsi, kad apatinė šio sluoksnio 0,10-0,30 m storio dalis buvo tamsesnė, su didesniu degėsių kiekiu. Tapo aišku, kad šis kontūras – buvusios griovos dugnas. Po ja pasiektas

rudo molio įžemis – kv.A-B/7-8 0,80 m gylyje, kv.A-B/9-11 – 0,90-1,00 m gylyje, kv.A-B/12-16 – 1,00-1,20 m gylyje.

Maišytame grunte rasti aštuoni molio tinko fragmentai, stambaus žolėdžio (kaip paaiškėjo zooarcheologinės medžiagos tyrimų metu – arklio) dantis (žr.šios ataskaitos priedą 3)³. Kitų radinių, leidusių datuoti kultūrinį sluoksnį, nebuvo.

Griovos dugnas kv.A-B/1 pradžioje fiksuotas Habs 66,70 m gylyje. Nuo čia į Š dugno lygis tolygiai žemėjo iki giliausios vietos ties kv.A-B/12-14 – Habs 64,80 m. Į Š jo lygis pradėjo kilti – kv.A-B/16 gale jis fiksuotas Habs 65,10 m gylyje. Aikštelė ties pylimu yra Habs 68,00-68,50 m lygyje, tokiam pat aukštyje yra ir lyguma prieš pylimą ir gynybinį griovį į Š nuo jų. Tad griova, esanti po dabartiniu pylimu turėjo būti 3,00-3,50 m gylio ir apie 30 m pločio. Tokiu būdu ji negalėjusi būti ankstyvuojų gynybiniu grioviu – per plati ir per sekli. Tačiau neabejojama, kad ji ne natūrali, o iškasta. Daroma prielaida, kad gruntas iš šios vietos buvo kasamas aikštelei išlyginti ir išplatinti ir, galbūt, ankstyvajam pylimui supilti. Vėliau aikštelė buvo pailginta Š kryptimi ir griovos vietoje atsirado šiuo metu esantis pylimas. Kada buvo iškasta griova ir kada vyko piliakalnio rekonstrukcija vien tik iš perkasoje Nr.7 atliktų tyrimų neišaiškėjo. Pagal vėliau aptiktus radinius galima daryti prielaidą, kad piliakalnis įrengtas ir griova iškasta I tūkst. I pusėje. Jos užpylimas ir dabartinio pylimo atsiradimas, tikėtina, sietinas su kryžiuočių antpuolių pradžia.

Iš viso ištirtas 19,2 m² dydžio plotas.

Perkasa Nr.8 (3x5 m dydžio, foto 22-24, brėžinys 3). Ši perkasa parinkta pačiame PR piliakalnio aikštelės iškyšulyje, būsimos apžvalgos aikštelės vietoje, apimant visą iškyšulį – taip siekta nepalikti neištirtos „atskirtos“ teritorijos.

Tyrimų ploto, orientuoto PR-ŠV kryptimi paviršius nelygus – ŠV-PR kryptimi jis žemėjo per 1,00 m nuo Habs 67,54 m iki Habs 68,56 m. Perkasa suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 5 ŠV-PR kryptimi, raidėmis nuo A iki C ŠR-PV kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną ir 0,10-0,15 m storio tamsiai pilką povelėninį sluoksnį, visoje perkasoje pasiektas rudo molio įžemis. Kv.A/1 jame išryškėjo 0,30 m skersmens apskrita dėmė – duobė Nr.2.

Duobė Nr.2 pjūvyje 0,15 m gylio, plokščiu dugnu, užpildyta pilku, perdegusiu gruntu su smulkiais degėšiais. Manoma, kad tai stulpavietės liekana. Kitų radinių perkasoje nebuvo. Iš viso ištirtas 15 m² dydžio plotas.

Perkasa Nr.9 (3x4 m dydžio, foto 25-27, brėžinys 3) atmatuota būsimos laužavietės vietoje piliakalnio aikštelės P dalyje. Jo sienelės sutapatintos su pasaulio šalių kryptimis. Perkasa suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 3 V-R kryptimi, raidėmis nuo A iki D Š-P kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną ir 0,10-0,15 m storio pilką povelėninį sluoksnį, visame plote

³ G.Piličiauskienė. Zooarcheologinės medžiagos tyrimai. 20013 04 19

pasiektas rudo molio įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 12 m² dydžio plotas.

Kodėl perkamos Nr.9 vietoje nebuvo kultūrinio sluoksnio galimas bene vienintelis paaiškinimas – ilgą laiką aikštelė buvo ariama ir kultūrinis sluoksnis galėjo būti nustumtas į jos pakraščius. Tai patvirtino tolesni tyrimai.

Perkama Nr.10 (3x8 m dydžio, foto 28-35, brėžinys 2; radinių foto 113-114, piešinys 1) užmatuota PV piliakalnio aikštelės pakraštyje, ant šlaito briaunos, būsimą atitvaro vietoje. Perkamos paviršiaus reljefas žemėjo P ir V kryptimi – nuo Habs 66,66 m ties ŠR kampu iki Habs 65,95 m ties PR bei Habs 65,45 m ties ŠV kampu. Ploto sienelės kiek nesutapo su pasaulio šalių kryptimis. Perkama suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 8 V-R kryptimi, raidėmis nuo A iki C Š-P kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną ir 0,10-0,15 m storio pilką povėlinį sluoksnį, visame plote, išskyrus kv.A/2-8 ir B/7-8, pasiektas rudo priemolio įžemis. Kv.A/2-6 prie Š sienelės gilyn dar kiek tęsiasi pilkas gruntas su smulkiais angliukais (0,05-0,10 m). Po juo šiuose kvadratuose pasiektas rudo molio įžemis.

Kv.A-B/7-8 nukasus povėlinį sluoksnį atidengtas tamsesnis gruntas su degėiais, pavieniais smulkiais (0,10-0,20 m skersmens) rieduliais, nesudarančiais jokios konstrukcijos. Šis kultūrinis sluoksnis gilyn tęsiasi 0,05-0,20 m, po juo 0,40-0,50 m gylyje pasiektas rudo priemolio įžemis.

Kultūriniame sluoksnyje rastos dvidešimt septynios lipdytos keramikos šukės, dvidešimt penkios iš jų registruotos, dvi smulkios sienelės neinventorintos. Manoma, kad aptikti fragmentai priklausė ne mažiau kaip keturiems indams – trims grublėtu paviršiumi ir vienam – lygiu. Vienuolika pakraštėlių, vienas priedugnis ir devynios sienelės priskirtos puodui grublėtu paviršiumi pūstais šonais, su briaunele ant sienelių (inv.Nr.1/1-20). Pakraštėliai profiliuoti, lūpų viršus puoštas įspaustomis duobutėmis arba gnaibymu. Molio masėje grūsto granito priemaišos sąlyginai stambios (iki 5 mm skersmens), jų daug. Grublėtumas smulkus, išgautas uždrebiančią skystą molio masę. Vidinėje šukių pusėje prikepę, molis juodas. Dar dvi sienelės su tokiomis pat molio masės priemaišomis ir smulkiu, šiurkščiu grublėtumu galėjo priklausyti kruopėtosios keramikos indui (inv.Nr.2/1-2). Taip pat rastos dvi indo lygiu paviršiumi sienelės su smulkesnėmis priemaišomis (inv.Nr.3/1-2). Vienas fragmentas, suklijuotas iš dviejų šukių, nuo pirmųjų dviejų indų šukių kiek skyrėsi tuo, kad išgaunant grublėtumą uždrėbtas kiek storesnis „sausos“ masės sluoksnis (inv.Nr.4). Pagal kelis požymius – pakraštėlių profilius, priemaišas, pakraštėlių puošybą duobutėmis, grublėtumą, išgautą apdrėbiančią skystą molio masę – manoma, kad keramika priklauso ankstyvajam tipui, todėl datuota I tūkst. I puse.

Įžemyje kv.A/7 ir B/7 išryškėjo dvi tamsaus grunto dėmės, pavadintos duobėmis Nr.3-4.

Duobė Nr.3. Kv.A/7 įžemyje, pasiektame 0,40 m gylyje, išryškėjo 0,30 m skersmens apskrita, kiek netaisyklinga tamsaus grunto su degėsiais dėmė, kuri išnyko pagilinus dar 0,05 m. Liko neaišku, ar tai stulpavietės apačia, ar nežymus pagilėjimas, užsipildęs tamsiu gruntu.

Duobė Nr.4. Kv.B/7 įžemyje išryškėjo dar viena, šikart taisyklingo apskritimo formos dėmė. Pjūvyje ji stačiais kraštais, plokščiu, lygiu dugnu, 0,10 m gylio, užpildyta degėsiais, žvyru, tamsiai pilku gruntu. Manoma, kad čia galėjo būti dar viena stulpavietė.

Kultūrinis sluoksnis, fiksuotas ŠV perkaso kampe, link Š sienelės storėjo nuo vos kelių cm kv.B/7-8 iki 0,20 m kv.A/6-8 ties Š sienele. Tas pat matėsi ir R sienelės pjūvyje, kurioje kultūrinis sluoksnis, atsiradęs kv.A-B sandūroje, ties ŠR kampu buvo jau 0,20 m storio. Padaryta prielaida, kad šioje vietoje galėjo būti griovys, kurio kraštas pateko į tiriamą plotą Nr.10. Tam, kad išsiaiškinti šio griovio plotį ir gylį, šalia perkaso Nr.10 R dalies buvo padarytas 1x5 m dydžio pjūvis – šurfas Nr.15.

Iš viso perkasoje Nr.10 ištirtas 24 m² dydžio plotas.

Perkasa Nr.11 (1,20x10 m dydžio, vėliau išplėsta iki 14,80 m². Foto 36-49, brėžinys 4, radinių foto 114, piešinys 1). Ji užmatuota V aikštelės dalyje, ant šlaito briaunos, būsimą terasuoto tako vietoje. Kaip ir takas, perkasa 1,20 m pločio, 10 m ilgio. Tyrimų plotas orientuotas PV-ŠR kryptimi. Jo paviršiaus reljefas žemėjo PV kryptimi – nuo Habs 66,90 m ties Š kampu iki 65,36 ties P. Perkasa suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 12 PV-ŠR kryptimi, raidėmis A ir B ŠV-PR kryptimi.

Augalinis gruntas – velėna ir pilkas povelėninis sluoksnis – buvo apie 0,20 m storio. Po juo kastas nežymiai šviesesnis gruntas be radinių. Kv. A-B/1-4 jis buvo iki 0,50 m, kv.A-B/5-8 – iki 0,40 m, kv.A-B/9-10 – iki 0,30 m storio. Giliau kasant gruntas skirtingose perkaso vietose pakito. Kv.A-B/5-8 0,60 m gylyje pasiektas rudo priemolio žemės. Kv.A-B/9-10 atidengtas tamsiai pilkas, su degėsiais kultūrinis sluoksnis. Gilyn jis tęsėsi 0,10-0,15 m, po juo taip pat pasiektas žemės. Jokių radinių kultūriniame sluoksnyje nerasta.

Kv.A-B/1-4 0,60-0,70 m gylyje atidengtas šviesesnis priesmėlis, manoma, suplautas nuo aikštelės. Jis buvo kasamas apie 0,20 m, kol 0,80-0,90 m gylyje pasiektas tamsios žemės su angliukais kultūrinis sluoksnis. Tuo metu įgriuvo PR sienelė, todėl ties ja 3,50 m ilgio atkarpoje perkasa teko platinti iki 2,00 m.

Kultūrinis sluoksnis tolygiai gilėjo ir storėjo PV kryptimi, t.y. link šlaito. Jis buvo vos nuo kelių cm storio kv.A-B/4 viduryje iki 0,70 m kv.A-B/1 pradžioje. Tamsiai pilkame ar net juodame kultūriniame sluoksnyje su smulkiais ugnyje buvusiais akmenukais bei gausiais degėsiais rasti penki molio tinko fragmentai, taip pat trylika lipdytinės keramikos šukių, vienuolika iš kurių inventorinta (inv.Nr.5-12). Dvi smulkios sienelės neregistruotos. Kelios šukės tiko viena prie kitos, todėl joms buvo suteiktas tas pat inv.Nr. (inv.Nr.5-7). Pagal indų dalis buvo rastas vienas priedugnys, vienas

pakraštēlis, likę fragmentai – sienelēs. Septyni fragmentai priklausē indams lygiu paviršiumi, keturi – grublētajai keramikai. Šios grublētumas smulkus, išgautas apdrēbiant skysta molio mase, grūsto granito priemaišos vidutinēs. Lygiu paviršiumi šukēse priemaišos smulkesnēs, jų mažiau. Išimtis – dvi to paties indo sienelēs (inv.Nr.6) su dideliu priemaišų kiekiu ir lygiu, bet šiurkščiu paviršiumi. Galbūt šie fragmentai priskirtini kruopėtai keramikai?

Be šių radinių kultūrinio sluoksnio apatinėje dalyje, 1,30 m gylyje kv.A/2 rastas sutrupėjęs smulkus kaulas. Zooarcheologinės medžiagos tyrimų metu išaiškėjo, kad tai 2,5-3 m amžiaus galvijo krūminis dantis.

Po kultūriniu sluoksniu šioje perkasoje dalyje taip pat pasiektas priemolio įžemis – kv.A/2-3, B/1-3 0,90-1,20 m gylyje, pačiame PV perkasoje kampe kv.A/1 ir dalyje kv.B/1 ir A/2 – 1,30-1,60 m gylyje. Įžemyje išryškėjo trys duobės, kurios sunumeruotos nuo Nr.5 iki Nr.7.

Duobė Nr.5 fiksuota 1,10 m gylyje kv.B/1. Ji apskrita, 0,20-0,25 m skersmens, iki 0,05 m gylio, užpildyta tamsiu gruntu su degėsiiais, be radinių. Po duobe – įžemis. Ar tai stulpavietė, ar duobutė, užsipildžiusi tamsiu gruntu, liko neaišku.

Duobė Nr.6 atidengta 1,20 m gylyje kv.A/2. Ji apskrita, 0,30-0,35 m skersmens, 0,30 m gylio, beveik stačiais kraštais, plokščiu dugnu, užpildyta tamsiu gruntu su degėsiiais, be radinių. Manoma, kad tai stulpavietė.

Duobė Nr.7 fiksuota kv.B/3 1,05 m gylyje. Ji kiek netaisyklingo apskritimo formos, 0,30-0,35 m skersmens, 0,30 m gylio, apvalėjančiu dugnu, užpildyta degėsiiais, angliukais, tamsiu gruntu. Manoma čia buvus dar vieną stulpavietę.

Prielaida, kad kultūrinis sluoksnis nuo aikštelės buvo nuartas į pakraščius, iš dalies buvo patvirtinta tyrimų perkasoje Nr.11 metu. Pagal radinius ir šiame tyrimų plote aptiktas kultūrinis sluoksnis datuotas I-ojo tūkst. I puse. Iš viso ištirtas 14,40 m² dydžio teritorija.

Šūrfas Nr.12 (2x2 m dydžio, foto 50-51, brėžinys 5) atmatuota iškastų ir perkeliamų informacinių stendų vietoje. Perkasa suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi, raidėmis A ir B Š-P kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną ir 0,20 m storio pilką povelėninį sluoksnį, visame plote atidengtas kiek maišytas, šviesesnis priesmėlis. Kasant gilyn, aptikti tik pavieniai smulkūs degėsiukai, kitų radinių šiame 0,30-0,40 m storio sluoksnyje nebuvo. Po juo, 0,55-0,60 m gylyje visame plote pasiektas šviesiai rudo priesmėlio įžemis, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 4 m² dydžio plotas.

Šūrfas Nr.13 (2x3 m dydžio, foto 52-55, brėžinys 5) užmatuotas būsimųjų medinių laiptų, vedančių iš Š pusės į pylimą, prielaipčių, informacinės rodyklės ir akmenų grindinio vietoje. Perkasoje sienelės sutapatintos su pasaulio šalių kryptimi, ji suskirstyta 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 3 V-R kryptimi, raidėmis A ir B Š-P kryptimi. Nuėmus 0,10 m storio velėną ir 0,30 m storio pilką povelėninį sluoksnį, visame plote atidengtas kiek maišytas, šviesesnis

priemolis. Kasant gilyn jame atsirasdavo tamsesnio grunto tarp sluoksniai, kuriuos keisdavo šviesus, beveik be priemaišų molis. 0,50-0,60 m gylyje Š šurfo dalyje kv.A/1-3 atidengtas tamsesnis gruntas su degėisiais, kitų radinių šiame 0,10-0,20 m storio sluoksnyje nebuvo. 0,70-0,80 m gylyje visame tyrimų plote pasiektas rudo molio įžemis.

Perkasos V ir R sienelių stratigrafija parodė, kad šioje vietoje esantis griovys buvo 0,70 m gilesnis. Jo dugne susidarė 0,10-0,20 m storio neintensyvus kultūrinis sluoksnis. Vėliau griovys užslinko. Norint nustatyti jo plotį, pjūvį reikėtų pratęsti dar bent 10 m į Š, senovės gyvenvietės link.

Iš viso ištirtas 6 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.14 (1x3 m dydžio, foto 56-66, brėžinys 5, radinių foto 117) užmatuotas būsimųjų medinių laiptų, vedančių nuo pylimo į aikštelę, prielaidžio ir akmeninio grindinio vietoje. Šurfas suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 3 Š-P kryptimi. Augalinis gruntas – velėna ir pilkas povėlėninis sluoksnis – šiame plote buvo iki 0,40 m storio. Po juo atidengtas kiek tamsesnis, su angliukais pilkas gruntas. Šio sluoksnio be radinių storis buvo nuo 0,10-0,20 kv.3 iki 0,30 m kv.1. Giliau kv.1-2 kastas rusvai pilkas gruntas su molio intarpais, akmenimis ir daug degėsių. Jame aptikta iki trisdešimties vidutinio (0,15-0,25 m skersmens) lauko riedulių, kurie jokios aiškios konstrukcijos nesudarė. Taip pat aptikta gan stambių perdegusio molio gabalų. Pradžioje manyta, kad tai molio tinkas, tačiau juos nuplovus paaiškėjo, kad jie žymiai kietesni, be to tokio dydžio molio tinko fragmentuose išlieka medžių ar žabų įspaudų, ko nebuvo šiuose egzemplioriuose. Taip pat atmesta prielaida, kad tai kietos aslos nuolaužos – fragmentuose nebuvo lygios plokštumos. Keli požymiai – molis su smėlio priemaišomis, perdegęs ir sunkus, kaip pripildytas metalo, jame kai kuriuose egzemplioriuose matėsi įsispaudusios medienos ir angliukų liekanų, kai kurie molio gabalai buvo tarsi storasienio indo nuolaužos – leido padaryti išvadą, kad tai geležies lydymo rūdnelės liekanos. Iš viso iškasta keturiolika jos fragmentų, du iš kurių inventorinti, likę neregistruoti. Į radinių sąrašą pateko stambiausi – 45x100x130 mm dydžio, 535 g svorio ir 50x108x132 mm dydžio, 654 g svorio. Ant jų nebuvo šlako likučių, taip pat nereagavo į magnetą, todėl manoma, kad nuolaužos yra nuo rūdnelės viršutinės dalies. Kokiam tipui ji priklausė ir kaip turėtų būti datuojama, atsakyti sudėtinga – Lietuvoje geležis buvo lydoma rūdnelėse nuo senojo geležies amžiaus iki XIV a⁴.

Sluoksnis su akmenimis, molio intarpais ir rūdnelės fragmentais ties Š sienie kv.1 buvo apie 0,30 m storio, link aikštelės jis plonėjo, kol kv.3 pradžioje išnyko. Giliau buvo kasamas juodas, intensyvus kultūrinis sluoksnis su degėisiais, bet be radinių. Jame kai kur matėsi rudo molio dėmės, galėjusios būti ištirpusiu molio tinku, tačiau išimti sveikų fragmentų nepavyko. Šio apatinio kultūrinio sluoksnio horizonto storis buvo 0,20-0,25 m. Skirtingai nuo viršutinių, storėjančių Š kryptimi (link pylimo), šis išliko horizontalus. Tai leidžia padaryti prielaidą, kad šis kultūrinio

⁴ Navasaitis J. Lietuviška geležis. Kaunas, 2004, p.53-74.

sluoksnio horizontas susidarė prieš dabartinio pylimo atsiradimą, o viršutiniai – jį supylus. Bendrai kultūrinis sluoksnis buvo nuo 0,60 m ties P sienele iki 1,00 m ties Š storio.

Po apatiniu kultūrinio sluoksnio horizontu pasiektas rudo molio įžemis – ties P sienele 0,90 m gylyje, ties Š – 1,30 m gylyje (bendrai – Habs 67,60 m) nuo dabartinio paviršiaus. Iš viso ištirtas 3 m² dydžio plotas.

Kasinėjimai šiame šurfe neatsakė į klausimus, kilusius eigoje – ar akmenys buvo skirti pylimui tvirtinti, ar atliko kitą funkciją? Kodėl kartu su rūdnelės fragmentais nebuvo rasta šlako? Į šiuos ir kitus klausimus galėtų atsakyti didesnės apimties tyrimai.

Šurfas Nr.15 (1x5 m dydžio, foto 67-70, brėžinys 6, radinių foto 113-114, piešinys 1) parinktas šalia jau ištirtos perkasos Nr.10, siekiant nustatyti spėjamo griovio plotį ir gylį. Jo V sienelė sutapatinta su ploto Nr.10 R sienele, perkasos Nr.10 PR kampas buvo tuo pačiu šurfo Nr.15 PV kampu. Pjūvis suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 5 Š-P kryptimi. Augalinis gruntas – velėna ir pilkas povėlininis sluoksnis – šiame plote buvo iki 0,40 m gylio, be radinių. Po juo visame plote, išskyrus 1,00 m pločio juodo grunto juostą ties kv.2 ir kv.3 sandūra, pasiektas rudo molio įžemis. Tamsaus grunto kontūras – tai buvusio griovio užpildas. Gilyn jis tęsėsi 0,20 m, po juo taip pat pasiektas įžemis. R sienelės pjūvyje griovys apvalėjančiu dugnu, viršuje 1,00 m pločio, 0,30 m gylio.

Juodame grunte su degėsiais aptikta virš dešimties smulkių (iki 0,10 m skersmens) akmenų, taip pat radinių – rasta vienuolika lipdytinės keramikos šukių, iš jų vienas pakraštėlis, vienas priedugnis likusios – sienelės. Keturios grublėtos sienelės priskirtos vienam indui (inv.Nr.13). Jo molio masės grūsto granito priemaišos vidutinės (iki 3 mm skersmens), jų daug. Grublėtumas smulkus, išgautas skysta molio mase. Panašūs ir kiti grublėtosios keramikos fragmentai (inv.Nr.15-16, 18-20). Manoma, kad likusios dvi šukės priklausė lipdytai keramikai lygiu paviršiumi – pakraštėlis (inv.Nr.14) bei sienelė (inv.Nr.17). Abejonės dėl jų priskyrimo šiam indų tipui kilo dėl to, kad pakraštėlis pagal savo formą ir puošybą – sienelė su briaunele, profiliuotas, lūpa atlenkta 60° kampu į išorę, puošta įspausta duobute – labiau panašus į grublėtosios keramikos indo dalį. Pakraštėlis priklausė nedideliam puodeliui, kurio anga – apie 130 mm skersmens.

Pagal radinius kultūrinis sluoksnis, susidaręs griovyje, datuotas I tūkst. I puse.

Šalia griovio įžemyje kv.2 išryškėjo 0,20 m skersmens dėmė, pavadinta duobe Nr.8.

Duobė Nr.8 pjūvyje – 0,10 m gylio, plokščiu dugnu, stačiomis sienelėmis, užpildyta tamsiai pilku gruntu su nežymiais degėsiais, be radinių. Manoma, kad tai dar viena stulpavietė.

Tyrimai perkasoje Nr.10 ir pjūvyje (šurfe) Nr.15 leido padaryti prielaidą, kad piliakalnio aikštelės P dalyje buvo iškastas 0,30 m gylio, 1,00 m pločio griovelis. Prie jo iš aikštelės pusės galėjusi būti tvora. Spėjama, kad ji įrengta ant neaukšto pylimėlio, kadangi šurfe aptikta stulpavietė per sekli, kad išlaikytų stulpą. Pylimėlis vėliau galėjo būti nuartas. Kokia stulpaviečių, aptiktų

perkasoje Nr.10, paskirtis (už griovelio) – neaišku. Tyrimai perkasose Nr.8 ir Nr.11, kuriose taip pat aptiktos stulpavietės, leidžia padaryti prielaidą, kad tvora galėjusi juosti piliakalnio aikštelę iš visų išskyrus pylimą, pusių.

Iš viso ištirtas 5 m² dydžio plotas.

Toliau būsimųjų suolelių vietoje parinkti trys šurfai – plotai Nr.16-18. Tuo atveju, jei šurfų vietoje būtų aptiktas kultūrinis sluoksnis, ketinta juos apjungti į vieną perkasą.

Šurfas Nr.16 (1x2 m dydžio, foto 71-73, 78, brėžinys 5). Užmatuotas plotas suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 2 Š-P kryptimi. Velėna ir povelėninis sluoksnis čia buvo 0,10 m storio, giliau atidengtas kiek maišytas molis. 0,20 m gylyje visame šurfe pasiektas įžemis. Beveik jo centre, kv.1 įžemyje išryškėjo apvali, 0,15 m skersmens, pilko grunto dėmė, kuri išnyko, pakasus dar 0,05 m. Greičiausiai, tai medžio kelmo liekana. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.17 (1x2 m dydžio, foto 74-75, 78, brėžinys 5). Užmatuotas plotas suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 2 Š-P kryptimi. Velėna ir povelėninis sluoksnis čia buvo 0,20 m storio, giliau atidengtas kiek maišytas molis. 0,40 m gylyje visame šurfe pasiektas įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.18 (1x2 m dydžio, foto 76-78, brėžinys 5). Užmatuotas plotas suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 Š-P kryptimi. Velėna ir povelėninis sluoksnis čia buvo 0,20 m storio, giliau atidengtas kiek maišytas molis. 0,40 m gylyje visame šurfe pasiektas įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Šurfas Nr.19 (1,20x5 m dydžio, foto 79-83, brėžinys 6) parinktas būsimų terasinių laiptų vietoje, kaip pjūvio prie pylimo (perkasa Nr.7) tęsinys. Užmatuotas plotas orientuotas PV-ŠR kryptimi, suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais nuo 1 iki 5 PV-ŠR kryptimi, raidėmis A-B ŠV-PR kryptimi. Velėna ir povelėninis sluoksnis čia buvo 0,20-0,30 m storio, giliau atidengtas kiek maišytas molis. 0,40-0,50 m gylyje visame plote, išskyrus kv.A/1-2, pasiektas rudo molio įžemis. Kv.A/1-2 įžemyje išryškėjo tamsaus grunto netaisyklingos formos dėmė, kuri, kasant toliau, vis siaurėjo. 0,70 m gylyje ji virto į dvi atskiras duobes, pavadintas duobėmis Nr.9 ir Nr.10.

Duobė Nr.9, kv.A/1-2 – pusapvalė, viršuje 0,40 m skersmens, gilyn siaurėjanti iki 0,30 m. Ji plokščiu dugnu, 0,40 m gylis (1,10 m nuo dabartinio paviršiaus), užpildyta maišytu pilku gruntu su degėsiais, smulkiais akmenimis. Dalis duobės liko sienelėje.

Duobėje rastos penkios lipdytinės keramikos šukės – keturios grublėtosios keramikos sienelės, priskirtos vienam indui (inv.Nr.21) bei lygiu paviršiumi pakraštėlis (inv.Nr.22). Grublėtosios keramikos fragmentai mažai skyrėsi nuo anksčiau rastųjų, gal tik jų paviršius buvo šiurkštesnis. Pakraštėlis priklausė nedideliame puodeliui (angos skersmuo – 110 mm), pūstais šonais,

profiliuotu viršumi. Grūsto granito priemaišos molio masėje smulkios ir jų labai daug. Išdegant negavo deguonies – molio masė juoda, kaip vėlyvosios keramikos, išdegtos redukciniu būdu. Radiniai priskirti I tūkst. I pusei.

Duobė Nr.10, kv.A/2 – kiek netaisyklinga, pusapvalė, iki 0,40 m skersmens viršuje ir 0,25 prie dugno, 0,30 m gylis (1,00 m nuo dabartinio paviršiaus), apvalėjančiu dugnu, užpildyta viršutinėje dalyje nedideliais rieduliais, maišytu pilku moliu su mažesniu degėsių kiekiu, be radinių.

Duobių paskirtis neaiški. Užfiksavus sienelės, buvo ištirtas trikampio formos tarpas tarp tyrimų plotų Nr.7 ir Nr.19. Jokių radinių nebuvo.

Iš viso ištirtas 6,40 m² dydžio plotas (6 m² šūrfas ir 0,40 m² tarpas tarp tyrimų plotų).

Šūrfas Nr.20 (1x2 m dydžio, foto 84-85, brėžinys 6) užmatuotas už piliakalnio teritorijos ribų, būsimosios automobilių aikštelės vietoje. Tyrimų plotas suskirstytas 1 m² dydžio kvadratais, sunumeruotais skaičiais 1 ir 2 V-R kryptimi. Velėna ir povelėninis sluoksnis čia buvo 0,30 m storio, giliau atidengtas kiek maišytas priemelis, 0,50 m gylyje pasiektas šviesaus smėlio įžemis. Jokių radinių neaptikta, kultūrinis sluoksnis neužfiksotas. Iš viso ištirtas 2 m² dydžio plotas.

Archeologiniai tyrimai pėsčiųjų tako vietoje (foto 86-90). Techniniame projekte numatytose vietose piliakalnio aikštelėje bei į Š nuo pylimo buvo atžymėta 1,20 m pločio juosta. Jos tam tikros atkarpos pasitarus su rangovais kiek pakoreguotos. Pirmiausiai visas atžymėtos tako paviršius patikrintas metalo detektoriumi, po to nukasta 0,10 m storio velėna. Būsimojo tako paviršius dar kartą patikrintas metalo detektoriumi, po to įsigilinta 0,05 m į povelėninį pilką gruntą, kuris nekito visoje tyrimų teritorijoje. Šių tyrimų metu buvo surasta keliasdešimt Lietuvos ir SSSR monetų, I ir II PK šovinių, gilzių, daug įvairių metalinių XX a. šiukšlių – kamštelėlių, vielučių, technikos detalių, stalo įrankių ir panašiai (bendrai metalinių daiktų surinkta virš 5 kg). Tarp jų nebuvo radinių, vertingų archeologijos mokslui, išskyrus beveik aikštelės viduryje po velėna surastą romėnišką monetą – žalvarinę sesterciją (foto 115-116). Ji kaldinta 164-168/169 m, sveria 20 g. Averse – Liucilos, Liucijaus Vero (valdžiusio kartu su Marku Aurelijum) žmonos ir imperatorienės (164-168/169) atvaizdas. Reverse – Hilarito (linksmybės) personifikacija su palmės šaka ir gausybės ragu. HILARITAS turėjo būti ir aplink parašyta, tačiau neišlikę. Figūros šonuose raidės S-C – Senato Consulto (Senato sprendimu). Monetos būklė gera. 1972 m. duomenimis Liucilos sestercijų Lietuvoje buvo rasta dvylika. Taip pat 1972 m. duomenimis archeologinių tyrimų metu romėniškos monetos aptiktos vos ant kelių piliakalnių. Žinoma, kad rasta 1910 m. Naukaimyje – Gabrieliškyje (Raseinių r.). Seredžiaus piliakalnyje (Jurbarko r.) 1926 m. iškastas lobis su šešiasdešimt romėniškų monetų. Dar keletas monetų aptikta netoli piliakalnių. Didžioji jų dalis rasta kapinyuose ir lobiuose⁵. Todėl galima teigti, kad monetos radimas Pagramančio piliakalnio aikštelėje tikrai

⁵ Michelbertas M. Prekybiniai ryšiai su Romos imperija. //Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I-XIII a. Vilnius, 1972, p.5-125.

svarbus ir neeilinis įvykis Lietuvos archeologijai.

Iš viso iki 0,15 m gylio ištirta 143 m ilgio, 1,20 m pločio pėsčiųjų tako juosta, bendrai 172 m² dydžio plotas.

Po archeologinių tyrimų šurfai Nr.1-5 buvo palikti – 2012 m. rudenį juose įrengti drenų įvadai. Perkasos Nr.6-11 bei šurfai Nr.12-20 užpilti iškastomis žemėmis ir gruntas sutankintas (foto 35, 49, 66, 78). Velėna iš šių tyrimų plotų panaudota tako pakraščiams. 2012 m. rudenį šiose vietose įrengtos projekte numatytos dangos.

Archeologiniai žvalgymai (foto 92-112).

Archeologiniai žvalgymai atlikti visų žemės judinimo darbų – kelio, drenų, automobilių stovėjimo ir prasilenkimo aikštelių, pėsčiųjų tako, apžvalgos aikštelių, laiptų, informacinių rodyklių – vietose.

Pėsčiųjų takas (foto 98, 104-105) su apžvalgos aikšte ties perkasa Nr.8 (foto 106) po tyrimų buvo užpiltas techniniame projekte numatytu drenuojančiu mišiniu ir danga, giliau gruntas nejudintas. Apžvalgos aikštelė ant pylimo įrengta nekasant gilyn, kadangi šioje vietoje buvo ištrypta ir velėnos beveik nelikę (foto 100).

Atmatavus būsimųjų laiptų 1,20 m pločio juostas, jos buvo patikrintos metalo detektoriumi, po to nuimta 0,10 m storio velėna. Žvalgymų metu jokių archeologijai vertingų radinių neaptikta. Laiptų nuo kelio link pylimo (foto 99) iki 1,00 m gylio išgręžtose viršutinėse keturiose skylėse degėsingas pilko grunto kultūrinis sluoksnis užfiksuotas 0,60 m gylyje, apatinėse keturiose jo nebuvo – 0,50 m gylyje pasiektas rudo molio žemis. Taip pat kultūrinio sluoksnio pėdsakų nebuvo laiptų į pylimą vietose – iš Š pusės (foto 95-96) išgręžtose skylėse fiksuota velėna, povėlėninis sluoksnis ir 0,40-0,50 m gylyje rudas molis, iš kurio supiltas pylimas. Iš P pusės apatinė gręžinių pora pateko į jau ištirtą šurfą Nr.14 (foto 101), likusiuose gręžiniuose fiksuota ta pati, kaip Š pusės, stratigrafija.

Laiptų į piliakalnio V šlaitą vietoje (foto 108-109) išgręžtose skylėse kultūrinis sluoksnis taip pat nefiksuotas – viršutiniai keturi gręžiniai jo nepasiekė, kadangi 1,00 m gylyje buvo šviesaus, nuslinkusio ar užplauto priesmėlio gruntas. Likusiose skylėse po velėna ir povėlėniniu sluoksniu 0,50-0,80 m gyliuose pasiektas rudo molio žemis.

Akmeninių rodyklių vietose prie medinių laiptų į V piliakalnio šlaitą ir į pylimą vietose buvo iškastos iki 0,20 m gylio duobės pamatams. Jų sienelėse fiksuoti velėna ir povėlėninis sluoksnis be radinių, kultūrinis sluoksnis nepasiektas. Terasiniai laiptai įrengti (foto 102-103, 105), suoliukai pastatyti (foto 107) jau ištirtose vietose. Kelias (foto 96, 108), automobilių stovėjimo (foto 92) ir prasilenkimo (foto 97) aikštelės įrengtos taip pat ištirtoje teritorijoje, kur kultūrinio sluoksnio nebuvo.

Įvertinus eroduojamo V šlaito būklę ir suderinus su projekto vadovais, nutarta atsisakyti viršutinės atbrailos planiravimo, užpilant ir užvelėnuojant esamą nuošliaužą (foto 93-94). Jos paviršiuje buvo atlikti vizualiniai žvalgymai, paviršius patikrintas metalo detektoriumi. Jokių radinių paviršiuje neaptikta.

Iš viso žvalgyta apie 2500 m² dydžio teritorija.

IŠVADOS

2012 m. archeologinių tyrimų metu iki įžemio ištirta dvidešimt įvairaus dydžio šurfu, pjūvių ir perkasu, bendrai 137 m² dydžio plotas. Tako, atokvėpio aikštelių vietose iki projekcinio 0,15 m gylio iširtas bendrai 172 m² dydžio plotas. Archeologiniai žvalgymai atlikti visų žemės judinimo darbų – kelio, drenų, automobilių stovėjimo ir prasilenkimo aikštelių, pėsčiųjų tako, apžvalgos aikštelių, laiptų, informacinių rodyklių – vietose. Iš viso žvalgyta apie 2500 m² dydžio teritorija.

Archeologinių tyrimų metu šurfluose Nr.1-5, 12, 16-18, 20 bei perkasoje Nr.9 kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas, jokių radinių neaptikta. Perkasoje Nr.8 kultūrinio sluoksnio nebuvo, išskyrus įžemyje aptiktą stulpavietę. Perkasoje Nr.6 prie įžemio atidengtas apie 0,10 m storio neintensyvus, su degėšiais, bet be radinių kultūrinis sluoksnis.

Perkasoje Nr.7 fiksuota griova, esanti po dabartiniu pylimu. Ji 3,00-3,50 m gylio ir apie 30 m pločio. Jos užpilde rasta molio tinko ir rūdnelių nuolaužų. Griova negalėjusi būti ankstyvuojų gynybiniu grioviu, kadangi per plati ir per sekli. Padaryta prielaida, kad gruntas iš šios vietos buvo kasamas aikštelei išlyginti ir išplatinti bei, galbūt, ankstyvajam pylimui supilti. Vėliau aikštelė buvo pailginta Š kryptimi ir griovos vietoje supiltas šiuo metu esantis pylimas. Manoma, kad griova atsirado apgyvendinus piliakalnį I tūkst. I pusėje, o pylimas jos vietoje supiltas karų su kryžiuočiais metu XIII a.

Perkasos Nr.10 ŠR kampe fiksuotas iki 0,15 m storio I tūkst. I pusės kultūrinis sluoksnis su grublėtąja ir lygiu paviršiumi keramika, akmenų sankaupa, degėšiais ir viena arba dviem stulpavietėmis. Prielaida, kad tamsus gruntas su radiniais užpildė anksčiau buvusį griovį pasitvirtino šalia iškastame pjūvyje Nr.15. Čia atidengtas 1,00 m pločio, 0,30 m gylio griovelis, užpildytas tamsiu gruntu, akmenimis ir lipdytine keramika lygiu ir grublėtu paviršiumi. Šalia griovio iš piliakalnio aikštelės pusės aptikta dar viena stulpavietė.

Perkasoje Nr.11 fiksuotas iki 0,70 m storio juodas intensyvus I-ojo tūkst. I pusės kultūrinis sluoksnis su molio tinku, lipdytine keramika lygiu ir grublėtu paviršiumi, galvijo dantimi. Prielaida, kad kultūrinis sluoksnis nuo aikštelės buvo nuartas į pakraščius, šiame tyrimų plote iš dalies pasitvirtino. Taip pat perkasoje aptiktos dvi arba trys stulpavietės.

Tyrimai perkasoje Nr.10 ir pjūvyje (šurfe) Nr.15 leido padaryti prielaidą, kad piliakalnio aikštelės P dalyje buvo iškastas 0,30 m gylio, 1,00 m pločio griovelis. Prie jo iš aikštelės pusės galėjusi būti tvora. Spėjama, kad ji buvo įrengta ant neaukšto pylimėlio, kadangi šurfe aptikta stulpavietė per sekli, kad išlaikytų stulpą. Manoma, kad pylimėlis vėliau nuartas. Perkasoje Nr.8 ir Nr.11 taip pat aptiktos stulpavietės, todėl, tikėtina, tvora galėjusi juosti piliakalnio aikštelę iš visų, išskyrus pylimą, pusių.

Prie P pylimo šlaito iškastame šurfe Nr.14 fiksuotas nuo 0,60 m iki 1,00 m kultūrinis sluoksnis su gan stambiais akmenimis ir rūdnelės nuolaužomis. Liko neaiškus jų datavimas, taip pat akmenų paskirtis. Šurfe Nr.19 aptiktos dvi neaiškios paskirties duobės, vienoje iš jų rasta lipdytinės keramikos lygiu ir grublėtu paviršiumi.

Žvalgymų metalo detektoriumi aptikta II a. Romos moneta – sestercija. Tai ypatingai retas radinys piliakalniuose.

Kultūrinis sluoksnis daugumoje šurfų ir perkasų pagal radinius – molio tinką, lipdytinę keramiką lygiu ir grublėtu paviršiumi – datuotas I-ojo tūkst. I puse. Išskyrus šurfą Nr.14 ir perkasą Nr.11 jis nestoras ir mažiau intensyvus, nei fiksuojamas kituose piliakalniuose. Tai leidžia padaryti prielaidą, kad naudotas neilgai ir, greičiausiai, tautų kraustymosi laikotarpio pradžioje (V-VI a.) apleistas. Vėliau (manoma, kad XIII a.) piliakalnis rekonstruotas – supiltas naujas ar didesnis pylimas. Tačiau ir vėl naudotas trumpą laiką, kadangi nesusidarė šio laikotarpio kultūrinis sluoksnis.

2012 m. archeologinių tyrimų metu registruoti dvidešimt penki radiniai, jie perduoti LNM.

Pagramančio piliakalnio 2012 m. tyrimai tik padidino šio paminklo svarbą Lietuvos paveldui ir archeologijai bei įpareigojo ypatingą dėmesį skirti jo apsaugai. Pabaigus tvarkymo darbus jis turėtų tapti svarbiu visuomenės traukos objektu. Bet kokie žemės darbai piliakalnio ir senovės gyvenvietės teritorijoje negalimi, kol jų vietoje nebus atlikti archeologiniai tyrimai.

Archeologė

Agnė Vaitkuvienė

RADINIŲ SĄRAŠAS

I. Buitinė keramika, lipdyta.

Eilės Nr.	Inv.Nr.	Perkasa	Kvadratas	Gylis (m)	Gylis Habs (m)	Keramikos tipas	Išlikusi indo dalis	Radinių kiekis	Fragmento storis mm		Fragmento dydis mm		Angos skersmuo (mm)	Dugno skersmuo (mm)	Molio masės spalva		Svoris (g)	Pastabos	Foto Nr.	Prašymas Nr.
									min	max	plotis (max)	ilgis (max)			rudą, rausva	pilka				
1	1	P.10	A/6-8	0,30-0,40	66,10 - 66,20	Grublėtu paviršiumi	pakraštėlis	1	5	11	75	100	160		+		69	Pakraštėliai profiliuoti. Viršus (lūpa) puoštas duobutėmis (gnaibymu). Molio priemaišos - smulkintas granitas - stambios, priemaišų daug. Vidinėje pusėje prikepę, molio spalva juoda. Grublėtumas išgautas skysta molio mase, smulkus. Indas - puodas	113	1
2							pakraštėlis	1	3	11	64	81			+		61			1
3							pakraštėlis	1	7	16	52	76			+		45			1
4							pakraštėlis	1	8	13	62	63			+		51			1
5							pakraštėlis	1	7	13	42	70			+		26			
6							pakraštėlis	1	8	12	41	46			+		25			
7							pakraštėlis	1	6	12	19	26			+		4			
8							pakraštėlis	1	7	11	16	17			+		4			
9							pakraštėlis	1	8	11	17	24			+		3			
10							pakraštėlis	1	8	12	18	26			+		4			
11							priedugnis	1	8	16	35	42		90	+		19	Kai kurios sienelės su briauna - puodas buvo pūstais šonais.	114	1
12							sienelė	1	3	13	56	58			+		33			1
13							sienelė	1	6	11	38	59			+		21			1
14							sienelė	1	5	10	36	48			+		20			
15							sienelė	1	6	8	29	60			+		16			
16							sienelė	1	7	9	28	29			+		8			
17							sienelė	1	6	9	20	34			+		5			
18							sienelė	1	7	10	19	26			+		5			
19							sienelė	1	6	9	16	18			+		2			
20							sienelė	1	5	12	18	19			+		2			
21	2	1	2	2	2	sienelė	1	6	12	53	75			+		38	Grūsto granito priemaišos stambios (iki 5 mm skersmens), daug. Grublėtumas "sausas"	114	1	
22							sienelė	1	8	10	35	38			+				14	
23	3	1	2	2	2	Lygiu paviršiumi	sienelė	1	4	8	37	43			+		13	Grūsto granito priemaišos vidutinės (iki 3 mm skersmens), vidutiniškai	114	1
24							sienelė	1	2	7	20	27			+		4			
25	4					Grublėtu paviršiumi	sienelė	2	3	12	28	45			+		10	Suklijuota iš dviejų šukių. Grūsto granito priemaišos smulkios, daug.		

Eilės Nr.	Inv.Nr.		Perkasa	Kvadratas	Gylis (m)	Gylis Habs (m)	Keramikos tipas	Išlikusi indo dalis	Radinių kiekis	Fragmento storis mm		Fragmento dydis mm		Angos skersmuo (mm)	Dugno skersmuo (mm)	Molio masės spalva		Svoris (g)	Pastabos	Foto Nr.	Prašymas Nr.		
										min	max	plotis (max)	ilgis (max)			rūda, rausva	pilka						
26	5	1	P.11	A/1-3, B/1	1,00-1,40	63,80 - 64,40	Lygiu paviršiumi	sienelė	1	8	11	55	60			+		45	Grūsto granito priemaišos smulkios (vyrauja), kiekis - vidutiniškai. Yra keli stambesni akmenukai (3-5 mm skersmens)	114	1		
27		2						sienelė	1	8	12	39	56			+		30					
28	6	1						sienelė	1	5	9	39	46			+		15	Paviršius lygus, bet šiurkštus - kruopėta? Priemaišos smulkios, daug		1		
29		2						sienelė	1	7	8	17	24			+		3					
30	7	1						sienelė	1	3	7	21	32			+		4	Grūsto granito priemaišos smulkios, mažai				
31		2						sienelė	1	6	8	23	28			+		5					
32	8							priedugnis	1	6	11	16	30			?		+			4	Grūsto granito priemaišos smulkios, mažai	
33	9							Grublėta?	pakraštėlis	1	6	10	14	34			?		+			4	Grūsto granito priemaišos smulkios, mažai
34	10						Grublėtu paviršiumi	sienelė	1	4	11	26	41					+			8	Grublėtumas smulkus, išgautas skysta molio mase. Grūsto granito priemaišos vidutinės, jų yra vidutiniškai	
35	11							sienelė	1	3	11	24	36					+			6		
36	12							sienelė	1	4	8	21	27					+			5		
37	13	1						sienelė	1	5	12	35	64					+			26	Grūsto granito priemaišos vidutinės (iki 3 mm skersmens), daug. Grublėtumas smulkus	1
38		2	sienelė	1	7	10		22	38					+		9							
39		3	sienelė	1	5	8		24	33					+		6							
40		4	sienelė	1	6	10	15	23					+		3								
41	14		Lygiu paviršiumi?	pakraštėlis	1	3	8	32	36	130				+		9	Pakraštėlio viršus (lūpa) atlenkta 60 laipsnių kampu, puošta duobute (gnaišymu). Priemaišos smulkios, vidutiniškai. Puodelis, pūstašonis.	1					
42	15		Grublėtu paviršiumi	priedugnis	1	3	11	28	31			60		+		6	Grūsto granito priemaišos vidutinės (iki 3 mm skersmens), daug. Grublėtumas smulkus, išgautas skysta molio mase						
43	16			sienelė	1	4	9	30	47					+		13							
44	17		Lygiu paviršiumi?	sienelė	1	5	10	28	32					+		8	Grūsto granito priemaišos vidutinės (iki 3 mm skersmens), vidutiniškai						
45	18		Grublėtu paviršiumi	sienelė	1	2	7	24	28					+		3	Grūsto granito priemaišos smulkios, mažai. Grublėtumas smulkus, išgautas skysta molio mase						
46	19			sienelė	1	2	7	17	23					+		2							
47	20			sienelė	1	2	6	13	23					+		1							

Eilės Nr.	Inv.Nr.	Perkasa	Kvadratas	Gylis (m)	Gylis Habs (m)	Keramikos tipas	Išlikusi indo dalis	Radinų kiekis	Fragmento storis mm		Fragmento dydis mm		Angos skersmuo (mm)	Dugno skersmuo (mm)	Molio masės spalva		Svoris (g)	Pastabos	Foto Nr.	Prašymų Nr.
									min	max	plotis (max)	ilgis (max)			rūda, rausva	pilka				
48	21	P.19	A/1-2	0,60-1,00	66,80 - 67,20	Grublėtu paviršiumi	sienelė	1	12	13	33	45			+		19	Paviršius smulkiai grublėtas, šiurkštus, priemaišos vidutinės, jų yra vidutiniškai	114	1
49							sienelė	1	12	13	33	56			+		20			
50							sienelė	1	10	13	32	45			+		14			
51							sienelė	1	7	8	11	16			+		1			
52	22					Lygiu paviršiumi	pakraštėlis	1	4	6	43	56	110		+	19	Profiliuotu viršumi, pūstais šonais puodelis. Priemaišos - grūstas granitas - smulkios, labai daug. Išdegant negavęs deguonies, molio masė juoda. Paviršius viduje ir išorėje lygintas žolių gniūžte - išlikę būdingi brūkšniai, bet ne brūkšniuotoji		1	

Visa lipdytinė keramika datuota I tūkst. I puse

II. Monetos.

Eil. Nr.	Inv. Nr.	Perkasa	Kv.	Gylis (m)	Gylis Habs (m)	Nominalas	Kaldinimo metai	Valstybė	Valdovas	Skersmuo (mm) max	Storis (mm) max	Svoris (g)	Metalas	Pastabos	Foto Nr.
1	23	Ant tako, piliakalnio aikštelėje. Koordinatės LKS-94 sistemoje: 6138525,23; 388126,162; 69,997		0,20	69,997	Sestercija	164-168/169	Romos imperija	Liucijus Veras (161-169); valdė kartu su Marku Aurelijum	28x30	0,45	19,90	Žalvaris	Averse – Liucilos – Liucijaus Vero (valdžiusio kartu su Marku Aurelijum) žmonos ir imperatorienės (164-168/169) atvaizdas. Reverse – Hilarito (linksmybės) personifikacija su palmės šaka ir gausybės ragu. HILARITAS turi būti ir aplink parašyta, tačiau neišlikę, Figūros šonuose S-C – Senato Consulto (Senato sprendimu). Būklė gera, kraštai nežymiai atrupėję	115-116

III. Rūdnelės fragmentai

Eil.Nr.	Inv.Nr.	Perkasa Nr.	Kvadratas	Gylis (m)	Gylis Habs (m)	Dydis (mm)	Svoris	Pastabos	Foto Nr.
1	24	14	A/1	0,80	68,00	45x100x130	535	Molis kietas, perdegęs, sąlyginai sunkus. Priemaišos - smėlis, mažai. Įsispaudę organikos. Paviršius iš abiejų pusių nelygus, nėra medienos įspaudų - negali būti tinkas. Rūdnelės viršutinė dalis, nesusisiekė su rūda (nėra šlako). Su magnetu nereaguoja.	117
2	25	14	A/1	0,80	68,00	50x108x132	654	Molis kietas, perdegęs, sąlyginai sunkus. Priemaišos - smėlis, mažai. Įsispaudę organikos. Paviršius iš abiejų pusių nelygus, nėra medienos įspaudų - negali būti tinkas. Rūdnelės viršutinė dalis, nesusisiekė su rūda (nėra šlako). Su magnetu nereaguoja.	

IV. Gyvūnų kaulai

Eil.Nr.	Inv.Nr.	Perkasa Nr.	Kvadratas	Gylis (m)	Gylis Habs (m)	Kaulų skaičius	Bendras svoris (g)	Pastabos
1	neregistruota	7	A/14	1,10	64,80	1	15	Stambaus žolėdžio dantis
1	neregistruota	11	A/2	1,30	64,20	sutrūpėję	17,6	Kaulai labai trapūs, todėl neplauti. Sutrūpėję į dešimtį fragmentelių

V. Neregistruoti radiniai.

Neregistruojama lipdytinė keramika

Perkasa Nr.	Kvadratas	Gylis (m)	Indo dalys				Dydis mm	Iš viso	Bendras svoris (g)
			pakraštėliai	sienelės	dugnai, priedugniai	ąselės			
10	A/6-8	0,30-0,40		2			5x15x22; 5x12x12	2	2,00
11	A/1-3	1,00-1,40		2			5x15x22; 6x23x33	2	6,00
Iš viso								4	8,00

Neregistruojamas molio tinkas

Perkasa Nr.	Kvadratas	Gylis (m)	Tinko fragmentai (mm)		Pastabos	Kiekis	Bendras svoris (g)
			Didžiausi	Vidutiniškai			
7	A-B/1-4	0,20-0,40	22x28x48	20x25x25	Molis trapus, salyginai lengvas	10	144,00
7	A-B/8-11	0,60-1,20	26x35x45	12x18x24	Molis trapus, salyginai lengvas	4	50,00
7	A-B/7	0,50-0,60	23x30x42	15x18x30	Molis trapus, salyginai lengvas	4	46,00
11	A/1-3	1,00-1,40	15x22x28	10x12x15	Molis trapus, salyginai lengvas	5	16,00
Iš viso						23	256,00

Rūdnelės fragmentai

Perkasa Nr.	Kvadratas	Gylis (m)	Rūdnelės fragmentai (mm)		Pastabos	Kiekis	Bendras svoris (g)
			Didžiausi	Vidutiniškai			
7	A/1-3	0,20-0,40	42x74x98	25x30x35	Molis labai kietas, perdeges. Su magnetu nereaguoja. Dalis fragmentų gali būti molio tinku	27	843,00
7	A-B/4-6	0,20-0,40	37x58x74	20x25x30	Molis labai kietas, perdeges. Su magnetu nereaguoja. Dalis fragmentų gali būti molio tinku	23	693,00
7	A-B/1-2 (duobė Nr.1)	0,40-0,70	38x48x70	20x25x30	Molis labai kietas, perdeges. Su magnetu nereaguoja. Dalis fragmentų gali būti molio tinku	26	504,00
7	A/1	0,50	33x43x64		Molis labai kietas, perdeges. Su magnetu nereaguoja.	2	111,00
14	A/1	0,70-0,90	40x40x80	30x30x40	Molis labai kietas, perdeges. Su magnetu nereaguoja.	12	561,00
Iš viso						90	2712,00

PLANŲ SARAŠAS

1. Pagramančio piliakalnio su gyvenvieta (23939) ir Naujininkų piliakalnio (3460), Pagramančio mstl., Tauragės r. teritorijų ir apsaugos zonų planas M 1:20000.
2. Situacijos planas M 1:1000.
3. Situacijos planas M 1:500.

BRĖŽINIŲ SARAŠAS

1. Plotų Nr.1-6 sienelių pjūviai M 1:20.
2. Plotų Nr.7 ir Nr.10 planai ir sienelių pjūviai M 1:20.
3. Plotų Nr.8-9 planas ir sienelių pjūviai M 1:20.
4. Ploto Nr.11 planai ir sienelių pjūviai M 1:20.
5. Plotų Nr.12-14 planai ir sienelių pjūviai M 1:20.
6. Plotų Nr.15-18 planas ir sienelių pjūviai M 1:20.
7. Plotų Nr.19-20 planas ir sienelių pjūviai M 1:20.

PIEŠINIŲ SARAŠAS

1. Keramikos profiliai M 1:1.

FOTONUOTRAUKŲ SARAŠAS

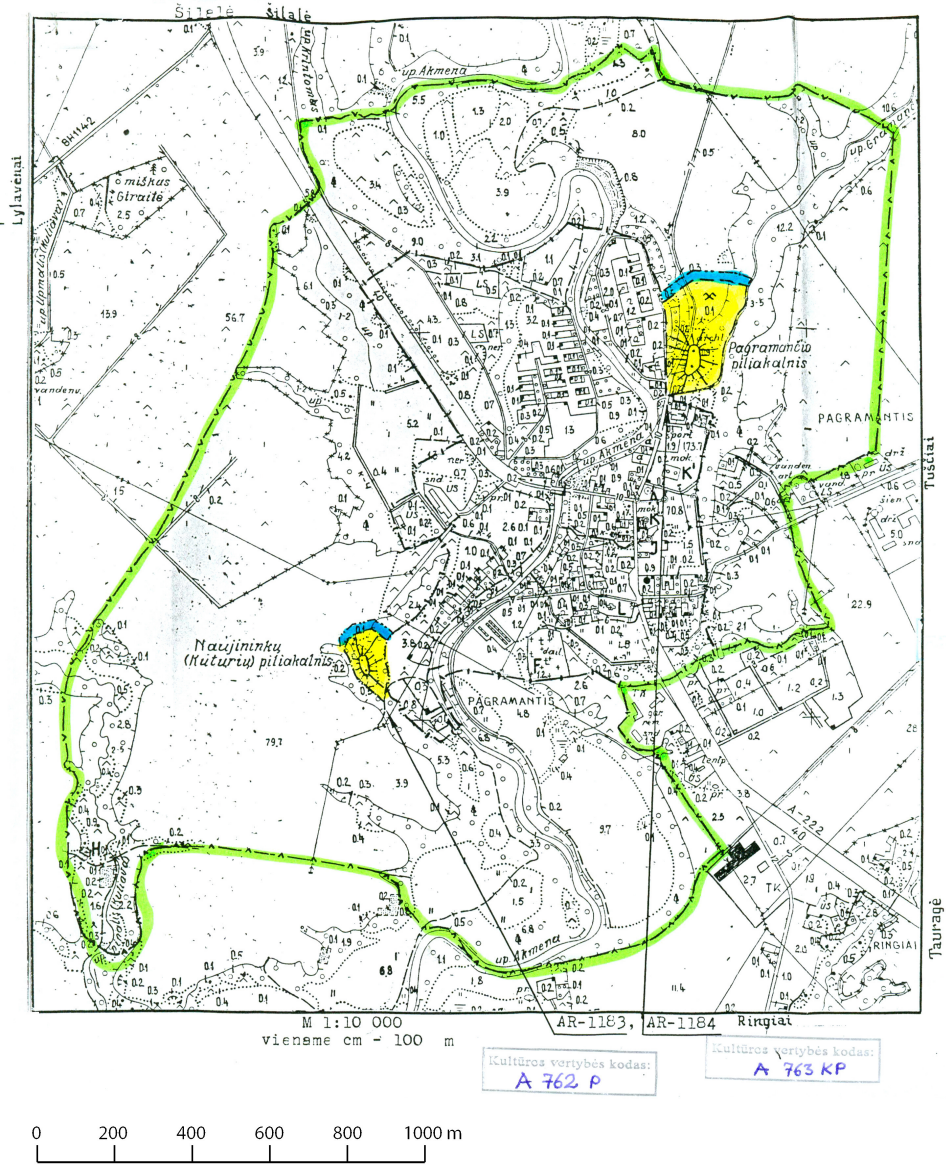
- F 1. Pagramančio piliakalnis, vaizdas iš P. Visų foto autorė – A.Vaitkuvienė.
- F 2. Pagramančio piliakalnis, tvarkomos nuošliaužos V šlaite, vaizdas iš P.
- F 3. Plotas Nr.1 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.
- F 4. Plotas Nr.2 pasiekus įžemį, vaizdas iš PR.
- F 5. Plotas Nr.3 pasiekus įžemį, vaizdas iš V.
- F 6. Plotas Nr.4 pasiekus įžemį, vaizdas iš PV.
- F 7. Plotas Nr.5 pasiekus įžemį, vaizdas iš V.
- F 8. Plotas Nr.6 pasiekus įžemį, vaizdas iš ŠR.
- F 9. Plotas Nr.6 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.
- F 10. Plotas Nr.7 tyrimų eigoje, vaizdas iš ŠR.
- F 11. Plotas Nr.7, duobė Nr.1, vaizdas iš PR.
- F 12. Plotas Nr.7, duobės Nr.1 pjūvis, vaizdas iš P.
- F 13. Plotas Nr.7, R sienelės stratigrafija, vaizdas iš V.
- F 14. Plotas Nr.7, išpreparuota duobė Nr.1. V sienelės stratigrafija ties kv.1-2, vaizdas iš R.
- F 15. Plotas Nr.7, V sienelės stratigrafija ties kv.2-4, vaizdas iš R.

- F 16. Plotas Nr.7, V sienelės stratigrafija ties kv.5-6, vaizdas iš R.
- F 17. Plotas Nr.7, V sienelės stratigrafija ties kv.7-9, vaizdas iš R.
- F 18. Plotas Nr.7, V sienelės stratigrafija ties kv.10-13, vaizdas iš R.
- F 19. Plotas Nr.7, V sienelės stratigrafija ties kv.14-16, vaizdas iš R.
- F 20. Plotas Nr.7 pasiekus žemį, vaizdas iš P.
- F 21. Plotas Nr.7 pasiekus žemį, vaizdas iš Š.
- F 22. Plotas Nr.8 pasiekus žemį, vaizdas iš V.
- F 23. Plotas Nr.8 pasiekus žemį, vaizdas iš R.
- F 24. Plotas Nr.8 pasiekus žemį, duobės Nr.2 pjūvis, vaizdas iš P.
- F 25. Plotas Nr.9 tyrimų eigoje, vaizdas iš PV.
- F 26. Plotas Nr.9 pasiekus žemį, vaizdas iš Š.
- F 27. Plotas Nr.9 pasiekus žemį, P sienelės stratigrafija, vaizdas iš Š.
- F 28. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje, vaizdas iš PV.
- F 29. Plotas Nr.10 pasiekus žemį, vaizdas iš R.
- F 30. Plotas Nr.10 pasiekus žemį, vaizdas iš V.
- F 31. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Akmenų sankaupa kv.A/7-8, duobė Nr.3 kv.B/7, vaizdas iš P.
- F 32. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Keramika ir molio tinkas tarp akmenų “in situ”, vaizdas iš P.
- F 33. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Duobės Nr.3 pjūvis, vaizdas iš V.
- F 34. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Pilko grunto dėmės kv.A/7 pjūvis, vaizdas iš V.
- F 35. Užpiltas ištyrinėtas plotas Nr.10, tankinamas gruntas. Vaizdas iš V.
- F 36. Nukasama velėna plote Nr.11, vaizdas iš ŠR.
- F 37. Plotas Nr.11 tyrimų eigoje. Įgriuvo PR sienelė ties kv.A-B/1-4, vaizdas iš ŠR.
- F 38. Plotas Nr.11 tyrimų eigoje. Nukasamas sienelės spaudžiantis gruntas. Vaizdas iš V.
- F 39. Plotas Nr.11 tyrimų eigoje. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 vaizdas iš ŠR.
- F 40. Plotas Nr.11 pasiekus žemį, vaizdas iš PV.
- F 41. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 vaizdas iš viršaus.
- F 42. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Preparuojama duobė Nr.4, vaizdas iš ŠR.
- F 43. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Duobės Nr.4 pjūvis, vaizdas iš PV.
- F 44. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Duobės Nr.5 pjūvis, vaizdas iš ŠR.
- F 45. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Duobės Nr.6 pjūvis, vaizdas iš ŠR.
- F 46. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Duobės Nr.7 pjūvis PV sienelėje, vaizdas iš ŠR.
- F 47. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 PR sienelės vaizdas ŠV.
- F 48. Plotas Nr.11 pasiekus žemį. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 ŠV sienelės vaizdas PR.
- F 49. Užpiltas plotas Nr.11, sutankintas gruntas, vaizdas ŠR.
- F 50. Plotas Nr.12 pasiekus žemį, vaizdas PR.

- F 51. Plotas Nr.12 pasiekus įžemį, vaizdas iš PV.
- F 52. Užmatuotas plotas Nr.13, vaizdas iš R.
- F 53. Plotas Nr.13 pasiekus įžemį, vaizdas iš ŠR.
- F 54. Plotas Nr.13 pasiekus įžemį, vaizdas iš R.
- F 55. Užpiltas plotas Nr.13, vaizdas nuo pylimo, iš P.
- F 56. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš V.
- F 57. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš P.
- F 58. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš P.
- F 59. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš PR.
- F 60. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.
- F 61. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, Š sienelės stratigrafija vaizdas iš P.
- F 62. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, P sienelės stratigrafija vaizdas iš Š.
- F 63. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, R sienelės stratigrafija, vaizdas iš V.
- F 64. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, R sienelė, vaizdas iš V.
- F 65. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, V sienelė, vaizdas iš ŠR.
- F 66. Užkasamas plotas Nr.14, vaizdas iš P.
- F 67. Plotas Nr.15 tyrimų eigoje, vaizdas iš Š.
- F 68. Plotas Nr.15 tyrimų eigoje, atidengta duobė (griovys) Nr.8 vaizdas iš R.
- F 69. Plotas Nr.15 pasiekus įžemį, išpreparuota duobė Nr.8 vaizdas iš Š.
- F 70. Plotas Nr.15 pasiekus įžemį, duobės Nr.9 pjūvis, vaizdas iš Š.
- F 71. Užmatuojamas ir fiksuojamas GPS aparatu plotas Nr.16, vaizdas iš P.
- F 72. Plotas Nr.16 pasiekus įžemį, centre – duobė Nr.10, vaizdas iš PR.
- F 73. Plotas Nr.16 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.
- F 74. Plotas Nr.17 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.
- F 75. Plotas Nr.17 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.
- F 76. Plotas Nr.18 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.
- F 77. Plotas Nr.18 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.
- F 78. Užpiltas ir sutankintas gruntas plotuose Nr.16-18, vaizdas iš P.
- F 79. Plotas Nr.19 tyrimų eigoje, vaizdas iš PV.
- F 80. Plotas Nr.19 tyrimų eigoje, Š sienelės ties kv.1-3 vaizdas iš P.
- F 81. Plotas Nr.19 pasiekus įžemį ties kv.1-3 vaizdas iš P.
- F 82. Plotas Nr.19, duobės Nr.11 pjūvis, vaizdas iš P.
- F 83. Plotas Nr.19, duobės Nr.12 pjūvis, vaizdas iš P.
- F 84. Plotas Nr.20 pasiekus įžemį, vaizdas iš PR.
- F 85. Plotas Nr.20 pasiekus įžemį, vaizdas iš ŠV.

- F 86. Iširta iki 0,15 m gylio tako juosta piliakalnio aikštelės centrinėje ir P dalyje, vaizdas iš Š.
- F 87. Iširta iki 0,15 m gylio tako juosta piliakalnio aikštelės centrinėje dalyje, vaizdas iš Š.
- F 88. Iširta iki 0,15 m gylio tako juosta piliakalnio aikštelės P dalyje, vaizdas iš V.
- F 89. Užpiltas ir sutankintas gruntas plote Nr.8, iširta tako ir apžvalgos aikštelės dalis PR piliakalnio dalyje, vaizdas iš V.
- F 90. Piliakalnio aikštelės vaizdas nuo pylimo ištyrus tako vietą, vaizdas iš Š.
- F 91. Vaizdas į senovės gyvenvietę nuo piliakalnio pylimo, iš P.
- F 92. Automobilių stovėjimo aikštelė šurfo Nr.20 vietoje, vaizdas iš P.
- F 93. Nuošliauža V piliakalnio šlaite iki tvarkymo darbų, vaizdas iš Š.
- F 94. Panaikinta nuošliauža V piliakalnio šlaite, vaizdas iš P.
- F 95. Nukasta velėna tako ir laiptų į piliakalnio pylimą vietoje, vaizdas iš Š.
- F 96. Kelias, akmenų uždvara ties senovės gyvenvieta. Toliau matosi pylimas su įrengtais laiptais. Vaizdas iš Š.
- F 97. Automobilių prasilenkimo aikštelė su pastatytais suoliukais perkaso Nr.6 vietoje. Vaizdas iš Š.
- F 98. Takas, laiptai į pylimą šurfo Nr.13 vietoje. Vaizdas iš V.
- F 99. Laiptai nuo kelio į pylimą, akmeninė rodyklė šurfo Nr.13 vietoje. Vaizdas iš V.
- F 100. Apžvalgos aikštelė ant pylimo, laiptai nuo jo, vaizdas iš V.
- F 101. Laiptai nuo pylimo ties šurfu Nr.14, vaizdas iš P.
- F 102. Takas ties pylimu pjūvių Nr.7 ir Nr.19 vietose, vaizdas iš P.
- F 103. Takas su terasiniais laiptais ties pylimu, vaizdas iš Š.
- F 104. Įrengtas takas aikštelėje, vaizdas nuo pylimo, iš Š.
- F 105. Laiptai perkaso Nr.11 vietoje, vaizdas iš P.
- F 106. Apžvalgos aikštelė perkaso Nr.8 vietoje, vaizdas iš V.
- F 107. Atokvėpio suoliukai šurfų Nr.16-18 vietose.
- F 108. Po keliu įrengtos drenos šurfų Nr.1-2 vietose. Laiptų į V šlaitą vietoje nukasta velėna, įdėta geotekstilė ir užpilta drenuojančiu smėliu. Vaizdas iš V.
- F 109. Įrengti laiptai į V šlaitą, pastatyta akmeninė rodyklė.
- F 110. Kelias V šlaite iki tvarkymo darbų, vaizdas iš P.
- F 111. Sutvarkytas kelias, pastatyta akmenų uždvara sunkvežimiams. Vaizdas iš P.
- F 112. Piliakalnio vaizdas 2012 m. gruodį nuo Pagramančio miestelio, iš V.
- F 113. Perkasoje Nr.10 aptikta keramika, inv.Nr.1.
- F 114. Keramika iš perkasų Nr.10, 11, 15, 19, inv.Nr.2-22.
- F 115. Sestercija, inv.Nr. 23, aversas.
- F 116. Sestercija, inv.Nr. 23, reversas.
- F 117. Rūdnelių fragmentai, inv.Nr.24-25.

Pagramančio piliakalnio su gyvenvietė (23939) ir Naujininkų piliakalnio (3460),
 Pagramančio mstl., Tauragės r. teritoriją ir apsaugos zonų planas M 1:20000.

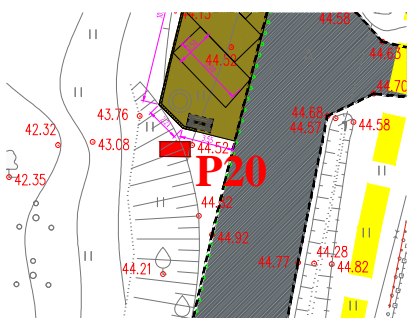
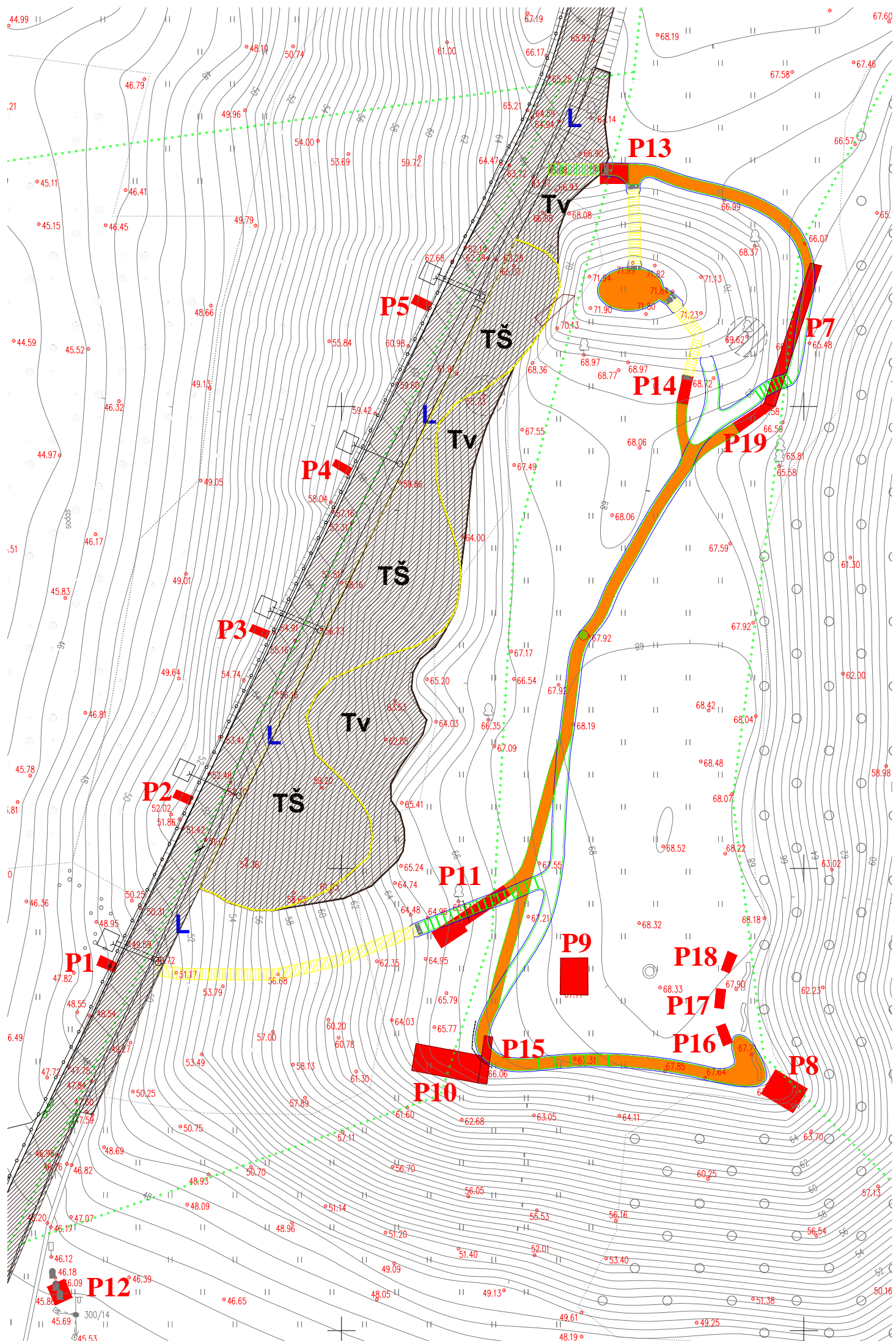
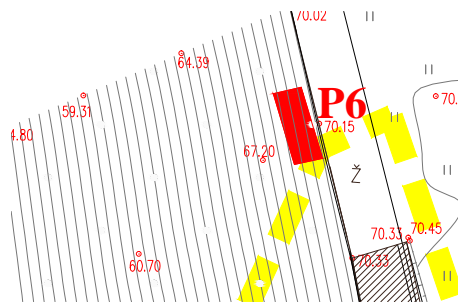
- P9 Tyrimų plotas ir jo Nr. (kasinėtas iki įžemio)
- Sestercijos radimo vieta
- Tyrimų iki projektinio 0,15 m gylio vietas (pėsčiųjų takas ir apžvalgos aikštelės)

0 10 20 30 40m

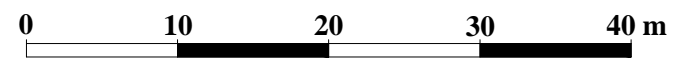

Pagramančio piliakalnio su gyvenvieta (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl., situacijos planas

2012 metų archeologiniai tyrimai		
M 1:1000	Lapas	Lapų
	1	2

- P9 Tyrimų plotas ir jo Nr. (kasinėtas iki žemio)
- Sestercijos radimo vieta
- Tyrimų iki projektinio 0,15 m gylio vietas (pėsčiųjų takas ir apžvalgos aikštelės)

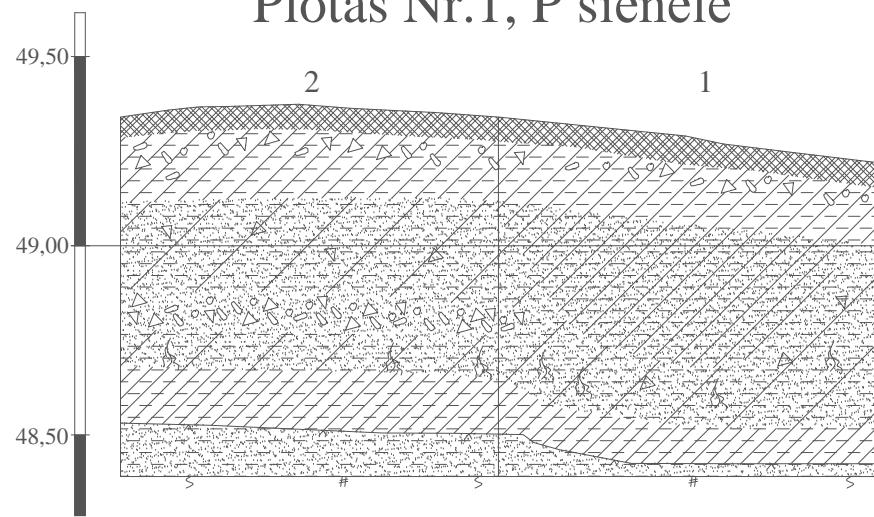
Pagaramančio piliakalnio su gyvenviete (23939), Tauragės r. sav., Pagaramančio mstl., situacijos planas		
2012 metų archeologiniai tyrimai		
M 1:500	Lapas	Lapų
	2	2

Pagramančio piliakalnio su gyvenviete (23939), Tauragės r.sav., Pagramančio mstl., archeologiniai tyrinėjimai. Tirtų plotų koordinatės LKS - 94 sistemoje.

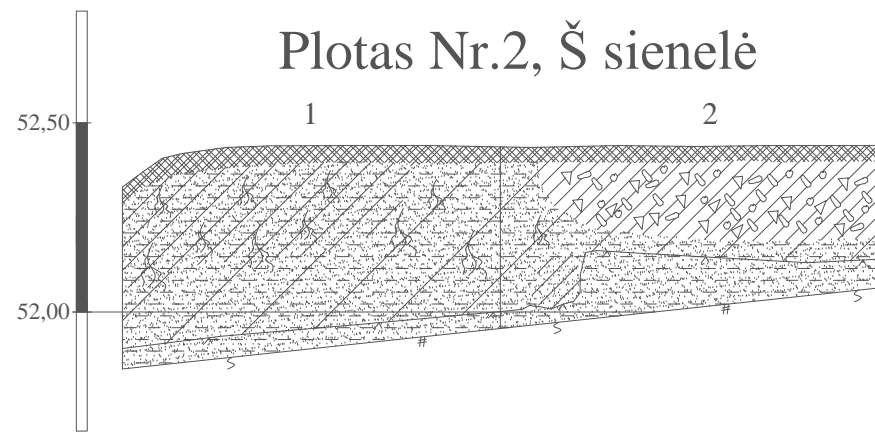
Tyrimų ploto Nr.	X	Y	Z	pastabos
1	6138489,55	388073,55	49,22	
	6138488,79	388075,41	49,34	
	6138489,74	388075,76	49,48	
	6138490,59	388073,96	49,36	
2	6318507,72	388081,78	52,16	
	6138506,92	388083,59	52,27	
	6138507,80	388083,91	52,44	
	6138508,52	388082,18	52,33	
3	6138524,90	388091,92	55,15	
	6138525,71	388090,04	54,60	
	6138526,40	388090,40	54,67	
	6138525,66	388092,27	55,21	
4	6138543,62	388099,02	57,42	
	6138542,54	388100,71	58,06	
	6138543,32	388101,16	58,19	
	6138544,28	388099,39	57,36	
5	6138561,21	388109,80	61,46	Fiksuotas tik ŠR kampas. Likusių 3 užfiksuoti nepavyko - trukdė medžiai.
6	6138661,03	388120,39	70,81	ŠV kampą užfiksuoti nepavyko - trukdė medžiai
	6138661,45	388122,23	70,64	
	6138666,14	388120,83	70,46	
7	6138565,54	388150,70	66,12	
	6138565,22	388151,92	65,78	
	6138550,01	388146,91	66,93	
	6138550,33	388145,69	66,67	
8	6138478,22	388146,97	67,54	Likusių dviejų kampų (ŠR ir PR) užfiksuoti nepavyko, kadangi trukdė medžiai
	6138475,65	388145,42	67,60	
9	6138486,35	388123,67	67,91	
	6138490,31	388123,70	68,02	
	6138490,34	388126,65	68,20	
	6138486,32	388126,68	68,16	
10	6138481,07	388108,07	65,41	
	6138479,73	388115,2	66,66	
	6138476,79	388114,76	65,95	
	6138478,12	388107,68	64,51	
11	6138493,07	388109,80	65,36	
	6138498,16	388117,52	66,90	
	6138497,11	388118,23	67,07	
	6138493,75	388113,30	66,01	
	6138493,26	388113,60	66,08	
	6138491,42	388110,81	65,58	

Tyrimų ploto Nr.	X	Y	Z	pastabos
12	6138453,59	388070,87	46,03	
	6138455,56	388070,03	46,03	
	6138454,71	388068,21	46,16	
	6138452,74	388069,05	45,96	
13	6138574,12	388131,09	67,40	
	6138576,28	388131,06	67,22	
	6138576,24	388127,99	67,14	
	6138574,13	388128,00	67,26	
14	6138553,26	388136,94	68,86	
	6138553,19	388138,02	68,89	
	6138550,17	388137,42	68,43	
	6138550,38	388136,28	68,24	
15	6138481,91	388115,48	66,69	
	6138481,76	388116,37	66,80	
	6138476,71	388115,73	65,96	
	6138476,96	388114,69	65,97	
16	6138482,87	388140,58	68,27	
	6138483,19	388141,51	68,19	
	6138481,22	388142,29	68,05	
	6138480,80	388141,31	68,15	
17	6138486,89	388141,56	68,34	
	6138484,82	388141,32	68,24	
	6138484,96	388140,35	68,34	
	6138487,01	388140,56	68,36	
18	6138491,05	388141,79	68,46	
	6138490,58	388142,76	68,43	
	6138488,69	388141,95	68,39	
	6138489,06	388141,1	68,46	
19	6138547,16	388142,98	67,91	
	6138548,17	388142,34	67,98	
	6138550,33	388145,69	66,93	
	6138550,01	388146,91	66,67	
20	6138379,1	388038,36	44,58	
	6138380,08	388038,36	44,56	
	6138380,09	388036,38	44,16	
	6138379,11	388036,36	44,21	

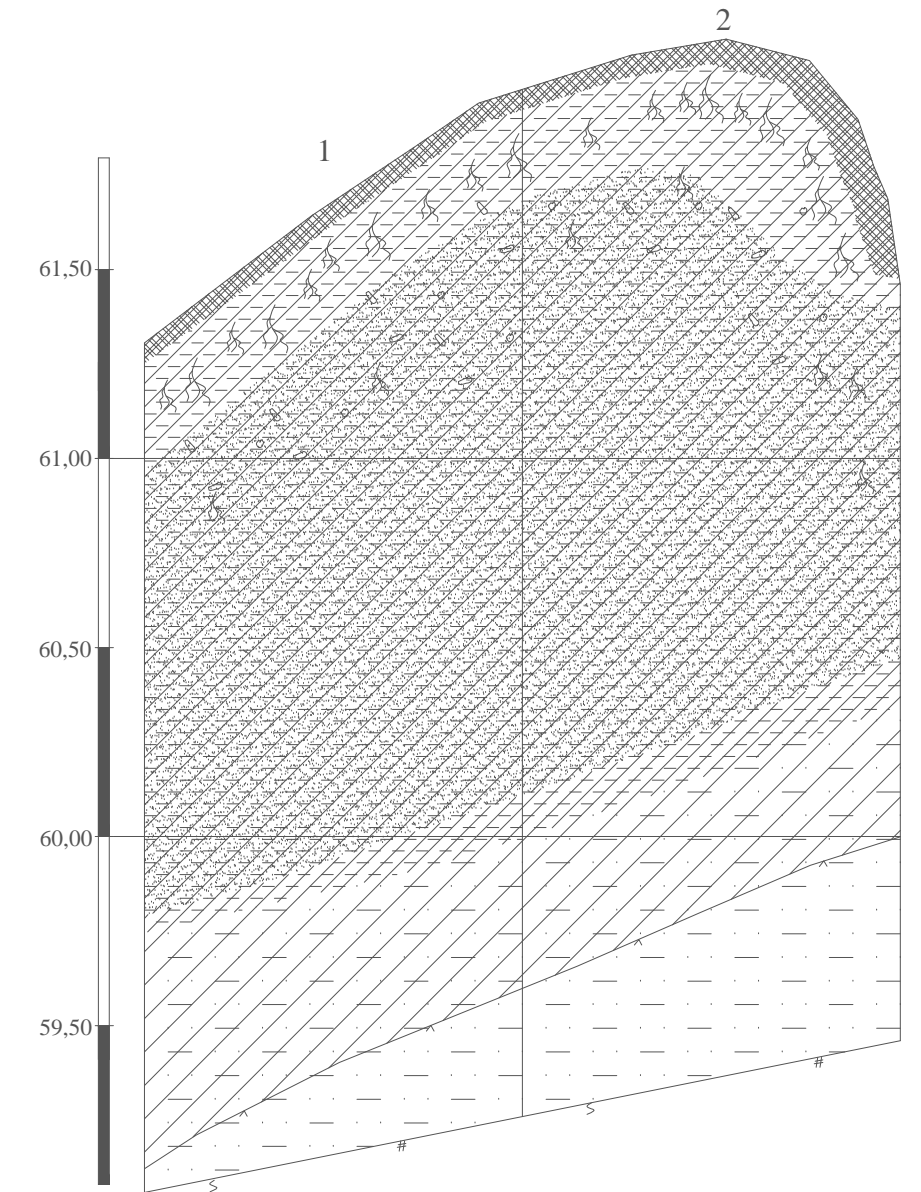
Plotas Nr.1, P sienelė

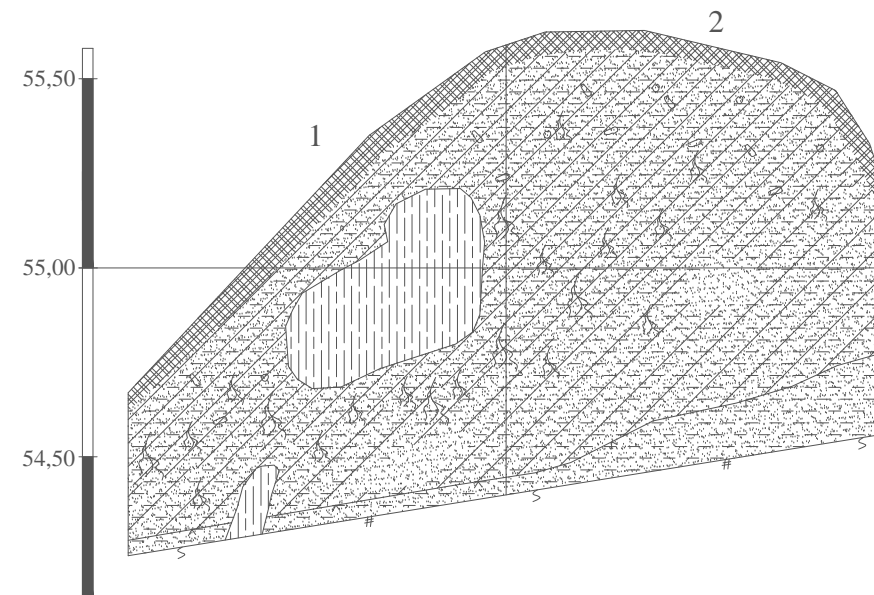
Plotas Nr.2, Š sienelė

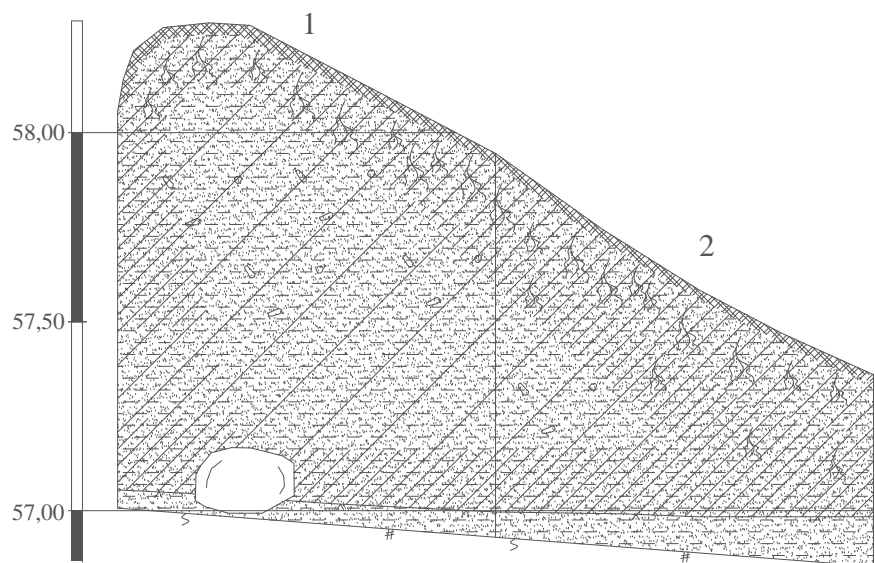
Plotas Nr.5, Š sienelė

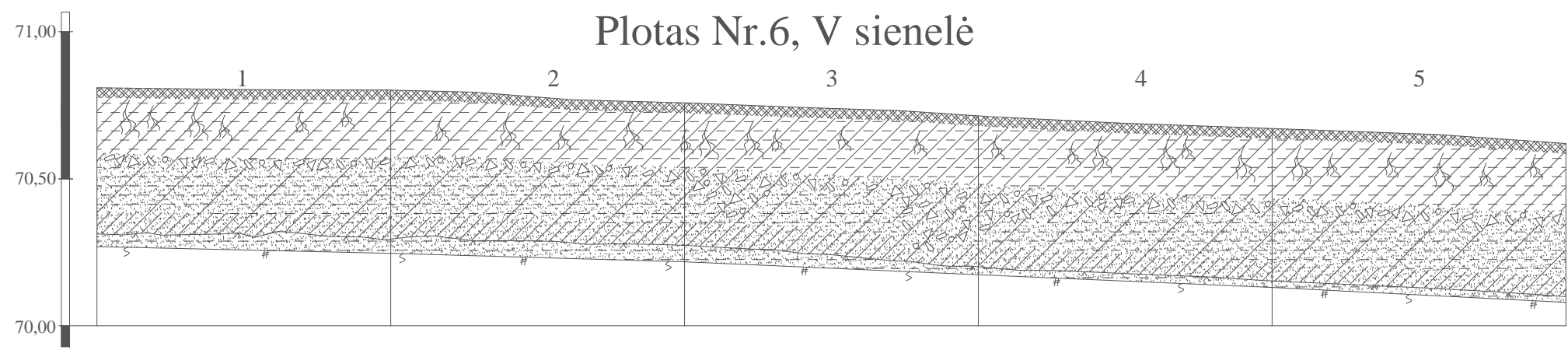
Plotas Nr.3, Š sienelė

Plotas Nr.4, P sienelė

Plotas Nr.6, V sienelė

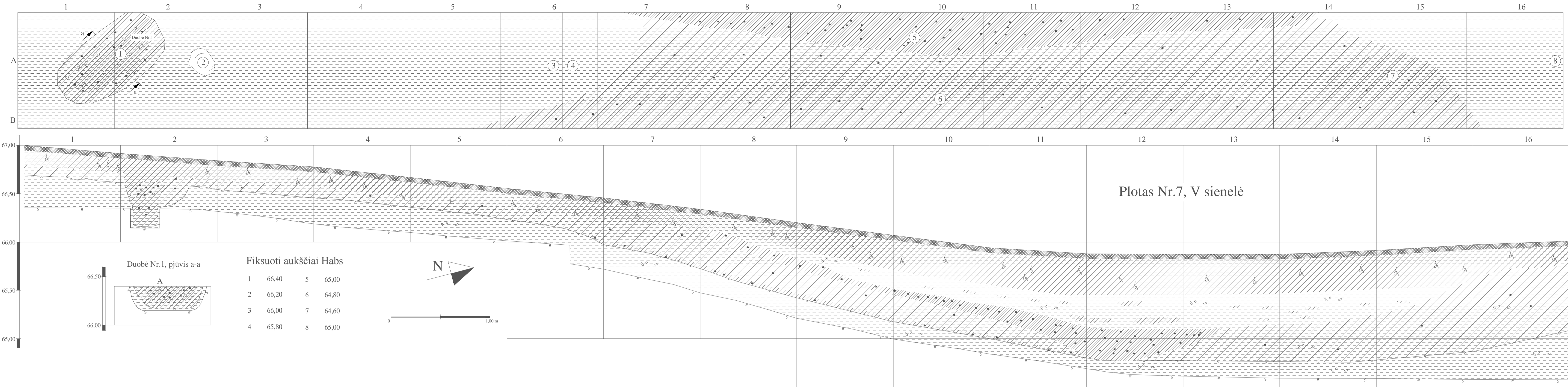

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

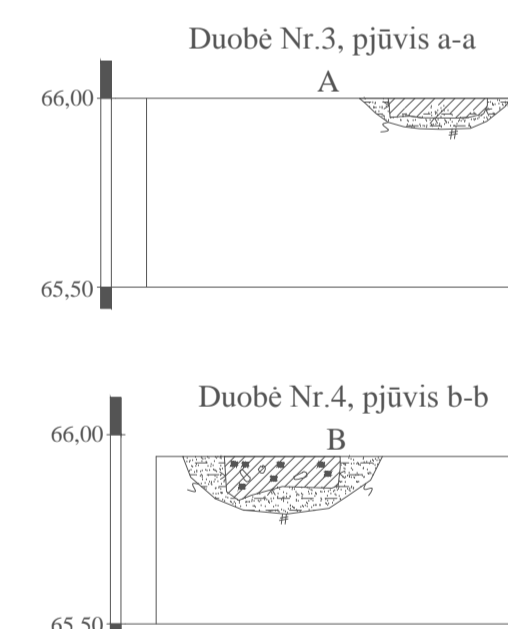
Juoda žemė	Įžemis	Degėšiai	Akmenys	Fiksuotas pjūvis	Medžio šaknys	Ruda žemė	Medienos liekanos
Molis	Žvyras	Smėlis	Keramikos, molio tinko lizdas	Fiksuotas absoliutus aukštis	Pilkas žemė	Asfaltas, betonas	Drenažo vamzdis
Šaknys	Kalkės	Velėna	Statybinis laužas	Kaulai	Perkasos dugnas	Žvyras	Plytos
- Sutartiniai ženklai tarpusavyje derinami

Pagramančio piliakalnio su gyvenviete (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl.		
2012 m. archeologiniai tyrimai		M 1:20
Plotų Nr. 1-6 sienelių pjūviai	Lapas 1	Lapų 7

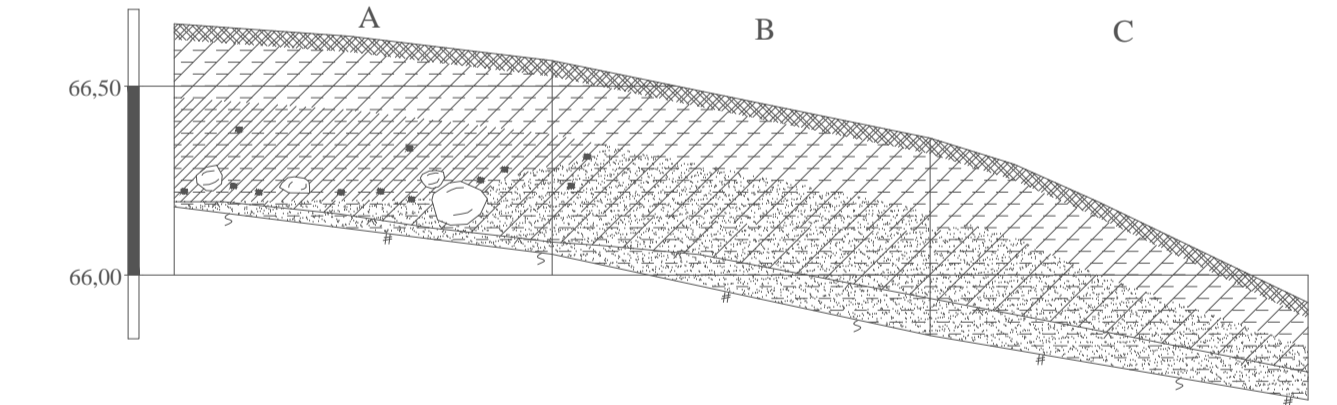
Plotas Nr.7, planas

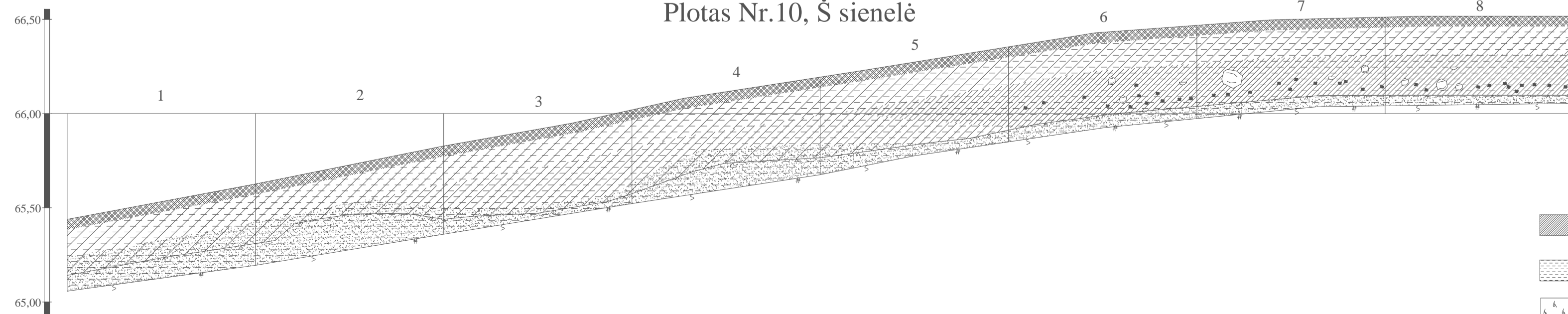
Plotas Nr.10, planas

Plotas Nr.10, R sienelė

Plotas Nr.10, Š sienelė

Fiksuoti aukščiai Habs

1	65,05	5	65,85
2	64,26	6	65,70
3	65,80	7	66,00
4	66,10	8	65,92

Fiksuoti akmenys (matmenys, Habs)

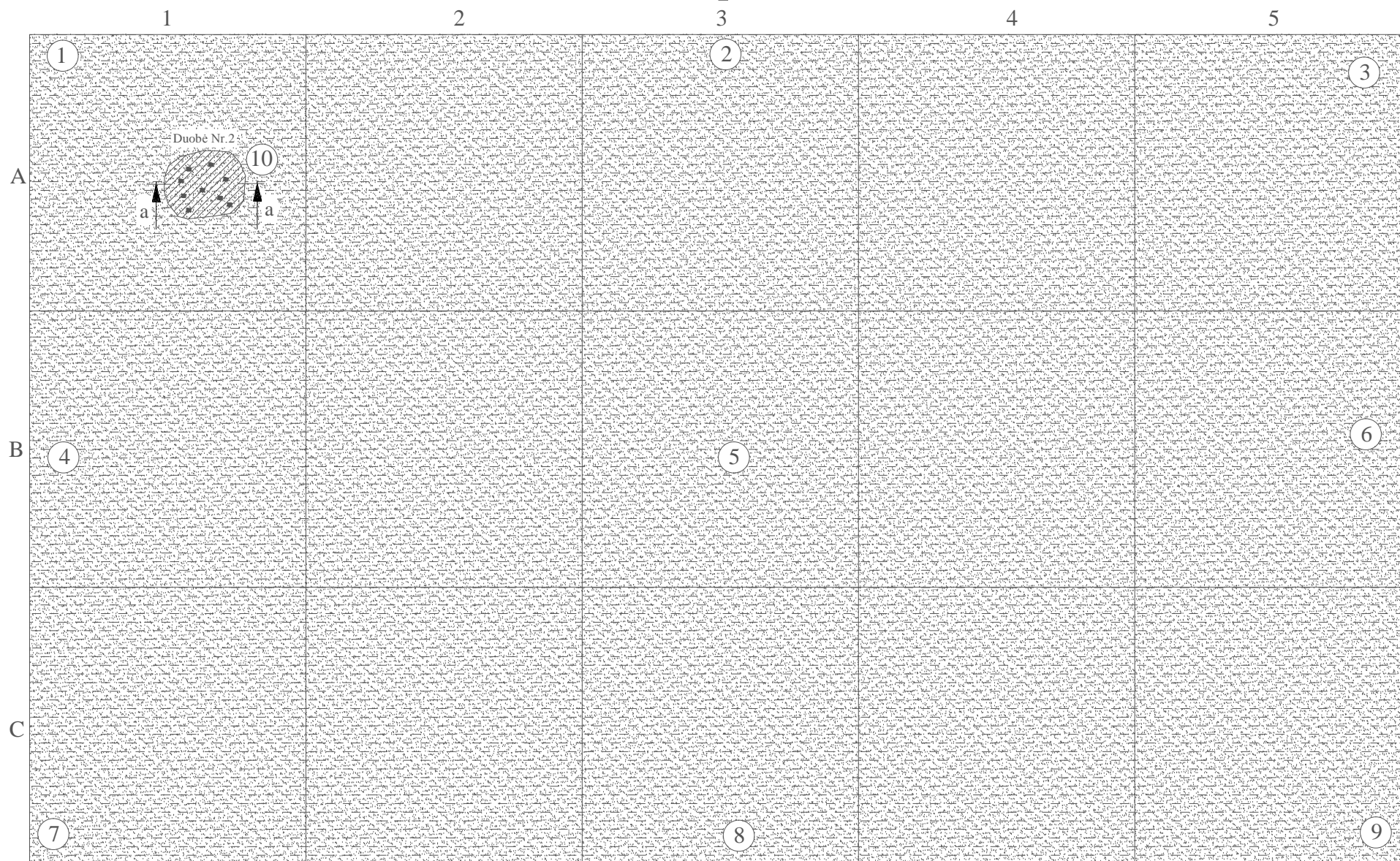
Nr.	Dydis (cm)	Paviršiaus aukštis (Habs)
1	12x15x20	66,30
2	8x10x11	66,24
3	10x12x16	66,18
4	14x14x16	66,18
5	7x8x9	66,18
6	15x20x21	65,75
7	8x10x12	65,25

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

Akmenų sluoksnis	Duobė	Piliakalnis	Akmenys	Akmenų gūbys	Murtų likučiai	Riekių žiupsneliai	Medžiavos likučiai
Žemė	Žvyras	Smėlis	Keramikos, metalo tūdo liejiniai	Fiksuoti auksčių aukštis Habs	Piliakalnis	Būsto pamatai	Pėdsakai
Sienelės	Kalkiai	Vėliniai	Statybinių medžiagų likučiai	Karkasai	Pėdsakai	Statybinių medžiagų likučiai	Medžiavos likučiai

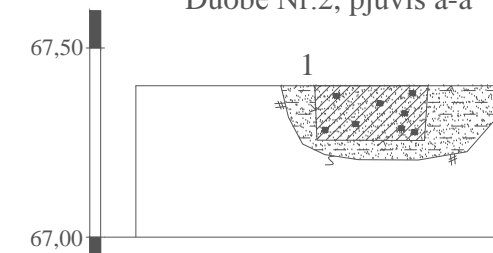
Sutartiniai ženklai tarpusavyje derinami

Plotas Nr.8, planas

0 1,00 m

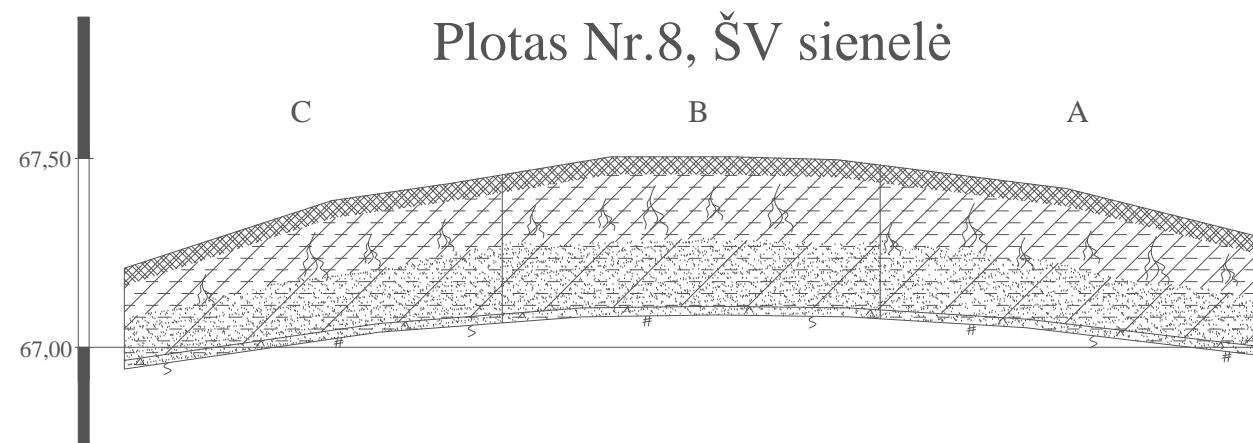
Duobė Nr.2, pjūvis a-a

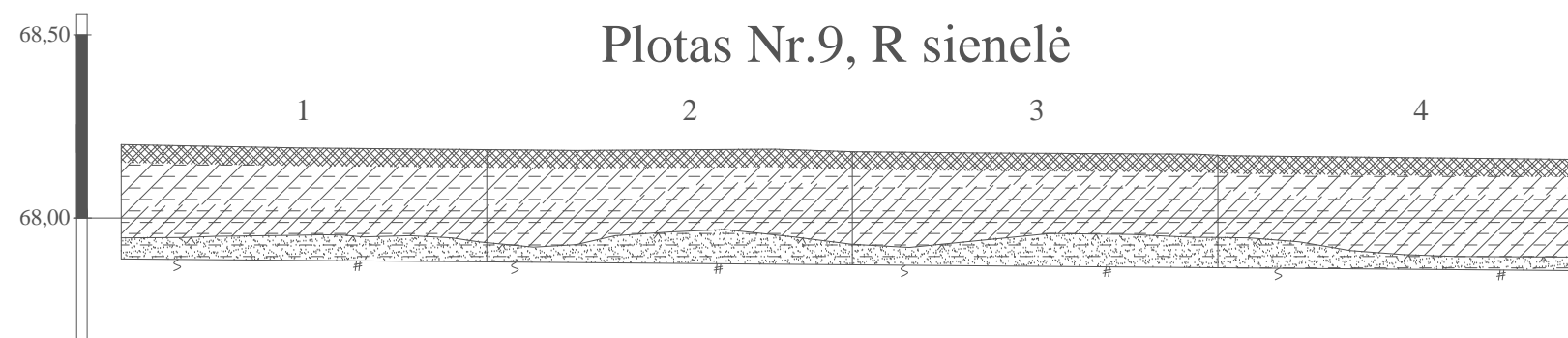
Fiksuoti aukščiai Habs

1	67,25	6	66,35
2	66,85	7	67,15
3	66,25	8	66,95
4	67,35	9	66,05
5	66,95	10	67,35

Plotas Nr.8, ŠV sienelė

Plotas Nr.9, R sienelė

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

Juoda žemė	Žemės	Degėšiai	Akmenys	Fiksuotas pjūvis	Medžio šaknys	Ruda žemė	Medienos liekanos
Molis	Žvyras	Smėlis	Keramikos, molio tinko lizdas	Fiksuotas absoliutus aukštis Habs	Pilka žemė	Asfaltas, betonas	Drenažo vamzdis
Šaknys	Kalkės	Velėna	Statybinis laužas	Kaulai	Perkasos dugnas	Žvyras	Plytos

Sutartiniai ženklai tarpusavyje derinami

Pagramančio piliakalnio su gyvenviete (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl.

2012 m. archeologiniai tyrimai

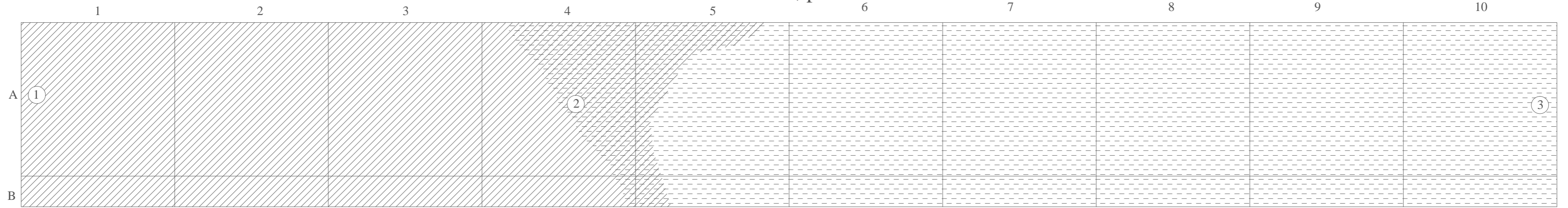
M 1:20

Plotų Nr. 8-9 planas ir sienelių pjūviai

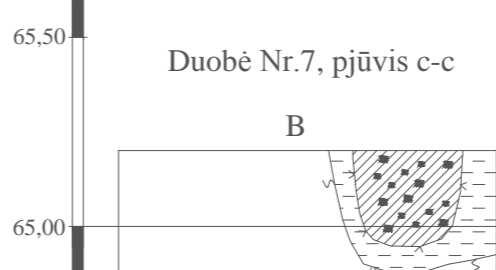
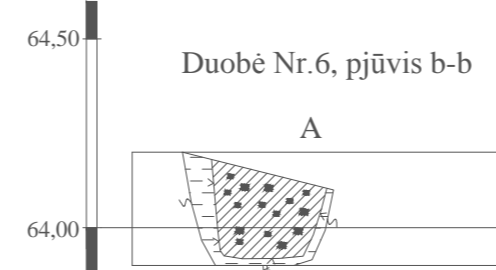
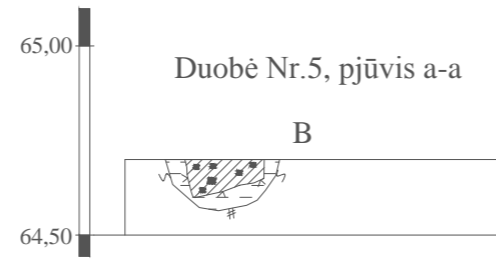
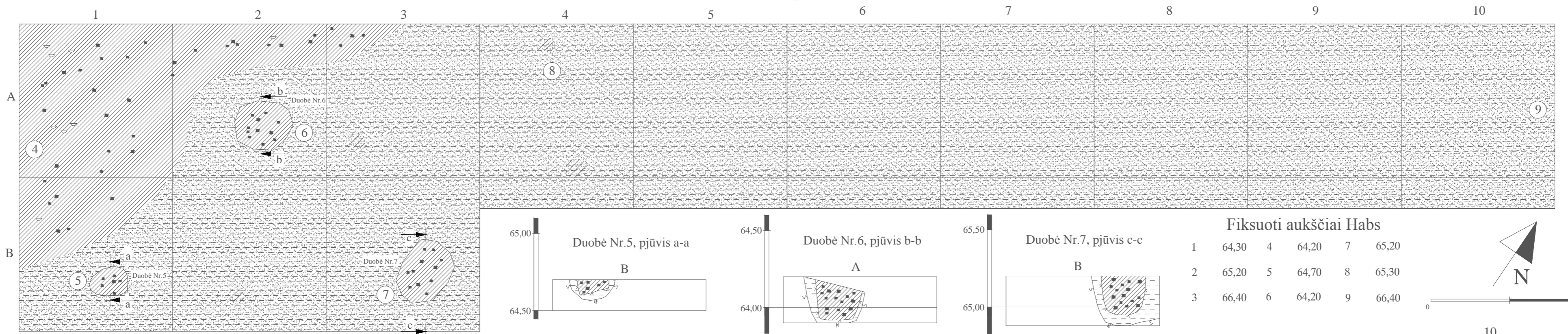
Lapas
3

Lapų
7

Plotas Nr.11, planas Nr.1

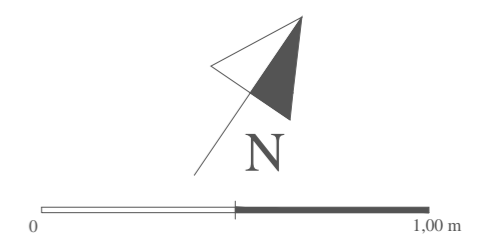

Plotas Nr.11, planas Nr.2

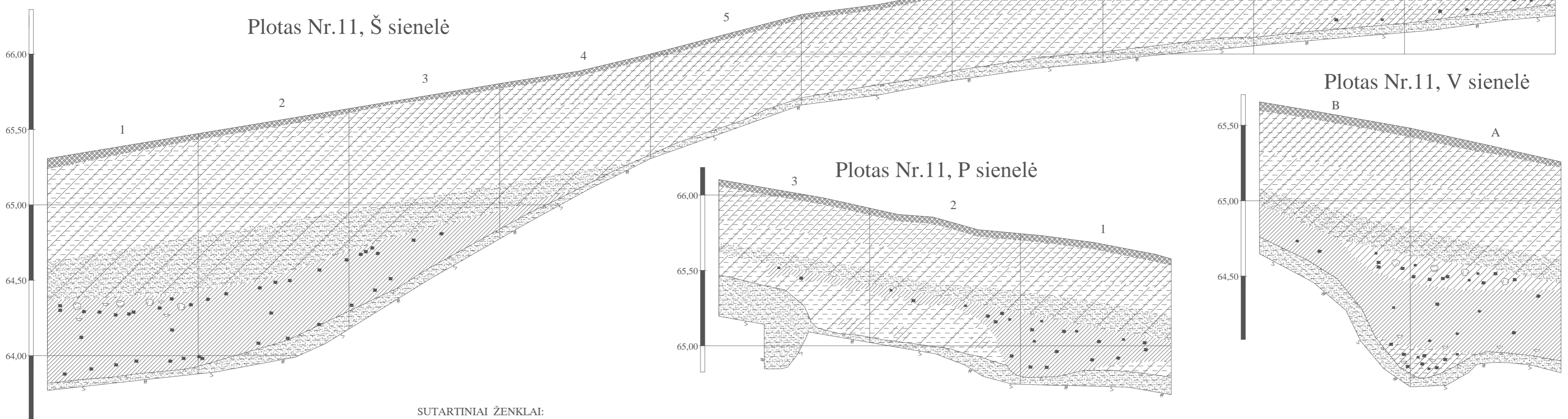

Fiksuoti aukščiai Habs

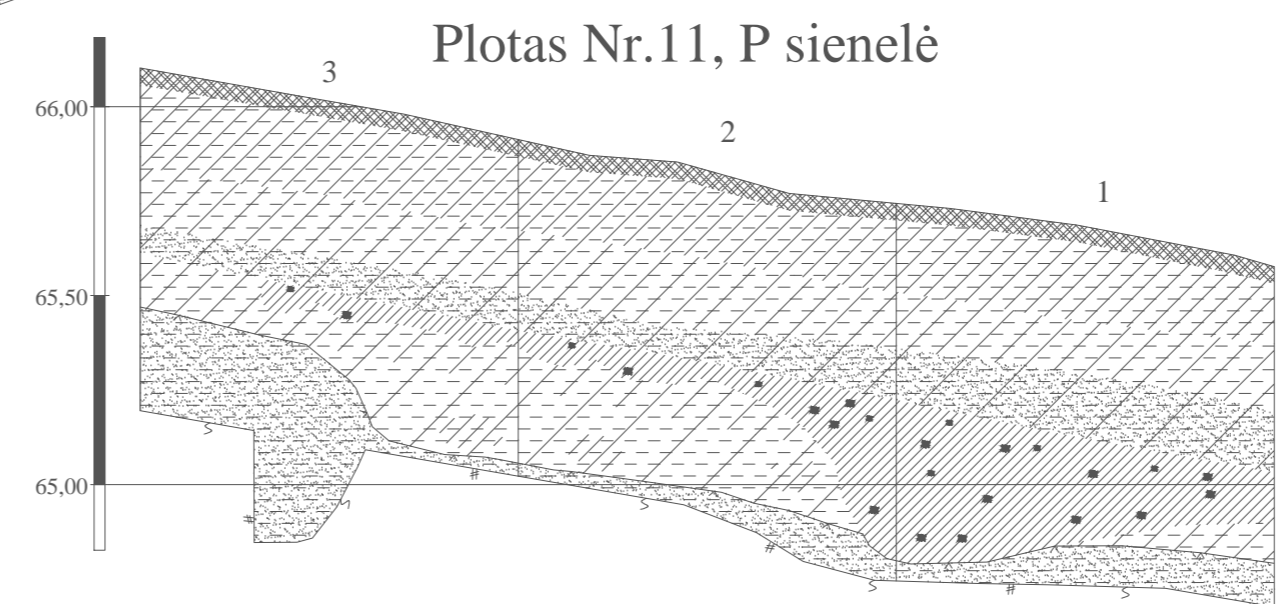
1	64,30	4	64,20	7	65,20
2	65,20	5	64,70	8	65,30
3	66,40	6	64,20	9	66,40

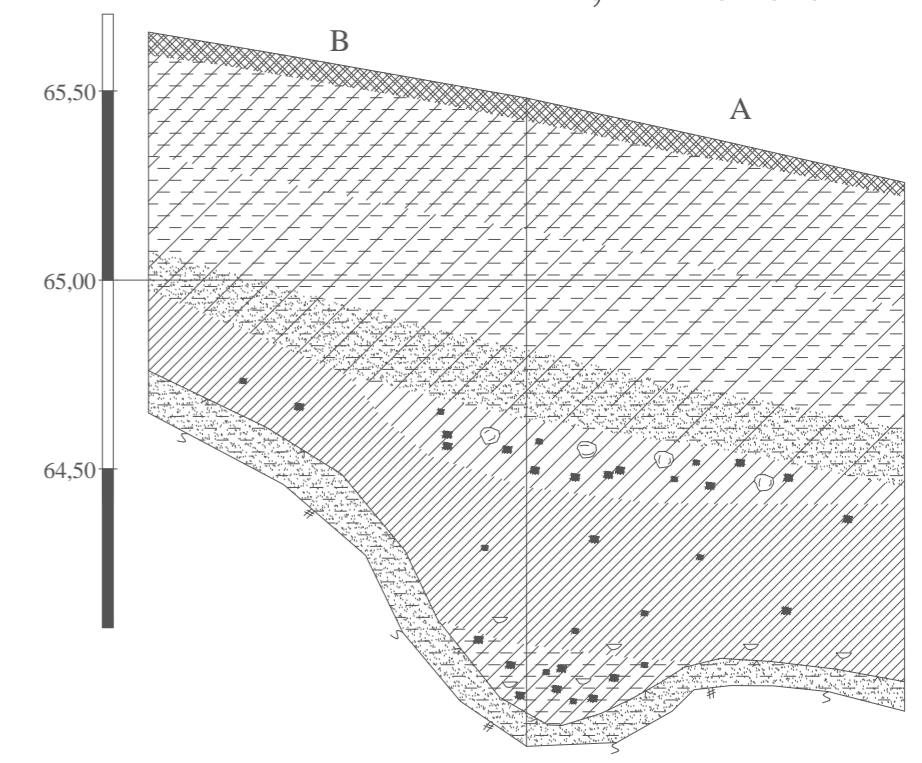
Plotas Nr.11, Š sienelė

Plotas Nr.11, P sienelė

Plotas Nr.11, V sienelė

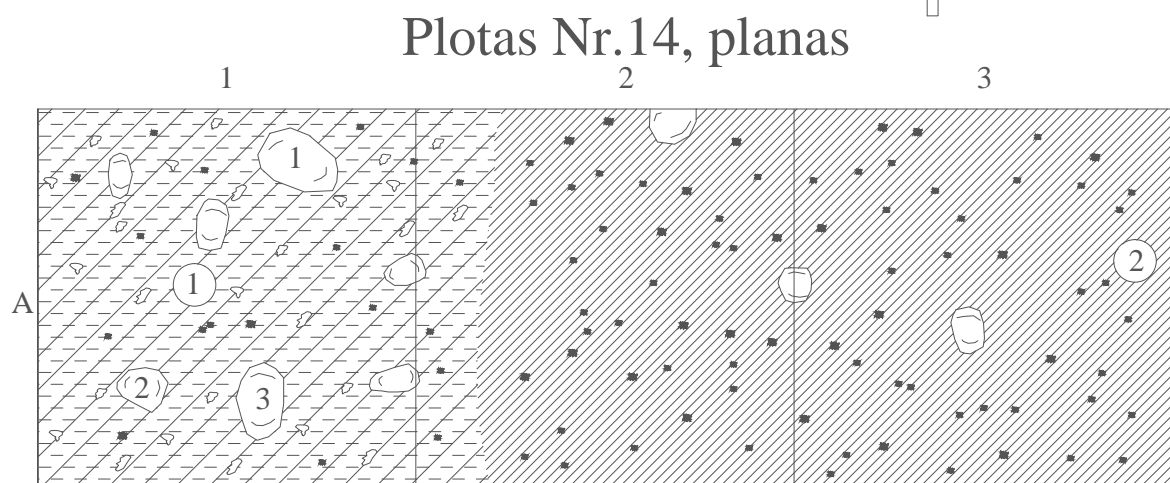
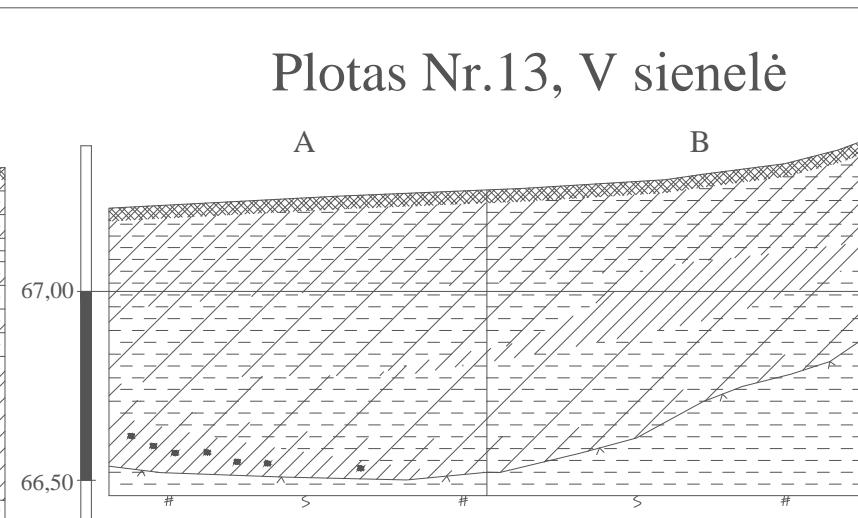
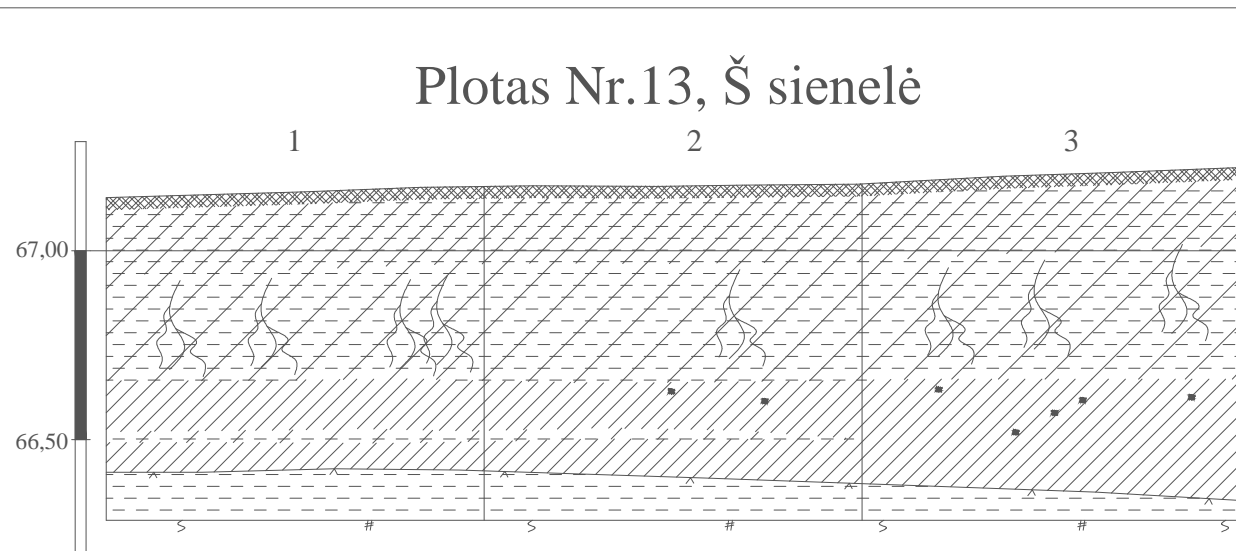
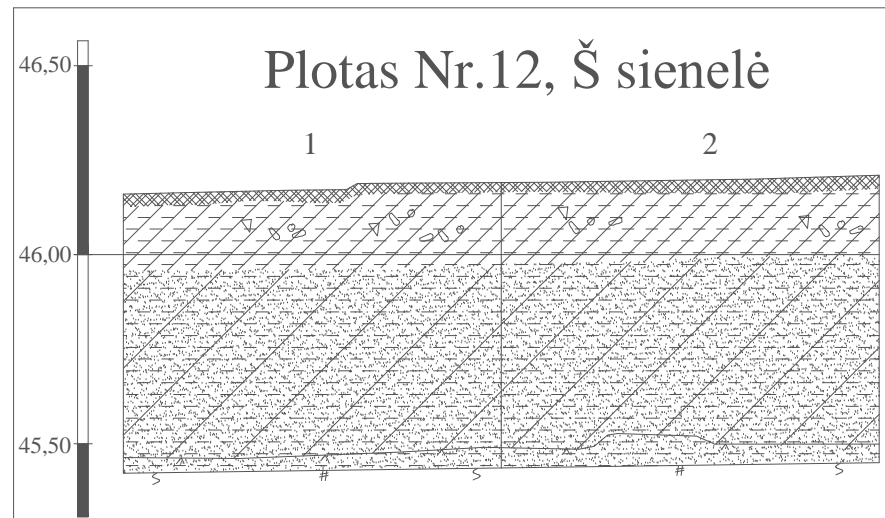

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

Pagaramančio piliakalnio su gyvenviete (23939), Tauragės r. sav., Pagaramančio mstl.

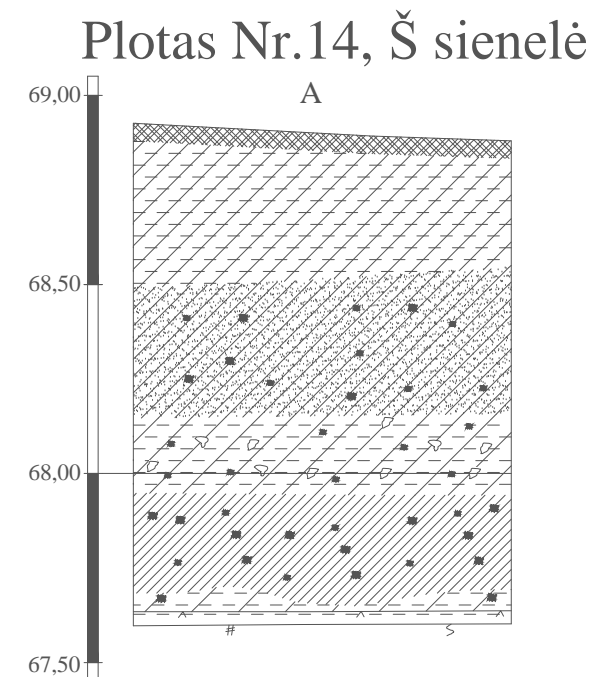
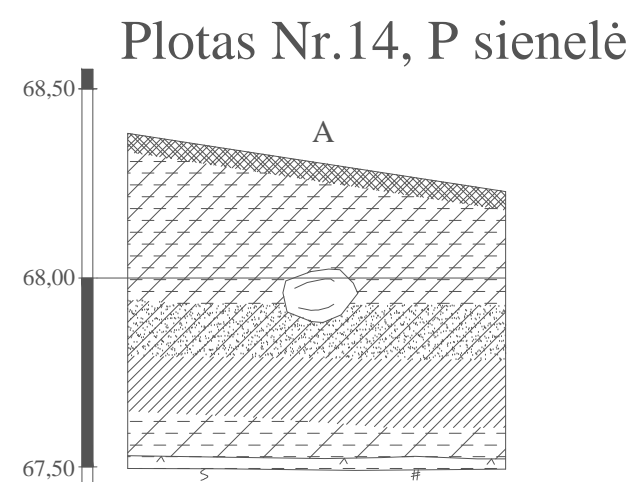
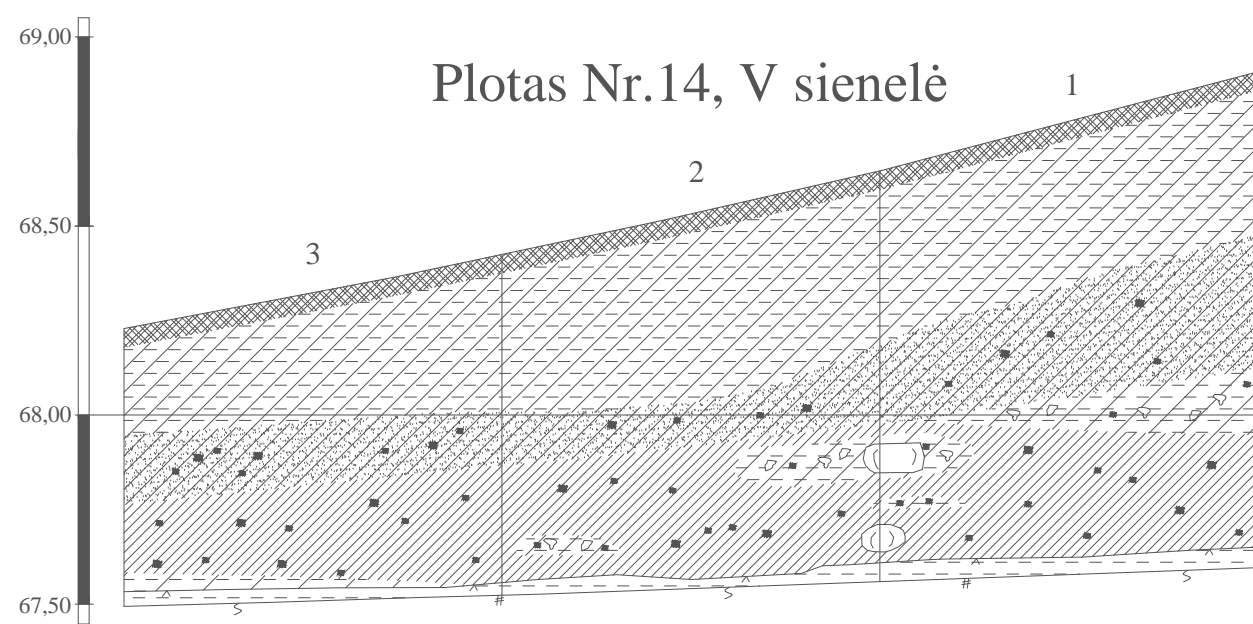
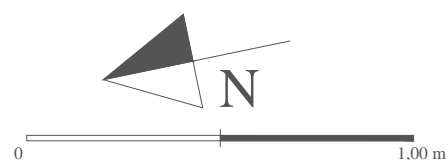
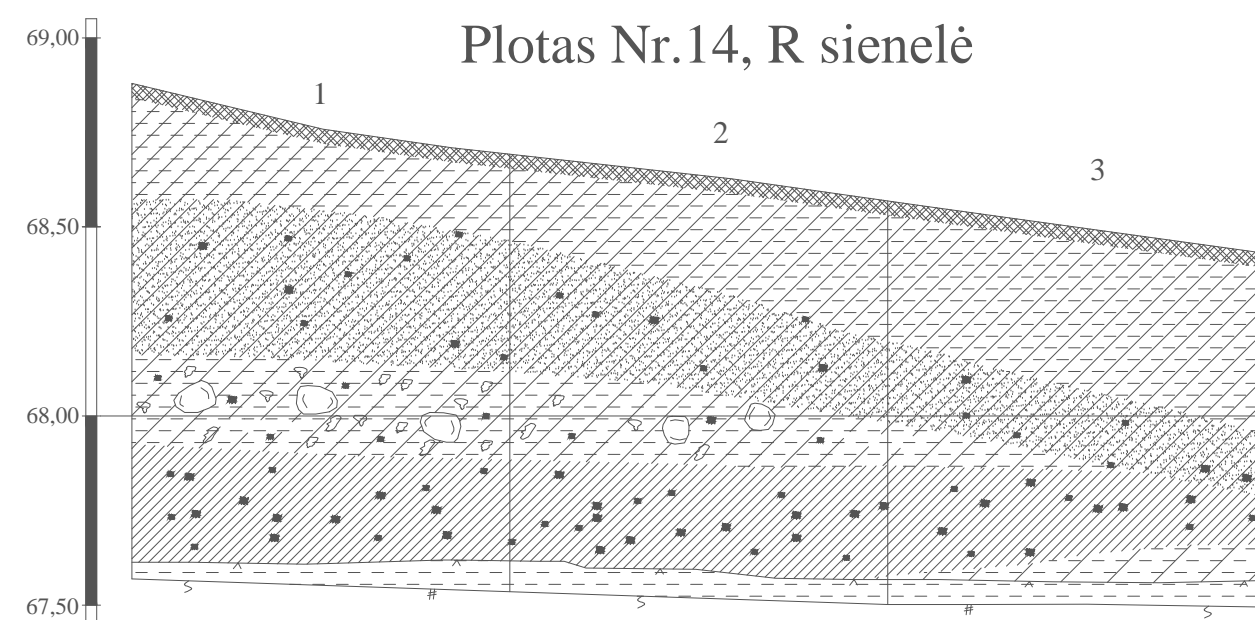
2012 m. archeologiniai tyrimai	M 1:20	
Ploto Nr. 11 planai ir sienelių pjūviai	Lapas 4	Lapų 7

Fiksuoti akmenys (matmenys, Habs)		
Nr.	Dydis (cm)	Paviršiaus aukštis (Habs)
1	22x24x25	68,10
2	12x13x13	68,00
3	19x22x24	67,95

Fiksuoti aukščiai Habs

1 68,10 2 68,00

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

Juoda žemė	Žemė	Degėšiai	Akmenys	Fiksuotas pjūvis	Medžio šaknys	Ruda žemė	Medienos liekanos
Molis	Žvyras	Velėna	Statybinis laužas	Kaulai	Perkasos dugnas	Žvyras	Plytos
Šaknys	Kalkės	Smėlis	Keramikos, molio tinko likučiai	Fiksuotas absoliutus aukštis Habs	Pilka žemė	Asfaltas, betonas	Drenažo vamzdis

Sutartiniai ženklai tarpusavyje derinami

Pagramančio piliakalnio su gyvenvietė (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl.

2012 m. archeologiniai tyrimai

M 1:20

Plotų Nr. 12-14 planai ir sienelių pjūviai

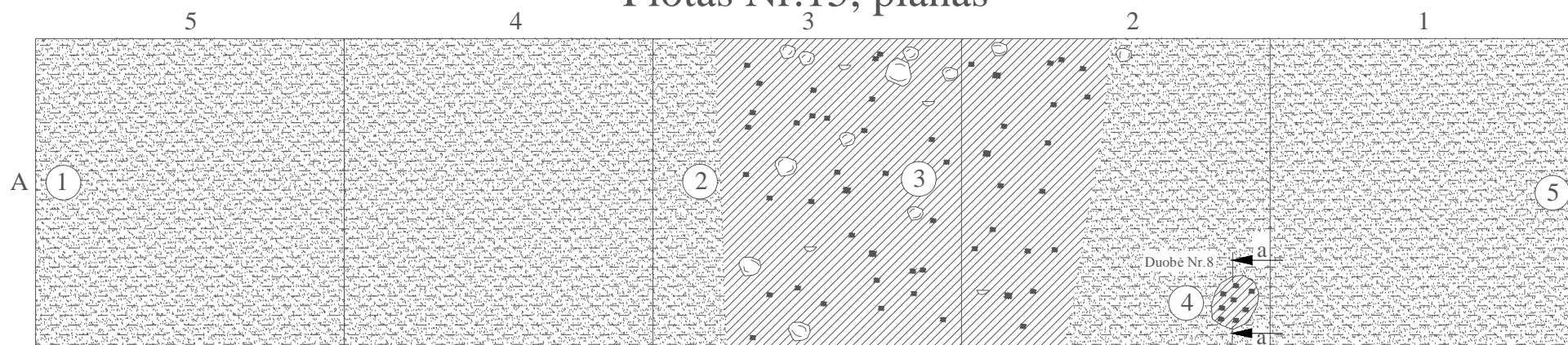
Lapas

Lapų

5

7

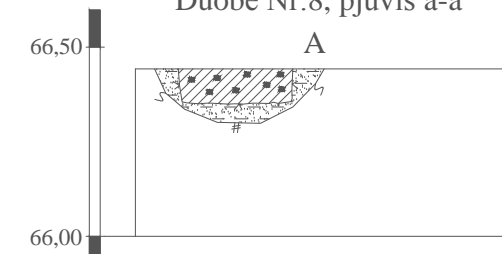
Plotas Nr.15, planas

Fiksuoti aukščiai Habs

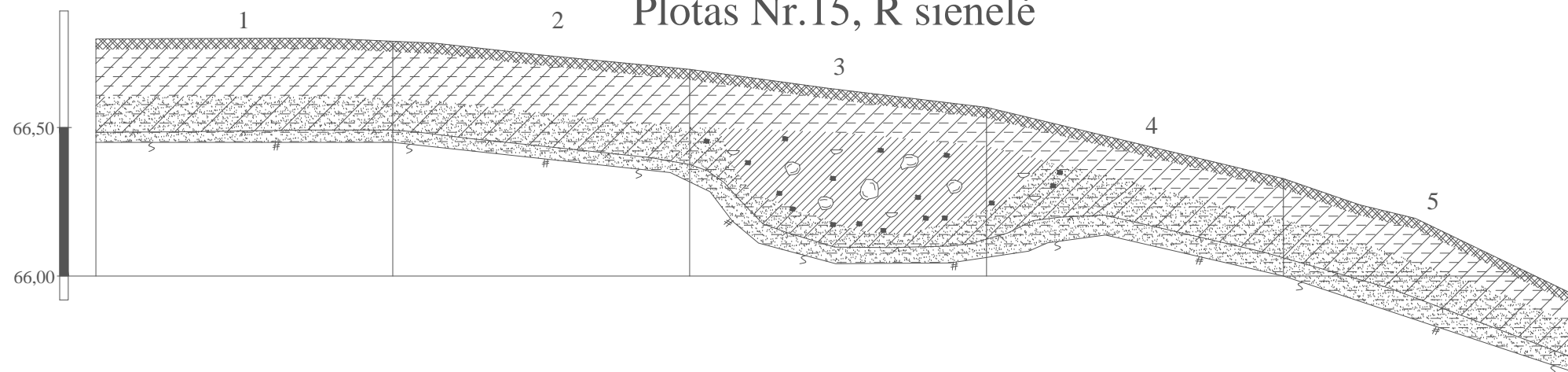
1	65,80	4	66,45
2	66,40	5	66,50
3	66,60		

Duobė Nr.8, pjūvis a-a

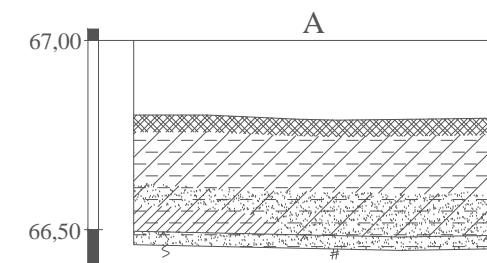

0 1,00 m

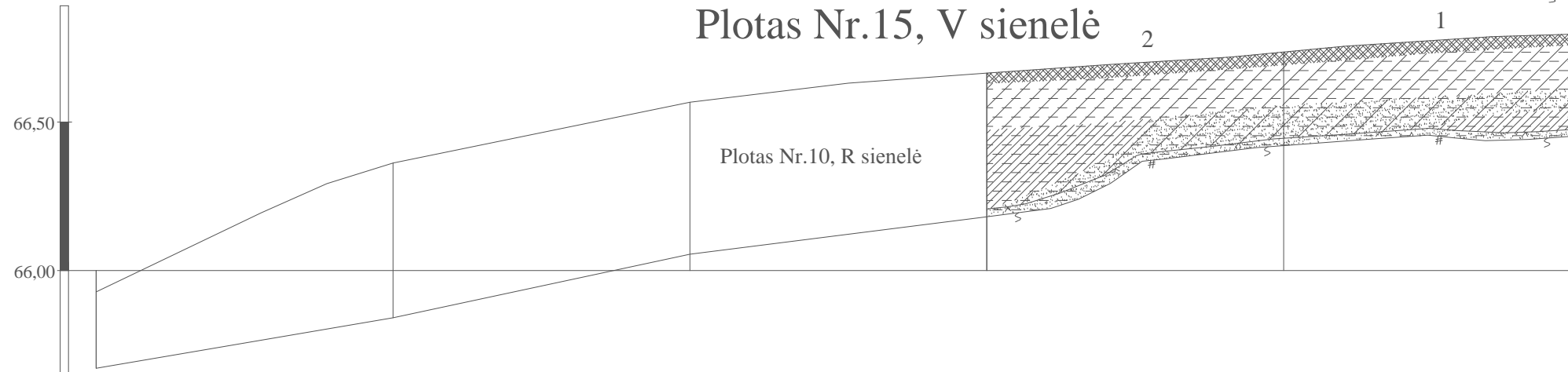
Plotas Nr.15, R sienelė

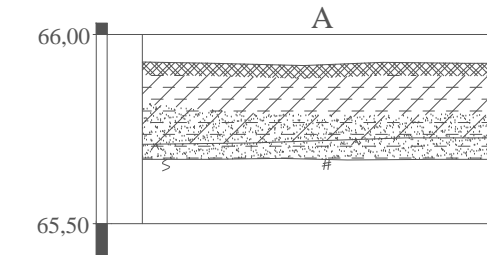
Plotas Nr.15, Š sienelė

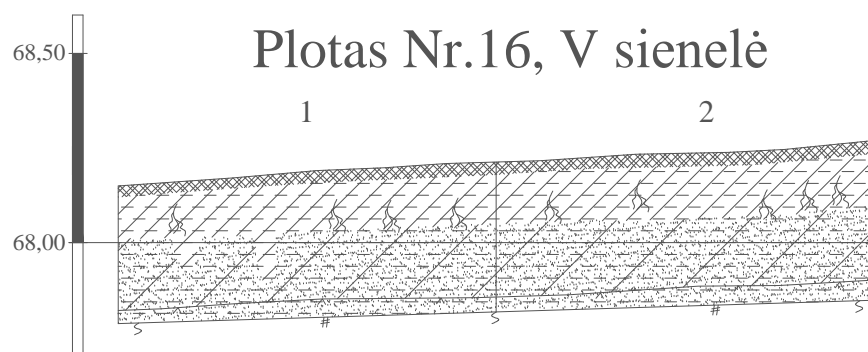
Plotas Nr.15, V sienelė

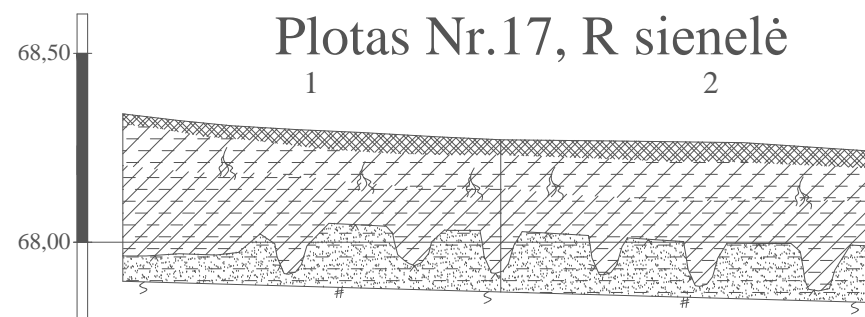
Plotas Nr.15, P sienelė

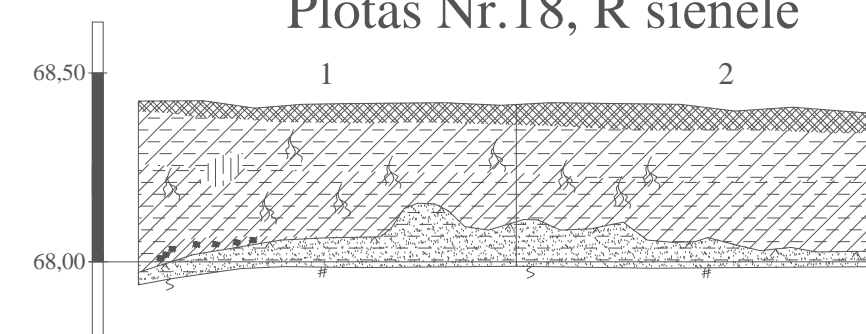
Plotas Nr.16, V sienelė

Plotas Nr.17, R sienelė

Plotas Nr.18, R sienelė

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

Juoda žemė	Įžemis	Degėsiai	Akmenys	Fiksuotas pjūvis	Medžio šaknys	Ruda žemė	Medienos liekanos
Molis	Žyrynas	Velėna	Statybinis laužas	Kaulai	Perkasos dugnas	Žyrynas	Plytos
Šaknys	Kalkės	Smeilis	Keramikos, molio tinko lizdas	Fiksuotas absoliutus aukštis Habs	Pilka žemė	Asfaltas, betonas	Drenažo vamzdis

Sutartiniai ženklai tarpusavyje derinami

Pagramančio piliakalnio su gyvenvieta (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl.

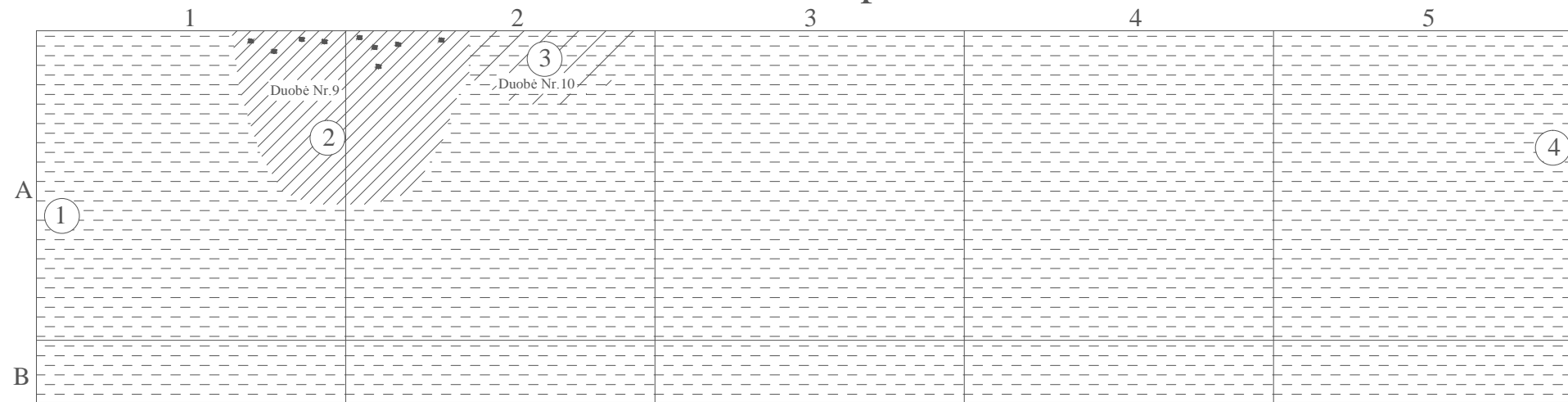
2012 m. archeologiniai tyrimai

M 1:20

Plotų Nr. 15-18 planas ir sienelių pjūviai

Lapas	Lapų
6	7

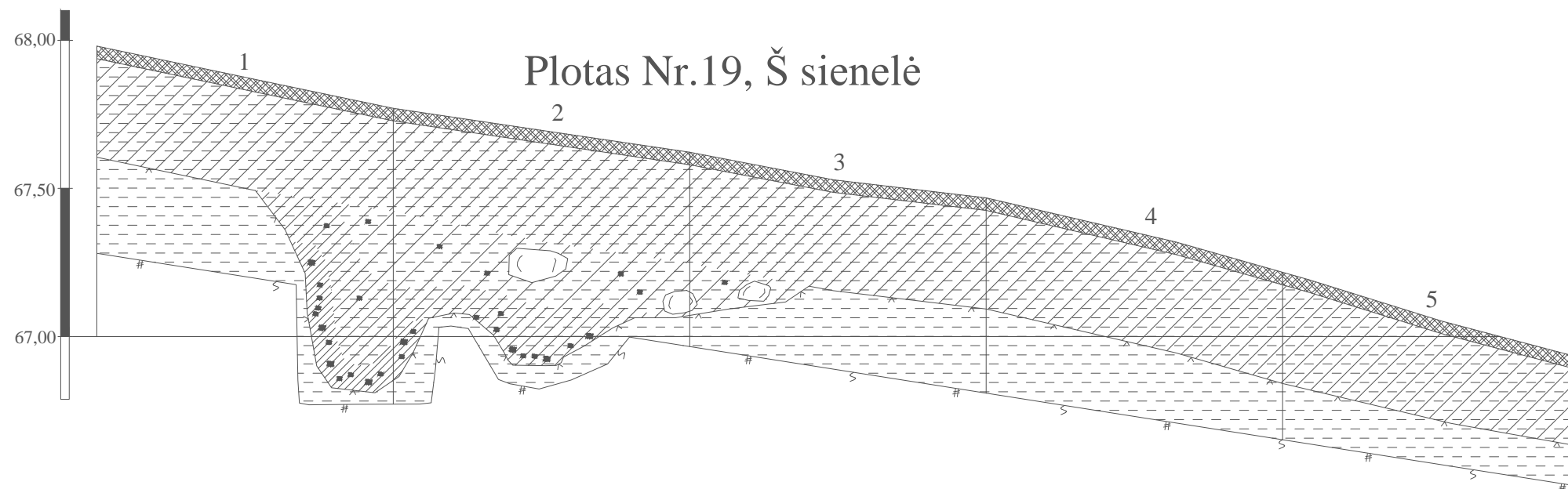
Plotas Nr.19, planas

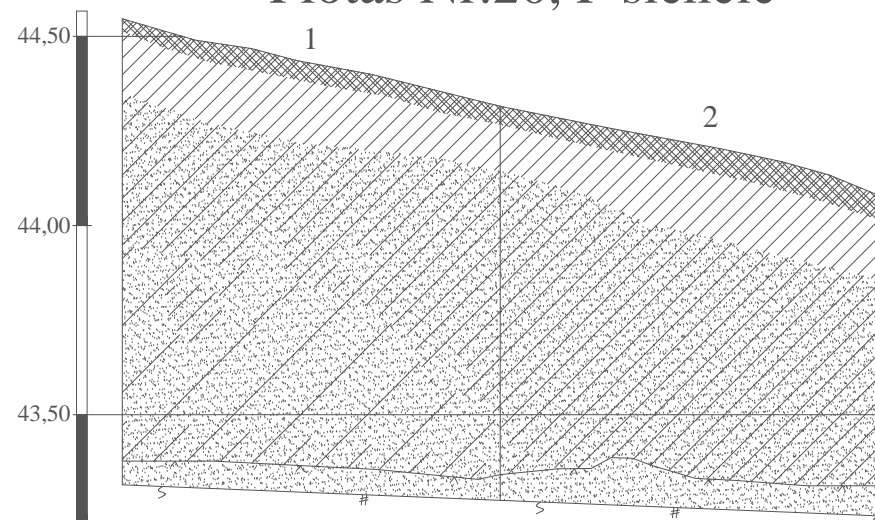
0 1.00 m

Fiksuoti aukščiai Habs

1	67,50	3	67,20
2	67,20	4	66,70

Plotas Nr.20, P sienelė

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

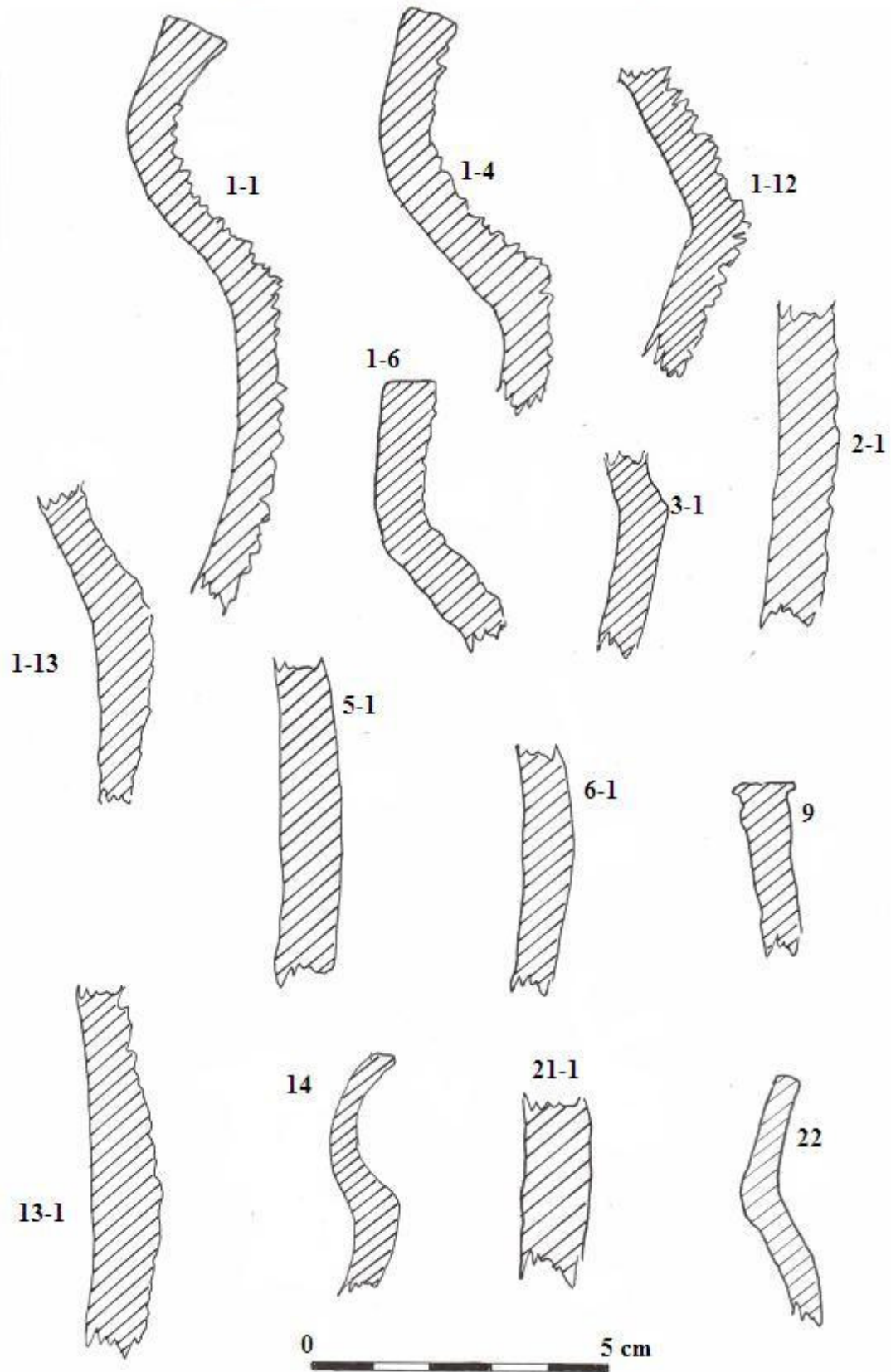
	Juoda žemė		Įžemis		Degėsiai		Akmenys
	Molis		Žvyras		Velėna		Statybinis laužas
	Šaknys		Kalkės		Smėlis		Keramikos, molio tinko lizdas
	Fiksuotas pjūvis		Medžio šaknys		Ruda žemė		Medienos liekanos
	Kaulai		Perkasos dugnas		Žvyras		Plytos
	Fiksuotas absoliutus aukštis Habs		Pilka žemė		Asfaltas, betonas		Drenažo vamzdis

Sutartiniai ženklai tarpusavyje derinami

Pagramančio piliakalnio su gyvenviete (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl.		
2012 m. archeologiniai tyrimai	M 1:20	
Plotų Nr. 19-20 planas ir sienelių pjūviai	Lapas	Lapų
	7	7

Pagramančio piliakalnio su gyvenvieta (23939) Pagramančio mstl., Tauragės r. sav.,

2012 m. archeologiniai tyrimai. Lipdytinės keramikos profiliai, M 1:1.

F 1. Pagramančio piliakalnis, vaizdas iš P. Visų foto autorė – A.Vaitkuviėnė.

F 2. Pagramančio piliakalnis, tvarkomos nuošliaužos V šlaite, vaizdas iš P.

F 3. Plotas Nr.1 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.

F 4. Plotas Nr.2 pasiekus įžemį, vaizdas iš PR.

F 5. Plotas Nr.3 pasiekus įžemį, vaizdas iš V.

F 6. Plotas Nr.4 pasiekus įžemį, vaizdas iš PV.

F 7. Plotas Nr.5 pasiekus įžemį, vaizdas iš V.

F 8. Plotas Nr.6 pasiekus įžemį, vaizdas iš ŠR.

F 9. Plotas Nr.6 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.

F 10. Plotas Nr.7 tyrimų eigoje, vaizdas iš ŠR.

F 11. Plotas Nr.7, duobė Nr.1, vaizdas iš PR.

F 12. Plotas Nr.7, duobės Nr.1 pjūvis, vaizdas iš P.

F 13. Plotas Nr.7, R sienelēs stratigrafija, vaizdas iš V.

F 14. Plotas Nr.7, išpreparuota duobė Nr.1. V sienelēs stratigrafija ties kv.1-2, vaizdas iš R.

F 15. Plotas Nr.7, V sienelēs stratigrafija ties kv.2-4, vaizdas iš R.

F 16. Plotas Nr.7, V sienelēs stratigrafija ties kv.5-6, vaizdas iš R.

F 17. Plotas Nr.7, V sienelēs stratigrafija ties kv.7-9, vaizdas iš R.

F 18. Plotas Nr.7, V sienelēs stratigrafija ties kv.10-13, vaizdas iš R.

F 19. Plotas Nr.7, V sienelēs stratifija ties kv.14-16, vaizdas īš R.

F 20. Plotas Nr.7 pasiekus īžemī, vaizdas īš P.

F 21. Plotas Nr.7 pasiekus īžemī, vaizdas īš Š.

F 22. Plotas Nr.8 pasiekus ižemī, vaizdas iš V.

F 23. Plotas Nr.8 pasiekus ižemī, vaizdas iš R.

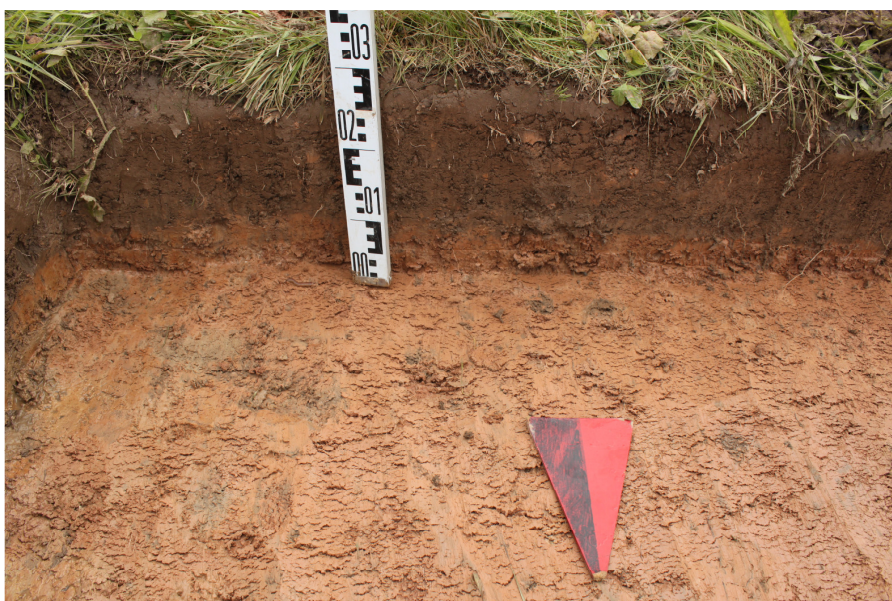
F 24. Plotas Nr.8 pasiekus ižemī, duobės Nr.2 pjūvis, vaizdas iš P.

F 25. Plotas Nr.9 tyrimų eigoje, vaizdas iš PV.

F 26. Plotas Nr.9 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.

F 27. Plotas Nr.9 pasiekus įžemį, P sienelės stratigrafija, vaizdas iš Š.

F 28. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje, vaizdas iš PV.

F 29. Plotas Nr.10 pasiekus įžemį, vaizdas iš R.

F 30. Plotas Nr.10 pasiekus įžemį, vaizdas iš V.

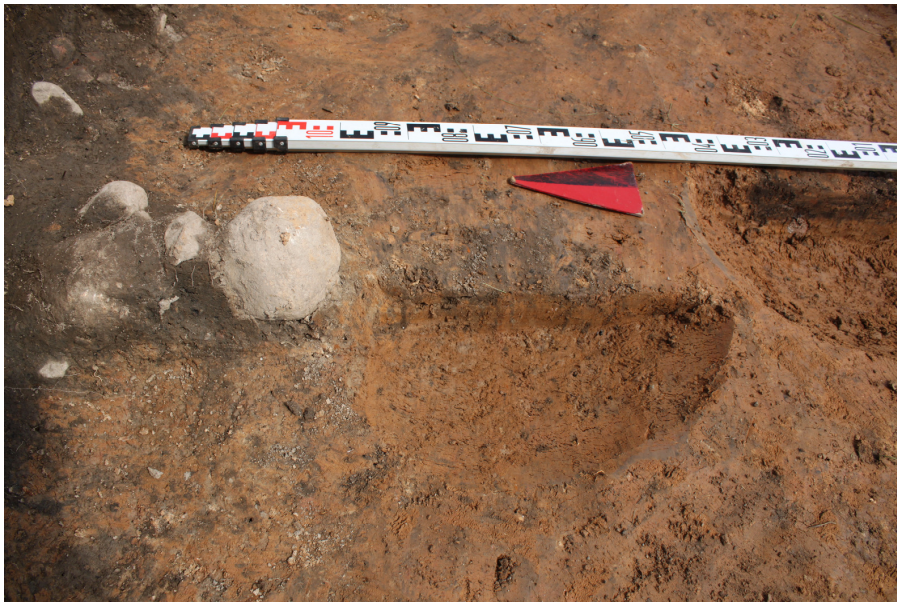
F 31. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Akmenų sankaupa kv.A/7-8, duobės Nr.34 kv.A-B/7, vaizdas iš P.

F 32. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Keramika ir molio tinkas tarp akmenų “in situ”, vaizdas iš P.

F 33. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Duobės Nr.4 pjūvis, vaizdas iš V.

F 34. Plotas Nr.10 tyrimų eigoje. Duobės Nr.3 kv.A/7 pjūvis, vaizdas iš V.

F 35. Užpiltas ištyrinėtas plotas Nr.10, tankinamas gruntas. Vaizdas iš V.

F 36. Nukasama velėna plote Nr.11, vaizdas iš ŠR.

F 37. Plotas Nr.11 tyrimų eigoje. Įgriuvo PR sienelė ties kv.A-B/1-4, vaizdas iš ŠR.

F 38. Plotas Nr.11 tyrimų eigoje. Nukasamas sienelės spaudžiantis gruntas. Vaizdas iš V.

F 39. Plotas Nr.11 tyrimų eigoje. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 vaizdas iš ŠR.

F 40. Plotas Nr.11 pasiekus įžemį, vaizdas iš PV.

F 41. Plotas Nr.11 pasiekus įžemį. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 vaizdas iš viršaus.

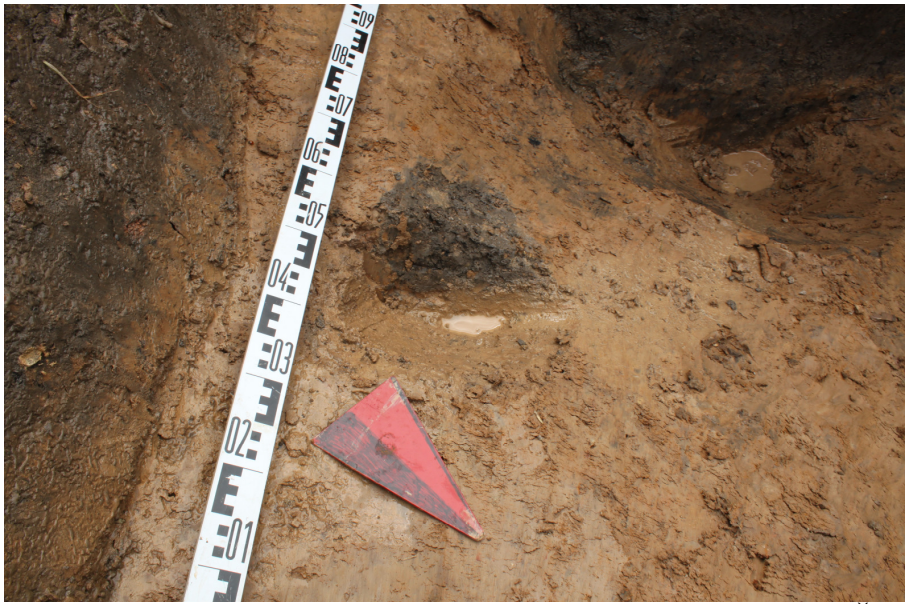
F 42. Plotas Nr.11 pasiekus ižemī. Preparuojama duobė Nr.7, vaizdas iš ŠR.

F 43. Plotas Nr.11 pasiekus ižemī. Duobės Nr.7 pjūvis, vaizdas iš PV.

F 44. Plotas Nr.11 pasiekus ižemī. Duobės Nr.6 pjūvis, vaizdas iš ŠR.

F 45. Plotas Nr.11 pasiekus ižemī. Duobēs Nr.5 pjūvis, vaizdas iš ŠR.

F 46. Plotas Nr.11 pasiekus ižemī. V sienelēs pjūvis, vaizdas iš ŠR.

F 47. Plotas Nr.11 pasiekus ižemī. Išplēstosios dalies kv.A-B/1-4 PR sienelēs vaizdas ŠV.

F 48. Plotas Nr.11 pasiekus ižemj. Išplėtosios dalies kv.A-B/1-4 Š sienelės vaizdas PR.

F 49. Užpiltas plotas Nr.11, sutankintas gruntas, vaizdas ŠR.

F 50. Plotas Nr.12 pasiekus ižemj, vaizdas PR.

F 51. Plotas Nr.12 pasiekus įžemi, vaizdas iš PV.

F 52. Užmatuotas plotas Nr.13, vaizdas iš R.

F 53. Plotas Nr.13 pasiekus įžemi, vaizdas iš ŠR.

F 54. Plotas Nr.13 pasiekus žemę, vaizdas iš R.

F 55. Užpiltas plotas Nr.13, vaizdas nuo pylimo, iš P.

F 56. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš V.

F 57. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš P.

F 58. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš P.

F 59. Plotas Nr.14 tyrimų eigoje, vaizdas iš PR.

F 60. Plotas Nr.14 pasiekus ižemij, vaizdas iš P.

F 61. Plotas Nr.14 pasiekus ižemij, Š sienelės stratigrafija vaizdas iš P.

F 62. Plotas Nr.14 pasiekus ižemij, P sienelės stratigrafija vaizdas iš Š.

F 63. Plotas Nr.14 pasiekus ižemij, R sienelės stratigrafija, vaizdas iš V.

F 64. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, R sienelė, vaizdas iš V.

F 65. Plotas Nr.14 pasiekus įžemį, V sienelė, vaizdas iš ŠR.

F 66. Užkasamas plotas Nr.14, vaizdas iš P.

F 67. Plotas Nr.15 tyrimų eigoje, vaizdas iš Š.

F 68. Plotas Nr.15 tyrimų eigoje, atidengta duobė (griovys) Nr.8 vaizdas iš R.

F 69. Plotas Nr.15 pasiekus įžemį, išpreparuota duobė Nr.8 vaizdas iš Š.

F 70. Plotas Nr.15 pasiekus ižemī, duobēs Nr.9 pjūvis, vaizdas iš Š.

F 71. Užmatuojamas ir fiksuojamas GPS aparatu plotas Nr.17, vaizdas iš P.

F 72. Plotas Nr.16 pasiekus įžemį, centre – duobė Nr.10, vaizdas iš PR.

F 73. Plotas Nr.16 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.

F 74. Plotas Nr.17 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.

F 75. Plotas Nr.17 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.

F 76. Plotas Nr.18 pasiekus įžemį, vaizdas iš P.

F 77. Plotas Nr.18 pasiekus įžemį, vaizdas iš Š.

F 78. Užpiltas ir sutankintas gruntas plotuose Nr.16-18, vaizdas iš P.

F 79. Plotas Nr.19 tyrimų eigoje, vaizdas iš PV.

F 80. Plotas Nr.19 tyrimų eigoje, Š sienelės ties kv.1-3 vaizdas iš P.

F 81. Plotas Nr.19 pasiekus ižemj ties kv.1-3 vaizdas iš P.

F 82. Plotas Nr.19, duobės Nr.11 pjūvis, vaizdas iš P.

F 83. Plotas Nr.19, duobės Nr.12 pjūvis, vaizdas iš P.

F 84. Plotas Nr.20 pasiekus įžemį, vaizdas iš PR.

F 85. Plotas Nr.20 pasiekus įžemį, vaizdas iš ŠV.

F 86. Iširta iki 0,15 m gylio tako juosta piliakalnio aikštelės centrinėje ir P dalyje, vaizdas iš Š.

F 87. Ištirta iki 0,15 m gylio tako juosta piliakalnio aikštelės centrinėje dalyje, vaizdas iš Š.

F 88. Ištirta iki 0,15 m gylio tako juosta piliakalnio aikštelės P dalyje, vaizdas iš V.

F 89. Užpiltas ir sutankintas gruntas plote Nr.8, ištirta tako ir apžvalgos aikštelės dalis PR piliakalnio dalyje, vaizdas iš V.

F 90. Piliakalnio aikštelės vaizdas nuo pylimo ištyrus tako vietą, vaizdas iš Š.

F 91. Vaizdas į senovės gyvenvietę nuo piliakalnio pylimo, iš P.

F 92. Automobilių stovėjimo aikštelė šurfo Nr.20 vietoje, vaizdas iš P.

F 93. Nuošliauža V piliakalnio šlaite iki tvarkymo darbų, vaizdas iš Š.

F 94. Panaikinta nuošliauža V piliakalnio šlaite, vaizdas iš P.

F 95. Nukasta velėna tako ir laiptų į piliakalnio pylimą vietoje, vaizdas iš Š.

F 96. Kelias, akmenų užtvara ties senovės gyvenvietė. Toliau matosi pylimas su įrengtais laiptais. Vaizdas iš Š.

F 97. Automobilių prasilenkimo aikštelė su pastatytais suoliukais perkasos Nr.6 vietoje. Vaizdas iš Š.

F 98. Takas, laiptai į pylimą šurfo Nr.13 vietoje. Vaizdas iš V.

F 99. Laiptai nuo kelio į pylimą, akmeninė rodyklė šurfo Nr.13 vietoje. Vaizdas iš V.

F 100. Apžvalgos aikštelė ant pylimo, laiptai nuo jo, vaizdas iš V.

F 101. Laiptai nuo pylimo ties šurfu Nr.14, vaizdas iš P.

F 102. Takas ties pylimu pjūvių Nr.7 ir Nr.19 vietose, vaizdas iš P.

F 103. Takas su terasiniais laiptais ties pylimu, vaizdas iš Š.

F 104. Įrengtas takas aikštelėje, vaizdas nuo pylimo, iš Š.

F 105. Laiptai perkastos Nr.11 vietoje, vaizdas iš P.

F 106. Apžvalgos aikštelė perkastos Nr.8 vietoje, vaizdas iš V.

F 107. Atokvėpio suoliukai šurfų Nr.16-18 vietose.

F 108. Po keliu įrengtos drenos šurfų Nr.1-2 vietose. Laiptų į V šlaitą vietoje nukasta velėna, įdėta geotekstilė ir užpilta drenuojančiu smėliu. Vaizdas iš V.

F 109. Įrengti laiptai į V šlaitą, pastatyta akmeninė rodyklė.

F 113. Perkasoje Nr.10 aptikta keramika, inv.Nr.1.

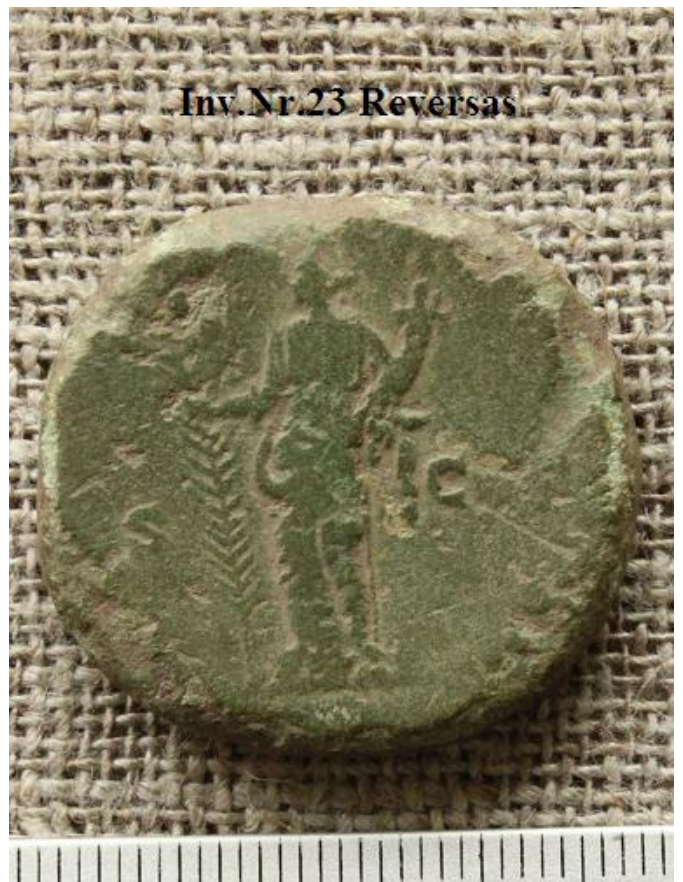

F 114. Keramika iš perkasoų Nr.10, 11, 15, 19, inv.Nr.2-22.

Inv.Nr.23 Aversas

F 115. Sestercija, inv.Nr. 23, aversas.

Inv.Nr.23 Reversas

F 116. Sestercija, inv.Nr. 23, reversas.

24

25

F 117. Rūdnelių fragmentai, inv.Nr.24-25.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1. Leidimas vykdyti tyrimus.
2. Tyrimų projektas.
3. Zooarcheologinės medžiagos tyrimų pažyma.
4. Radinių priėmimo aktas.

LEIDIMAS

vykdyti archeologinius tyrimus

2012-07-18 Nr. 224
Vilnius

Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 str. šis leidimas išduotas **dr. Agnei Vaitkuvieni**

Vykdyti Pagramančio piliakalnio su gyvenvieta (23939), Tauragės r. sav., Pagramančio mstl., **detalesius archeologinius tyrimus**

taip pat naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamame objekte.

Tyrimų projektas: Pagramančio piliakalnio (unikalus kodas 23939), Pagramančio k., Pagramančio sen., Tauragės r. sav., 2012 m. detaliųjų archeologinių tyrimų ir archeologinių žvalgymų projektas, 2012 07 18, Nr. 224.

Kontrolės skyriaus vedėjas

R. Kraujalis

NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS REIKALAVIMAI

Archeologijos tyrimų metu įsipareigoju:

1. Laikytis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Archeologinių tyrinėjimų ir atsiskaitym̄ už juos Bendrųjų reikalavimų.
2. Kasinėjant ar kitaip judinant žemę nesukelti priežasčių, dėl kurių gali atsirasti nekilnojamojo kultūros paveldo objekto deformacijų (griūčių, nuošliaužų, slinkčių, erozijos židinių).
3. Pranešti kultūros paveldo apsaugos valstybinėms institucijoms ir savivaldybių tarnyboms apie objekto žalojimus.
4. Pabaigus tyrimų darbus, atstatyti nekilnojamojo kultūros paveldo objekto tirtų plotų fizinę būklę ir išorinį vaizdą, kuris numatytas tyrimų programoje.
5. Apie tyrimus informuoti objekto savininkus, valdytojus.
6. Leisti apžiūrėti tiriamąsias vietas kultūros paveldo apsaugos valstybinių institucijų ir savivaldybių tarnybų pareigūnams, paprašius pateikti jiems šį leidimą.
7. Vykdyti šias individualias tiriamo nekilnojamojo kultūros paveldo objekto apsaugos tyrimų metu sąlygas:

Tyrėjas

A. Vaitkevičius

(vardo raidė, pavardė)

[Signature]

(parašas)

Atsiskaityta _____

Autorius:

Dr. Agnė Vaitkuvienė

Tel. (8 630) 22269

KPD atestato Nr.0607

Užsakovas:

„Pagramančio regioninio parko direkcija“,

Alijošiškės k., LT-73303 Tauragės r.

Tel/faks. (8 446) 44772

Patvirtinta: _____

Data _____

Pagramančio piliakalnio (unikalus kodas 23939), Pagramančio k.,

Pagramančio sen., Tauragės r. sav.,

2012 m. detaliųjų archeologinių tyrimų ir archeologijos žvalgymų

projektas

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Numatomo tirti objekto aprašymas. Pagramančio piliakalnis yra Pagramančio k., Pagramančio sen., Tauragės r., Pagramančio regioninio parko teritorijoje, Akmenos upės kairiajame krante, prie jos santakos su Gramančios upeliu, vadinamas Pilaite. Iš trijų pusių piliakalnio šlaitai statūs, apie 20 m aukščio. Š nuo gretimos aukštumos supiltas apie 3,5 m aukščio, 20 m pločio, apie 25 m ilgio pylimas. Jo išorinis 5 m aukščio šlaitas leidžiasi į 20 m pločio, 1 m gylio gynybinį griovį. Aikštelė trapecijos formos, 75 m ilgio, 40 m pločio P pusėje, 25 m – Š. Į Š nuo piliakalnio 1 ha plote yra papėdės gyvenvietė. Kitapus slėnio yra III-V a. kapinynas (Ringiai), šalimais senovės gyvenvietės ir piliakalnio buvęs kelias į senąsias Lietuvos gyvenvietes – Pūtvę ir Kreivius. Pasiekiamas iš Tauragės – Šilalės plento Pagramantyje, priešais Akmeną pasukus į dešinę (ŠR) Kreivių keliu ir pavažiavus 400 m (yra dešinėje, į R, keliui kylant į kalną).

1904 m. piliakalnį žvalgė L.Krzywickis. Senovės gyvenvietėje rasta lipdytos keramikos grublėtu paviršiumi, pylime – apdegusio molio tinko gabaliukų.

Piliakalnis apardytas – ilgą laiką jo dalis bei senovės gyvenvietė buvo ariamos, dėl kelio sukeltos erozijos ir šaltinių V šlaitas nuslinkęs, smarkiai eroduotas (ties atbrailomis atidengti šlaitai siekia 0,2-0,8 m, susidariusios nuošliaužos). Nuo čia rengtų švenčių nukentėję pylimas ir aikštelė. V šlaito viduryje nuo seno buvo įrengtas žvyruotas pravažiavimo į gretimas sodybas kelias. Jis įsirėžęs gilyn į piliakalnio šlaitą 0,2-0,6 m, paviršinis vanduo nuteka važiuojamąja dalimi žemyn, sukeldamas dangos ir šlaito eroziją. Dėl takų nebuvimo sezono metu nutrypiama velėna visoje piliakalnio aikštelėje, atskiri jos plotai nuolat eroduoja. Aikštelėje matosi kūrenamų laužų liekanos, savavališko važinėjimo automobiliais žymės. Ties piliakalnio PR šlaitu, kur Gramančios upė daro staigų posūkį, vandens srovė stipriai nuardžiusi upės krantą ir paplovusi apatinę piliakalnio šlaito dalį.

Tyrimų pobūdžio pagrindimas. 2011 m. VšĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ parengė Pagramančio piliakalnio tvarkymo techninį projektą (projekto vadovė R.Vaitekonytė, hidrotechninės dalies vadovas G.Lietuvininkas). Jame numatyta atstatyti ir sutvirtinti erozijos pažeistą V šlaitą, įrengiant drenuojantį sluoksnį, įrengti šlaito apačios atramą ir drenažą, ties pažeista atbraila 0,5-1,5 m pločio ruože atlikus archeologinius tyrimus, atbrailą nulyginti. Gramančios upės paplauto PR šlaito apačioje įrengti šlaito akmenų atramą. Užvelėnuoti viršutinėje V šlaito dalyje, kaip ir aikštelėje bei kituose šlaituose pažeistas vietas. Visame komplekse – 3,31 ha plote bus atliekami kraštovaizdžio formavimo kirtimai. Įrengiama automobilių stovėjimo aikštelė už piliakalnio teritorijos ribų, informacinė aikštelė pėstiesiems, suformuojami lankymo maršrutai.

Informavimui apie objektus bus pastatyti informacinis stendas, rodyklės. Lankytojų srantai sureguliuojami projektuojant pėsčiųjų takus, užtvarys automobiliams. Siekiant išvengti paviršinės erozijos ant piliakalnių šlaitų įrengiami mediniai laiptai, skaldelės dangos takai, terasuoti takai, laužavietė, atokvėpio suolai.

Tyrimų metodika. Visų žemės judinimo darbų vietose bus atliekami archeologiniai žvalgymai ir detalieji archeologiniai tyrimai. Perkasomis bus ištirta piliakalnio aikštelėje suprojektuotų terasuotų laiptų, atokvėpio suolų, laužavietės, atitvaro vietos ir V šlaito viršutinėje dalyje numatyta jo planavimo vieta. Čia bus gilesni, nei 0,1 m gylio žemės judinimo darbai kultūriniame sluoksnyje. Taip pat iki tvarkymo projekte numatyto 0,15 m gylio bus ištirta 1,2 m pločio, 143 m ilgio būsimos atsijos dangos tako juosta. Šurfais bus ištirta medinių laiptų prielaidų vietos, drenų vietos V šlaite, informacinių stendo ir rodyklių vietos. Taip pat šurfais bus patikrinta, ar nėra kultūrinio sluoksnio būsimos automobilių stovėjimo aikštelės ir kelio praplatėjimų vietose. Žvalgymai numatomi erozijos paveikto V šlaito, į jį įsirežusio kelio, automobilių stovėjimo aikštelės, bei akmenų atramos PR piliakalnio šlaite įrengimo vietose, kur, spėjama, kultūrinis sluoksnis neišlikęs, tačiau gali būti atsitiktinių radinių. Taip pat žvalgymai planuojami medinių laiptų polių gręžinių (0,20 m skersmens, iki 1,20 m gylio) vietose.

Tyrimų apimtys. Iš viso 2012 m. planuojama ištirti iki žemio 100 m² dydžio plotą, iki 0,15 m gylio būsimos tako vietoje – 172 m² dydžio plotą, žvalgymai bus atliekami apie 2500 m² dydžio teritorijoje.

Tyrimų tikslas. Surinkti išsamius duomenis apie piliakalnio chronologiją bei stratigrafiją, siekiant patikslinti šio menkai tyrinėto objekto datavimą bei įvairiapusį pažinimą bei užkirsti kelią galimam objekto vertingųjų savybių sunaikinimui.

Tyrimų trukmė. Archeologiniai tyrinėjimai kasant šurfais ir perkasomis bus vykdomi 2012 m. liepos mėnesį, archeologiniai žvalgymai – visą piliakalnio tvarkymo laikotarpį, t.y., 2012 m. liepos – lapkričio mėn. Tyrimams vadovaus archeologė d.A.Vaitkuvienė, juose dalyvaus archeologai Z.Baubonis ir O.Fediajevas. Žemės darbus atliks VŠĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ darbuotojai.

Tyrimų vadovė

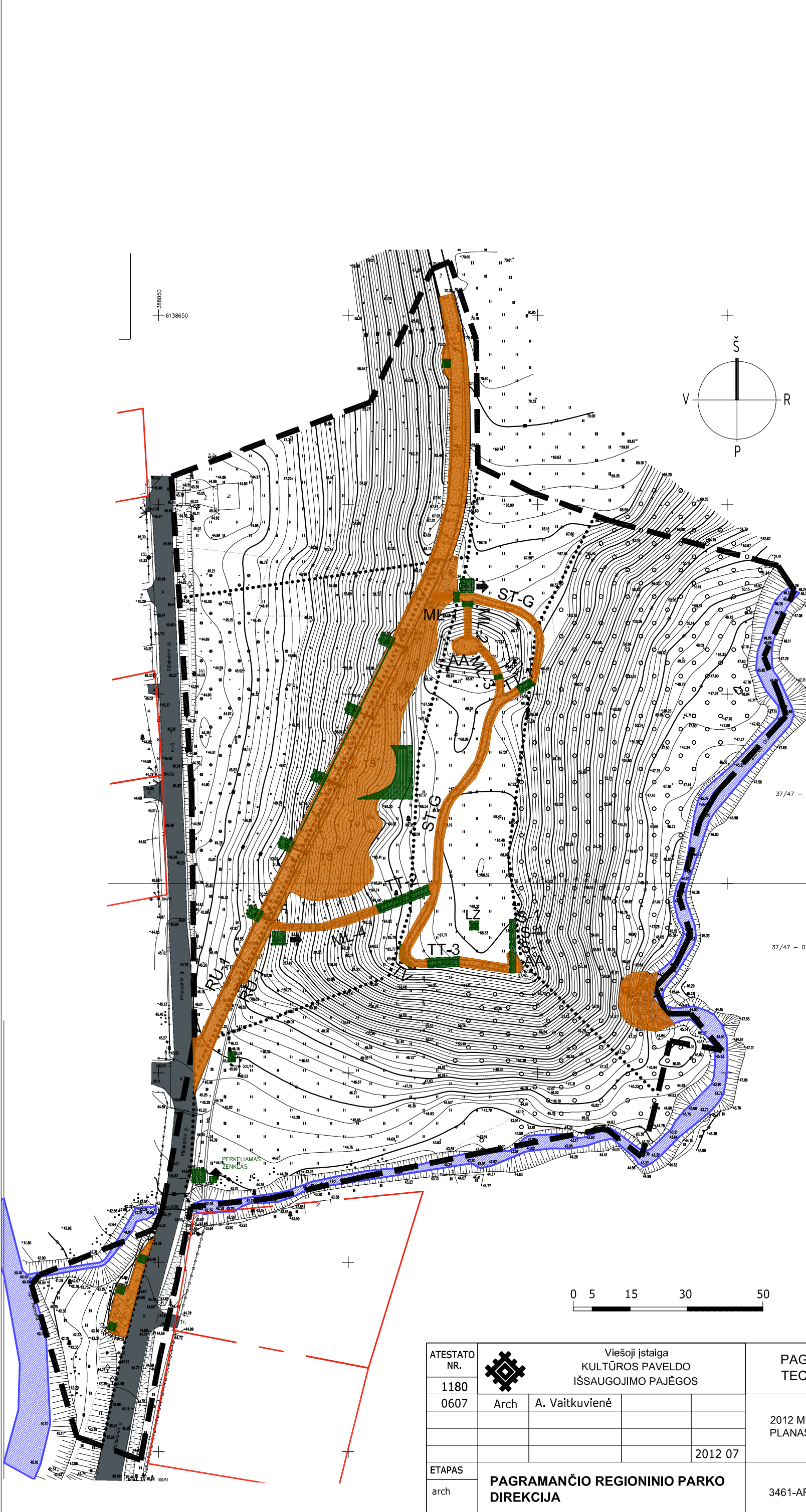

Dr.Agnė Vaitkuvienė

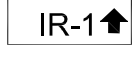

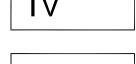
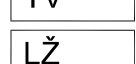
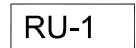
2012-07-09, Vilnius

Priedai:

- 1) 2012 m. Pagramančio piliakalnio archeologinių tyrinėjimų situacijos planas M 1:1000.
- 2) 2012 m. būsimųjų tyrimų vietų fonuotraukos.

SUTARTINIAI ŽENKLAI

- TVARKOMOS TERITORIJOS RIBA
- GRETIMŲ SKLYPŲ RIBOS
- ĮRENGIAMOS INFORMACINĖS RODYKLĖS IR-1
- ĮRENGIAMOS INFORMACINIS STENDAS IS1-1
- INFORMACINĖ AIKŠTELĖ
- ĮRENGIAMI ATSIJŲ SKALDELĖS DANGOS 1.2 PLOČIO TAKAI
- ĮRENGIAMI AKMENS GRINDINIAI
- ĮRENGIAMI TERASUOTI TAKAI TT-1
- ĮRENGIAMI MEDINIAI LAIPTAI ML-1
- ĮRENGIAMI SUOLIUKAI S1
- TVIRTINAMI NUSLINKĘ ŠLAITAI
- VELĖNUOJAMOS PAVIENĖS EROZIJOS PAŽEISTOS ŠLAITO VIETOS
- APSAUGINĖ MEDINĖ TVORELĖ - ATITVARAS
- LAUŽAVIETĖ
- RIEDULIŲ UŽTVARAS
- 1.** IŠSKIRIAMŲ ŽELDYNŲ PLOTŲ NUMERACIJA
- IŠSKIRIAMŲ ŽELDYNŲ PLOTAI, KURIOSE ATLIEKAMI KRAŠTOVAIZDŽIO FORMAVIMO KIRTIMAI
- DETALIŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ VIETOS
- ARCHEOLOGINIŲ ŽVALGYMŲ VIETOS

ATESTATO NR.		Viešoji įstaiga KULTŪROS PAVELDO IŠSAUGOJIMO PAJĖGOS			PAGRAMANČIO PILIAKALNIO TVARKYMO TECHNINIS PROJEKTAS	
1180		0607	Arch	A. Vaitkuviėnė	2012 METŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ SITUACIJOS PLANAS	
ETAPAS	arch			2012 07	M 1:1000	
PAGRAMANČIO REGIONINIO PARKO DIREKCIJA				3461-AR-arch- A	Lapas	Lapų
					1	1

F.1. Pagramančio piliakalnio aikštelė, vaizdas iš Š. Visų foto autorė – A.Vaitkuvienė

F.2. Pylimo PR dalis, vaizdas iš V.

F.3. Kelio prasilenkimo (praplatėjimo) aikštelės vieta, vaizdas iš P.

F.4. Pylimas iš ŠV pusės.

F.5. Piliakalnio V šlaite įsirižęs kelias, vaizdas iš PV.

F.6. Bendras piliakalnio vaizdas iš PV.

Pagramančio piliakalnio 2012 m. archeologiniai tyrimai

Zooarcheologinės medžiagos tyrimai

Perkasa 7, kv. 14, g. 1,1 m.

Arklis viršutinio krūminio danties fragmentas.

Perkasa 11, kv. A/2, g. 1,3 m.

Galvijo viršutinis krūminis dantis, sutrupėjęs, jauno - 2,5-3 m. individo.

dr. G. Piličiauskienė

2013-04-19

Tvirtinu

Muziejaus direktorius _____

2013 m. _____ mėn. ____ d.

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS
2001 Vilnius, Arsenalo I, tel.: 2627774, 2121939, faks. (307-5) 2611023

PRIĖMIMO AKTAS Nr. _____

2013 m. _____ balandžio mėn. _____ 26 d. mes, muziejaus darbuotojas Archeologijos skyriaus archeologas

Gytis Grižas

ir _____ Viešoji įstaiga "Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos"

archeologas Olegas Fediajevas

sudarėme šio akto keturis egzemplioriūs apie tai, kad pirmas priima (nuolatinai, laikinai), o antrasis perduoda muziejui šiuos muziejines reikšmės daiktus:

Eilės Nr.	Daikto pavadinimas ir jo trumpas aprašymas	Daiktų sk.	Daikto būklė	Kaina	Suma	Pastabos
1-52	Keramikos lipdytos, lygiu, brūkšniuotu, grublėtu paviršiumi fragmentai.	52	geras		Iš ekspedicijos	
53	Moneta, žalvarinė, Romos imperija <i>Smulkūs molio tinko ir keramikos fragmentai</i>	1	geras			
Pagramantis (Tauragės raj.)						
Piliakalnis						
Radiniai priimti pagal 2012 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaitos ARA 453						
Tyrimų vadovė Agnė Vaitkuvienė						